Blokada Rektorata

POBUNA IZA ZATVORENIH VRATA

Čudesni svet vlasti: zloupotreba Garde

U POČAST CRVENOJ ZVEZDI

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1498

19. septembar 2019.

TRG REPUBLIKE

KALDRMISANJE KORUPCIJE

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1498
19. septembar 2019.

04 Zoom: Kockarsko društvo
06 Trg Republike: Kaldrmisanje korupcije
10 Lični stav: Trg – ni manja reč ni veća bruka
13 Nuspojave: Prvi prestajač aplaudiranja
14 Blokada Rektorata: Pobuna iza zatvorenih vrata

17 **Intervju: Srbijanka Turajlić**

20 Naprednjačka ček-lista izbornih neregularnosti: Loše da gore ne može biti
26 Tabloidi i pravosuđe: Kratki rafali po sudiji i dometi zakona
29 TV Manijak: Kako smo prekstili papu
30 Čudesni svet vlasti: U počast Ligi šampiona
34 Odseljavanje u Nemačku: Balkanska pustoš

KULTURA

36 **Intervju: Milo Rau**

40 Pozorište: 55 Shades of Gray
42 Intervju: Dragan Marinković
44 In memoriam: Đerđ Konrad
46 Revizija: Bivstvo i ubistvo

SVET

48 Višegradska grupa i Srbija: češki kec u srpskom rukavu

MOZAIK

52 **Stogodišnjica španske groznice: Smrtonosnije od rata**

56 Biografija na lični način: Apologija književnog pustinjaka
59 Navigator: Pitanje od hiljadu evra
60 Strip: Kompjuteri i logika sna
62 Vreme uživanja: Za Peđu

"Trenutni fokus na akademsku zajednicu Beograda je verovatno uzrokovan svešću da je ta zajednica u prošlosti imala značajan uticaj na demokratske promene, pa bi se ovo moglo razumeti kao još jedan u nizu pokušaja da se ta zajednica zastraši i umiri"
RAZGOVARALA: JOVANA GEORGIEVSKI

"Kada radim projekat, ljudi sa kojima sarađujem kažu: ja bih uradio nešto drugo, a ja bih, opet, da vratim na prvo. Zato ponekad moram da manipulišem, jer stvari ne funkcionišu, pravi se haos. Ja sam veliki fan propagande i manipulacije i volim da budem emocionalno manipulisan od strane umetničkog dela. Ali politika je u suštini ispiranje mozga"
RAZGOVARALA: MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Pred kraj Prvog svetskog rata 1918. godine, među vojnicima koji su taman srećno preživeli sve opasnosti bojišta, počela je da se širi infekcija koju su u prvo vreme smatrali gripom. Ubrzo je širom sveta umrlo između pedeset i sedamdeset miliona ljudi. Više nego od sveg mogućeg oružja za vreme rata
PIŠE: IVAN IVANJI

Fotografija na naslovnoj strani: **Bojan Stekić**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

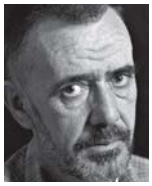
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Kockarsko društvo: Za razliku od Vesića, Vučićevo kockanje niti se zna koliko će da traje niti ko će to da plati

Afera stiže aferu i makar izgledale sitne – gledano dioptrijom Vučićevih medija one i ne postoje – te afere imaju kumulativno dejstvo i badava se Vučić trudi da ih "gurne pod tepih", a i njegovi vide da je vrag odneo šalu i da će eksplodirati u jednom trenutku

GURANJE POD TEPIH: BOJAZAN OD SUTRAŠNJEG DANA

Aleksandar Vučić nije baš jak u korišćenju metafora, pa je tako braneći Gorana Vesića, formalno zamenika gradonačelnika Beograda, istakao kao Vesićevu vrlinu to što ovu najnoviju aferu s ugradnjom kocaka na kolovozu oko dela beogradskog Trga Republike nije pokušao da "gurne pod tepih".

Teško je zbilja poverovati da bi onoliku gomilu kocaka bilo moguće sakriti pod tepih, ali, recimo, Vučiću to uspeva. Istina, on nema posla s običnim kockama, šestostranim i teškim dvadesetak kilograma; on slaže, razlaže i opet polaže političke kocke kojima utire put, kako se nekima čini, od nigde do nigde, a drugima – to su ovi što su za bojkot – od negde ka nikuda.

Eto, i leto prođe a ni za jotu nismo pametniji oko državnog puta. I dok za Vesićev znamo da će biti gotov za četrdesetak dana, hajde, nek bude i dva meseca, i da će tobož izvođač radova da plati ovo ponovno ukockavanje – mada mi je nešto sumnjivo da su oni krivi – Vučićevo kockanje nit se zna koliko će da traje, niti ko će to da plati.

Slikovito, on je uzeo najveći tepih u ruke, ali pokazuje se svaki dan da taj tepih nije dovoljno veliki da natdkrili brdovitu zemlju na Balkanu i da ima toliko poderotina da svaki čas nešto izviri baš kao sirotinji palac kroz pocepanu čarapu.

Afera stiže aferu i makar izgledale sitne – gledano dioptrijom Vučićevih medija one i ne postoje – te afere imaju jedno kumulativno dejstvo i badava se Vučić trudi da ih "gurne pod tepih", a i njegovi vide da je vrag odneo šalu i da će eksplodirati u jednom trenutku.

Kod njegovih se već rađa bojazan od sutrašnjice ne samo političke već i egzistencijalne, i vrlo je izvesno da će kopati i rukama i nogama da bi povećali svoje učešće u lukrativnim poslovima – od tih nesretnih kocaka do izvoza oružja na crno – jer im doktorati vrede koliko i šaka pišljivog boba, i da sa njihovim diplomama ne bi mogli da budu ni ono što su pre bili, kondukteri, na primer.

Koruptivni model društva od koga najveće koristi ima vrh stranačke hijerarhije udružene s novom poslovnom elitom vrlo brzo će da eskalira u žurbi da oposli još para dok nije kasno. To nema toliko veze s opozicijom već najpre s njihovim osećajem da su resursi podeljeni, a nešto sumnjam da u toj družini ne postoji surevnjivost oko toga koliki je čiji deo i da se ne postavljaju pitanja tipa "gde si bio kad sam ja poginuo na sednici Otadžbinske uprave", mada se to danas zove Glavni odbor i gde se stojećim ovacijama pozdravlja lider a odluke donose aklamacijom.

REKTORAT: DVE GREŠKE SINIŠE MALOG

Već četiri-pet godina traje preispitivanje doktorskog rada Siniše Malog, koji je pogrešio u dve stvari: što je izgleda zbilja deo rada prepisao, i drugo, što se to njegovo i sočinjenije i doktorsko titulisanje pojavilo pod krovom Beogradskog univerziteta.

Jer, ta ustanova obrazovanja, prosvećenosti i pretpostavljene čestitosti ima kakva-takva pravila u ovim slučajevima – druga je stvar što se zbog političkog oportunizma to razvlači kao gladna godina. Da je Siniša Mali radio doktorat za neku

Foto: Zoran Mrđa/ FoNet

opskurnu školu kakvih ima stotine, niko ne bi ni primetio, niti bi postojao mehanizam da mu se zvanje oduzme, kao što, na primer, Nebojša Stefanović i drugi "megatrendovci" imaju jak dokaz i opravdanje – niko, pa ni oni, ne znaju gde su im te škole koje su tobože završili.

Otuda su protesti u Rektoratu Beogradskog univerziteta usmereni samo ka Siniši Malom i dobro je, za zdravlje društva i isterivanje pravde, što je tako jer protest grupe ljudi koja je okupirala Rektorat nije razvodnjen opštim pričama o plagijatima i plagijatorima već se odnosi na Vučićevog pouzdanika – s kojim hrli u zlatno doba – i najverovatnije poslovnog partnera prvog reda.

Ako je Vučić pokrio Vesića zbog nekakvih kocaka koje su bile vidljiv promašaj, mogu da zamislim šta će tek da radi u slučaju Siniše Malog. Prvog dana protesta u Rektoratu bilo je pokušaja da se situacija sanira blickrigom dežurnih SNS-ovaca, pa pošto taj pokušaj u političkom stilu "gonjenja govnjivom motkom" nije dao očekivani rezultat, sad će se verovatno preći na suptilnije metode koje će pokazati koliko je režim nervozan.

Broj ličnih Vučićevih intervencija prerasta i njegovu ambiciju i moć, i svako ko dospe do novina – zbog štrajka ili struje – bude u nekom trenutku primljen u konak gde Vučić ima čarodni štapić pa rešava i probleme za koje drugi merodavni tvrde da nisu nadležni. Kod Vučića se pitanje nadležnosti uopšte i ne postavlja.

Obratite, uostalom, pažnju na eskalaciju titulisanja Aleksandra Vučića. Imenjak Vulin uvek prvo kaže vrhovni komandant, pa onda predsednik Srbije, mada prva titula i ne postoji, ali asocira na posebnu vrstu moći poput one koja je omogućila da dođe do zloupotrebe Garde Vojske Srbije postrojene u čast nekih funkcionera fudbalskog kluba "Crvena zvezda". O tome kao i o drugim temama pomenutim u ovom komentaru pišemo opširnije na strancima ovog broja "Vremena".

OLAKA REŠENJA: UVOĐENJE IZLAZNE VIZE

U međuvremenu se, istina, baš na mala vrata pojavila i teza o suspendovanju demokratije dok se ne reši kosovsko pitanje. Nešto, na sreću, teza nije zaživela, jer je kosovsko pitanje jednim delom i nastalo zato što u dužem istorijskom periodu nije tretirano kao – demokratsko.

Ljubitelji jednostavnih analogija porede ovo sa idejom o suspendovanju britanskog Parlamenta dok Boris Džonson ne obavi poslove oko Bregzita.

Predsednica parlamenta Maja Gojković, odmah se, kako piše Nadežda Milenković u "Peščaniku", nadovezala predlogom za prvo zvanično ukidanje prava i sloboda koje je ona nazvala "pooštravanje uslova za odlazak iz zemlje" jer, kako kaže, "svi govore pod kočnicom" da država treba da zaštiti sebe zato što ulaže u školovanje ljudi, a oni posle odu u inostranstvo.

Da, u jednom je predsednica parlamenta u pravu: država zaista treba, štaviše, mora da se štiti. Ali od predsednice parlamenta i njoj sličnih.

To je, inače, lako rešivo. Uvedu se izlazne vize za putnike, a kao taoci i garant da će se vratiti zadrže vam porodicu u kućnom pritvoru.

O bojkotu ovog puta ništa. Red je da oni prvi počnu. ¶

KALDRMISAN

Kamene kocke tek postavljene tako da formiraju neravnu i oštru površinu udarnički se vade iz ležišta, izvrću i ponovo ukopavaju, ovog puta glatkom površinom nagore. Ovo je samo tehnički detalj sveukupnog diletantizma, neodgovornosti i provizornosti kojima odiše rekonstrukcija Trga Republike. Da ne govorimo o banalnoj estetici popločavanja bez sadržine, nakaradnoj urbanističkoj predstavi da građani treba da služe prostoru, a ne prostor građanima

Na Trgu Republike, tek puštenom u promet, ponovo udaraju pneumatski čekići. Pristup Francuskoj ulici ponovo je zatvoren. Ispred Narodnog pozorišta četa radnika udarnički iz ležišta vadi kocke za koje je gradska vlast tvrdila da su granitne, a kojima je popločana saobraćajnica oko Trga od Kolarčeve do Vasine ulice.

Kocke imaju pet relativno glatkih strana i jednu sa izrazito oštrim neravninama. Prema nečijoj genijalnoj zamisli, kocke su prvobitno postavljene sa oštrim izbočinama nagore sa ciljem da uspore saobraćaj. Kada je sve posle jedno godinu dana bilo gotovo i Trg Republike svečano predat građanima na korišćenje, odgovorne gradske službe su pod pritiskom kritika birača i javnosti morale da priznaju da je površina saobraćajnice ipak isu-

NJE KORUPCIJE

više neravna i oštra čak i za automobile, autobuse i trolejbuse, a kamoli za motocikliste i bicikliste.

Usred polemike o "estetici bezidejnosti" ili pak "velikom urbanističkom dostignuću", primitivnom shvatanju urbane sredine ili maestralnom ulepšavanju gradskog prostora, kocke su postale pravi hit novog Trga. Rečeno je da su kocke koje se koriste granitne, a ispalo je, kako za Televiziju N1 objašnjava arhitekta Đorđe Bobić, da je korišćena "betonska kocka presvučena nečim što se koristi estetski za oblaganje zidova a ne za saobraćaj".

Kako god, i laik koji je ovih dana prolazio mimo Narodnog pozorišta može da vidi da je na jednu stranu svetlosivih kocaka u osnovi ravnih površina nalepljen oštar i neravan sloj nečega tamnije sivog što se ispostavilo kao sporno. Sada radnici preslažu kocke tako da ravna površina ide nagore.

PROBLEMATIČNI DETALJI: Sporno postavljena bašta kafića i famozne kocke za kolovoz
Fotografije: Bojan Stekić

JAVAŠLUK I NEUKOST

"Mi smo vlast koja sluša građane, i sad ćete lepo o svom trošku da popravite sve što ste pogrešno uradili i da kocke prilagodite tako da kolovoz mogu da koriste biciklisti i motociklisti", rekao je zamenik gradonačelnika Goran Vesić nakon što je rekonstrukcija saobraćajnice već bila gotova, obraćajući se Štrabagu, jednom od najvećih građevinskih konzorcijuma u Evropi sa sedištem u Austriji, koji je izveo radove na Trgu. Još im je naredio da "sada lepo o svom trošku" izgrade i biciklističku stazu.

Ono što bi valjda u ušima glasača Srpske napredne stranke trebalo da zvuči kao nepokolebljiva briga gradskih otaca za dobrobit građana, kao pravednički bes Vesića, koji u najboljem vučićevskom maniru nešto nekome naređuje, zapravo je priznanje diletantizma, neukosti i javašluka gradskih službi zaduženih za nadzor radova na Trgu.

Jer, da je površina kolovoza isuviše neravna i oštra, moglo se primetiti već nakon što je popločano nekoliko kvadratnih metara kolovoza; neki stručnjaci u službi grada morali su prvobitno da odobre kocke koje su korišćene; nekome je tek kada je sve bilo je gotovo palo na pamet i da ne bi bilo loše da biciklisti mogu da se vozaju po biciklističkoj stazi od Trga do, valjda, Kalemegdana, jer dalje i inače mogu da voze samo po ulici, pa bi valjalo da se malo ponovo projektuje već projektovan prostor.

Epizoda sa preslaganjem kocaka tek nakon završetka radova jednako govori o nestručnosti ljudi koji vladaju Beogradom, kao i više puta menjan projekat Trga i namene Vasine ulice, onako u hodu, kao kada deca prave tvrđavu u pesku.

Ko će da plati preslaganje kocaka u netruckavu ili podnošljivo truckavu površinu i neko parčence biciklističke staze, ako je bude bilo, tek će da se vidi.

DRUŠTVO SA NEOGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je kao vrhovni autoritet i za komunalna, građevinska i urbanistička pitanja odmah presudio da Goran Vesić i gradska vlast ne snose nikakvu krivicu. "Da li država daje više para zbog toga što je neko napravio grešku u projektu? Ne. Da li je Grad kriv? Ne. Osim što nije nimalo šarmantan niti simpatičan, kao i ja, da li je Vesićev posao bio da im zapreti menicama i garancijama? Da li je to uradio? Jeste", izjavio je predsednik Srpske napredne stranke Vučić. Nije, naravno, propustio priliku da i u tom kontekstu spomene onog "kriminalca i lopova" Dragana Đilasa.

Nije sasvim jasno ni kakve veze neupitan manjak šarma i antipatičnost predsednika SNS-a Vučića i zamenika »

GRADSKI VIZIONARI: A. Vučić i G. Vesić na "otvaranju" trga
Fotografije: Zoran Žestić /Tanjug

gradonačelnika Beograda Vesića imaju sa brljotinama napravljenim tokom projektovanja i izvođenja rekonstrukcije Trga Republike, osim što doprinosi utisku nekog montipajtonovskog skeča. Da nije onih izmučenih, bedno plaćenih radnika koji po užarenom suncu kao pod korbačem užurbano preslažu kamene ili granitne kocke ne bi li čitava ova bruka što pre pala u zaborav, i ljudi koji se maltretiraju u zagušljivim i retkim autobusima i trolejbusima koji su ponovo zaglavljeni oko Trga, bilo bi zabavno kako interesno društvo sa neograničenom odgovornošću Vučić & SNS d.n.o. pokušava da zataška sopstveni javašluk i po običaju odgovornost prebaci na drugog, uz sveobuhvatnu podršku pinkova i informera koji u spornim kockama i čitavoj rekonstrukciji Trga ne vide ništa sporno po gradsku vlast.

DUPLO GOLO

Sudeći prema izjavama Vučića i Vesića, "Beograd na vodi", Slavija, Cvetni trg, proširenje pešačke zone oko Knez Mihailove, gondola na Kalemegdanu, Savski trg ili Trg Republike i ko zna šta nam se još u Beogradu sprema, trebalo bi da budu spomenici po kojima će ih pamtiti budući naraštaji, njihova zaostavština, njihov ponos. Obaška netransparentni ugovori, urbanističko bezakonje, sumnjivi tenderi, arogantno neispostavljanje računa poreskim obveznicima koji plaćaju svu tu megalomaniju, sva je, ipak, prilika da će se neka buduća stručna javnost pitati kako je moguće da je u Beogradu u "Vučićevo doba" gotovo bez otpora Beograđana sprovedena estetika golgote i uniformisanja grada, estetika betoniranja i popločavanja, kako je prevladala antiurbana ideja o podređivanju građana nekom rekonstruisanom prostoru, a ne prilagođavanja rekonstrukcije prostora potrebama građana.

Nakon pevajuće kineske fontane na Slaviji sa onim iskošenim platoom usred ničega ili Cvetnog trga sa kockastim, staklenim kutijama koje podsećaju na akvarijume, koje na silu periodično pokušavaju da ispune nekim sadržajima, rekonstruisani Trg Republike podseća na betonirani fudbalski teren. Na kameno belilo. Betonsku nedođiju. Na *Appelplatz*, zborno mesto u nekom logoru. Na nedovršenu misao, na bezidejni pokušaj nečega. Na duplo golo.

Kao da je vrhunac urbanističkog ostvarenja da se na tom mestu ne nalazi prljava kaljuga već čist betonirani prostor koji asocira na čiste cipele, kao da je neko hteo da poploča neko blatište u nekoj selendri, a ne da osmisli centralni gradski trg kojim dominiraju Narodni muzej i Spomenik knezu Mihailu. Pešacima je ostavljen ogroman prazan prostor na čijim rubovima se nalazi nekolicina betonskih klupa bez naslona i mršavih stabala sa oskudnim krošnjama u simetričnom nizu koji je progutan u praznom prostoru.

Umesto da su urbanisti osmislili sadržaj ovog prostora koji bi bio u interesu građana (na primer, gusti drvoredi ili fontana – ovde bi joj bilo mesto), Vesić je objasnio da je Trg prenamenjen za nekakve koncerte ili kulturne manifestacije na otvorenom. Malicioznom posmatraču bi moglo da padne na pamet da je Trg Republike prenamenjen u prostor pogodan da se tu smeste mase dovezene autobusima iz provincije da u centru Beograda u delirijumu slave Vođu. Mogli bi to da rade i na platou ispred Hrama Svetog Save, ali on nije izgrađen u "Vučićevo doba".

Revolucionarnom posmatraču bi, sa druge strane, moglo da padne na pamet i da je ovakav Trg pogodan za početak odlučne ulične pobune protiv ove ili neke buduće vlasti. Sve u svemu, život rekonstruisanom Trgu trebalo bi na mahove da udahnu ciljano organizovani građani na nekim masovnim manifestacijama, sam po sebi on nema života.

Trenutno, u utorak, veći deo Trga ograđen je metalnom ogradom usred koje se nalazi teren za mali fudbal sa veštačkom travom, pa prolaznici moraju da obilaze čitav prostor. Potpuno je nejasno zašto bi neko kome se igra fudbal morao da pika loptu usred grada, a ne u zelenilu Košutnjaka, ili na Adi, ili na prostoru "Beograda na vodi", koji je nezakonito otet građanima Beograda.

SKUPO I GLUPO

"Najveći problem je što gradska vlast nema nikakav koncept, nema nikakvu viziju", kaže arhitekta Tanja Milovanović. U Beogradu se sve rekonstruiše po principu "daj da nešto uradimo tek da se vidi da nešto radimo".

Milovanović kaže da i najnoviji primer rekonstrukcije Trga Republike pokazuje da gradska vlast ne sluša struku, da radi stihijski, pa se onda događa da Vasina ulica čas treba da bude pešačka zona, čas treba da bude otvorena za saobraćaj, čas se hoće kaldrma da uspori saobraćaj,

Rekonstruisani Trg Republike podseća na popločan fudbalski teren. Na kameno belilo. Betonsku nedođiju. Na Appelplatz, zborno mesto u nekom logoru. Na nedovršenu misao, na bezidejni pokušaj nečega. Na duplo golo

pa se onda zbog loše odabranih kocaka od toga odustaje.

"Sve se nekako diletantski rešava u hodu i često mimo zakonskih propisa", kaže Tanja Milovanović. Ona podseća na flagrantno kršenje zakona i urbanističkih propisa tokom rekonstrukcije Topličinog venca i na pokušaj da se poploča čak i Park vojvode Vuka, što su svojom upornošću sprečili građani koji tu žive. Ona tvrdi da je i u slučaju rekonstrukcije Kolarčeve ulice prekršen zakon, jer postoji samo dozvola za rekonstrukciju te ulice u postojećoj regulaciji, a ne i za rekonstrukciju kakva je izvršena.

"Do koje mere gradska vlast ne haje za propise, vidi se i na primeru bašte kafe-restorana 'Boutique' jer delom zaklanja gabarite zgrade Narodnog muzeja, koji zajedno sa Spomenikom knezu Mihailu čini fokalnu tačku Trga Republike", objašnjava Milovanović. Iako je time prekršen zakon, Vesić i drugi predstavnici gradske vlasti koji se onoliko motaju po Trgu na to iz nekog razloga ne reaguju.

Milovanović kaže da Trg Republike koji je prvobitno konstruisan kao saobraćajno čvorište, pa prenamenjen u pešačku zonu, ne može da bude idealan. "Ali ovo nema nikakvog smisla. Ovako rekonstruisan Trg kao da je delo nekog poluobrazovanog, polupismenog čoveka. Čitav projekat je glup i skup", smatra Tanja Milovanović i dodaje da bi bolje bilo da je na tom mestu zasađena šuma, da je, na primer, napravljen projekat u duhu borbe protiv klimatskih promena.

Ali, zaključuje Tanja Milovanović, ova vlast bez velikog otpora građana nastavlja da "deurbanizuje" Beograd i uneređuje ga "džiberskom arhitekturom".

ZAŠTO, AMAN, USRED GRADA

Trg Republike je rekonstruisan u popločanu prazninu, sterilno belilo, ogoljenu čistinu mršave simetrije, bezidejnu površinu, neispunjen prostor koji kao da bi tek trebalo da bude ispunjen nekakvim sadržajem. Rekonstrukcija je navodno koštala oko deset miliona evra plus preslaganje neuspelih kocaka koje su glumile kaldrmu.

Koncept novog Trga Republike podseća na koncept trga koji je u Nirnbergu pod nacističkom vlašću na mestu zoološkog vrta i veštačkog jezera projektovao omiljeni Hitlerov arhitekta Albert Šper na površini od 16,5 kvadratnih kilometara. Trg je bio projektovan za održavanje mitinga koje je snimala Leni Rifenštal.

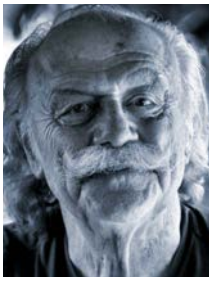
Jedinu korist od Trga ovakvog kakav jeste mogli bi da imaju skejteri, vozači rolera i deca na trotinetima. Ako se kocke ne budu razglavile, Trg bi mogao da bude i pogodno mesto na kome bi deca mogla da uče da voze bicikl. Mogli bi gradski oci da postave i koševe i mreže za odbojku ili badminton. Biće to pogodno mesto i za novogodišnji vašar od oktobra do maja, ili za neki koncert Ace Lukasa ili Cece. Jedino ostaje neodgovoreno pitanje: zašto, aman, usred grada.

Bilo kako bilo, šta god da se na Trgu dešavalo neće promeniti jedno: da je čitava ova dugoročna pometnja u gradu nastala ne bi li se jedan koliko-toliko već uređeni gradski prostor ispraznio, popločao i pretvorio u ledinu. I to je sve. ¶

ANDREJ IVANJI

Trg – ni manja reč ni veća bruka

Urbanističko-arhitektonski aspekt čitave priče o Trgu Republike mogao bi da se provuče i sa prelaznom ocenom uz brojne veoma ozbiljne primedbe. Onaj moralni aspekt, izražen u neverovatnoj količini utrošenog novca, svrstava čitav poduhvat u veliku bruku i sramotu

Piše: **Dragoljub Bakić**
arhitekta

Svedoci smo ovih dana nove gradske sportske discipline: ko može više i dalje da pljune po Trgu Republike. Tema je veoma privlačna i veoma slojevita po raznim aspektima, pa joj je teško odoleti i ne uključiti se. Naročitu pažnju privlače glavni protagonisti, investitori iz gradske uprave koji su se na ovom svom ostvarenju pokazali kao vrlo razuđene ličnosti, čak bi se moglo reći renesansne, sve vreme ističući svoje poznavanje raznih veština. Najdalje su odmakli u vršenju mutnih radnji koje su doprinele da ovu našu Upravu grada Beograda globalna mreža Transparency International između 27 evropskih prestonica svrsta na najnižu lestvicu nalupavši im sve same nule za tajnovitost njihovih mahinacija.

Građani Beograda se opravdano pitaju odakle im pravo da nas tako brukaju u svetu. To pravo im svakako nije dato pobedom na prošlogodišnjim izborima. To pravo su sami sebi bahato i bestidno – nasilnički prigrabili.

Kako god, urbanističko-arhitektonski aspekt čitave priče mogao bi da se provuče i sa prelaznom ocenom uz brojne veoma ozbiljne primedbe. Onaj moralni aspekt, izražen u netransparentnosti, neverovatnoj količini utrošenog novca, neopravdanoj dužini trajanja radova, time izazvanoj nemoći u organizaciji saobraćaja, neprihvatljivim izmenama osnovnog projektantskog koncepta autora i u parametrima urbanističkog komfora u krajnjoj materijalizaciji, nažalost, svrstava čitav poduhvat u jednu veliku bruku i sramotu.

Kao prvo, postavlja se pitanje kako je uopšte rekonstrukcija Trga dobila pravo prioriteta u gradu čija je ukupna infrastruktura u stanju raspadanja? Kako to da igranke sa popločavanjima trgova budu važnije od kanalizacije, vode, struje, saobraćaja pre svega? Kada se o ovakvim stvarima odlučuje nema prirodnijeg nego da se za to pitaju građani. Nažalost, svedoci smo najbanalnijeg urbanističkog egzibicionizma i ogoljenog populizma koji nanose nenadoknadivu štetu ovom gradu, koji njegova uprava tretira kao plen dobijen na izborima i nanosi mu nenadoknadive štete na dnevnoj bazi. No i tome mora jednom doći kraj.

Svakim danom odzvanja prva rečenica koja se izgovara u predstavi Zlatka Pakovića *Vox Dei*: " Dali smo im opšte dobro na čuvanje, a oni su ga prisvojili."

OKRUŽENJE

Preteruju ovih dana pa kažu da je Trg sablasan, da je prevelik i prazan, da je nefunkcionalna betonska ploča. Gradski trg koji sa jedne strane kroz brojne bašte kafeterija i restorana izlazi na centralnu gradsku pešačku zonu, a sa druge na mali park, i sa koga se direktno ulazi u najveće gradsko pozorište i najvažniji, nacionalni muzej – nikako se ne može nazvati nefunkcionalnim. Ne može se nazvati ni preterano velikim jer je on ostao u svojim ranijim dimenzijama glavnog gradskog trga i skoro svi glavni gradovi Evrope, od Helsinkija i Kopenhagena na severu do Sankt Peterburga na istoku i Atine na jugu, imaju mnogo veće trgove. Ovaj naš je ovog puta smisleno učinjen praznim pa su okolne zgrade koje ga okružuju postale vidljivije a time i važne i nekako lepše. Tako su zaslužile da im se pokloni i malo pažnje.

Po nalogu kneza Mihaila Obrenovića 1868. godine podignuta je zgrada Narodnog pozorišta po projektu arhitekte Aleksandra Bugarskog nakon realizacije plana regulacije Varoši u šancu Emilijana Josimovića iz 1867. godine, i na taj način otpočelo je formiranje glavnog beogradskog trga koji je tada dobio ime Pozorišni trg.

Muzeum Serbski osnovan je 1844. godine i to ukazom Jovana Sterije Popovića, tadašnjeg ministra prosvete. Na mestu nadaleko čuvene kafane "Dardaneli" 1903. god. podignuta je zgrada koja je prvo služila Upravi Fonda, a kasnije Hipotekarnoj banci. Godine 1952. u nju se uselio Narodni muzej. Zgradu su projektovali arhitekte Andra Stevanović i Nikola Nestorović nakon pobede na konkursu.

Palata Reuniona, u kojoj je bio smešten čuveni bioskop "Jadran", podignuta je 1931. godine po projektu arhitekte Ivana Belića a za potrebe tršćanskog Jadranskog osiguravajućeg društva.

Zgrada Doma štampe završena je 1961. godine po projektu profesora arhitekte Ratomira Bogojevića za potrebe Kulturnog centra Beograda i Saveza novinara Srbije.

Zgrada nekadašnjeg Jugoeksporta izgrađena je 1923. godine po projektu beogradske filijale češkog arhitektonskog biroa Matije Bleha i prvobitno je bila banka, a sada je hotel "Centar". Poslednja građevina u okviru Trga, tzv. Staklenac, izgrađena je 1989. godine po projektu arhitekte Slobodana Milićevića kao privremeni objekat, pa kako je od samog početka na tom mestu predstavljala ruglo, ne vredi se s njome baviti.

U VLASTI INVESTITORA

Prostoproširena rečenica o Trgu glasila bi: ledina sa pametnim klupama za punjenje mobilnih telefona i poneko drvce na kojima su investitori očigledno hteli da uštede. Međutim, mislim da su glavni autori hteli da umiju Trg, to jest da ga oči-

Karikatura: Vladimir Radibratović

ste od svakakvog uličnog mobilijara otpada i da mu vrate eleganciju koju je imao kao Pozorišni trg – fale samo fijakeri – i u tome su uspeli.

Sprovodeći tu nameru, mislim da je greška što su ukinute cvetne leje koje su bile sastavni deo postamenta Spomenika, pa se čitav Spomenik nekako izgubio u prostoru Trga.

Nagnuta niveleta granitnih kocaka Trga nema nikakvo opravdanje, a veoma je vizuelno prisutna i razlog je malog prostornog stresa koji se događa dok se korača Trgom, a da toga ljudi nisu ni svesni. Ovo predstavlja najgrublju izmenu osnovnog autorskog koncepta i postavlja glavno pitanje: ko ima pravo da interveniše i menja autorsko rešenje za koje su arhitekte Zorica Savičić i Zoran Dmitrović dobili prvu nagradu na konkursu?

Nažalost, ovo je omogućeno tzv. Javnim nabavkama da se za dalju razradu projekata angažuju najjeftiniji ponuđači, pa onda samo od njih zavisi u kojoj meri će uključiti autore kao svoje konsultante i koliko će uopšte postupati po njihovim savetima i zahtevima. Da i ne govorimo o ponižavajuće malim novčanim nadoknadama koje autori dobijaju za svoju ulogu konsultanta, i u čitavom tom procesu oni nemaju apsolutno nikakvu zaštitu ni od svog strukovnog udruženja niti od nekakve gradske institucije. To se uvek svodi na "uzmi ili ostavi" jer u bezakonju u kojem se danas odvija arhitektonska praksa investitor je svetinja kojoj niko ništa ne može.

Dubina Trga rekonstruisana je samo u širini ukupne čeone fasade Muzeja – od jedne do druge građevinske linije, i na dobar način doprinosi ukupnom doživljaju celokupnog prostora.

Dispozicija mini šetališta sa klupama i dvostrukim drvoredom ima potencijal da postane prijatan prostor. Da tamo u Upravi grada ne sede loši đaci, oni bi još sada shvatili da je zasađenom drveću morala biti posvećena dužna pažnja i da je tu moralo biti zasađeno mnogo veće i kvalitetnije drveće, sa već razvijenim krošnjama, koje bi donele toliko važnu hladovinu na toj pešačkoj trasi.

Takođe, u tom delu Trga je bila voda koja je sada ukinuta, i to je velika greška. Ovom Trgu i to baš u tom delu i te kako nedostaje smisleno kreirana voda koja se rasprskava i osvežava okolinu sa prigodno rešenom vodom za piće.

Dosta čudno deluje način odvodnjavanja površinske vode putem podužnih metalnih šina malog preseka i postavljenih paralelno sa nagnutom niveletom popločane ravni Trga. Praksa kod nas je da se svako održavanje infrastrukture smatra za trošak i da ga zato treba izbegavati, pa će svakako dovesti do toga da se ovi uzani procepi u podu brzo napune raznim đubretom i da se onda sva vodurina sliva na kaldrmisanu ulicu Trga.

TEŠKI, OŠTRI I OPASNI PREDMETI

Sama kaldrma predstavlja pravi "biser" i verovatno se može smatrati kreacijom Gradskog sekretarijata za saobraćaj koji je tri puta menjao koncept saobraćaja na Trgu tokom njegove gradnje. Teško bi bilo pronaći kocke sa oštrijim šiljcima i polomljenijim ivicama kao što su ove kojima se navodno usporava saobraćaj na Trgu, mada će on uvek na tom mestu između dva bliska semafora biti usporen. Po tim šiljcima teško se kreću i pešaci. Kocke u toj kaldrmi su velikih dimenzija i, pretpostavljam, veoma teške, verovatno iz razloga što bi obične granitne kocke kojima se normalno pravi kaldrma bile opasne kod nekih uličnih nemira. Ovde sam se setio opaske mog omiljenog pisca Svetislava Basare kada za ovaj Trg kaže da je "Mesto pobačaja srpske demokratije", verovatno aludirajući na 9. mart 1991. godine i 5. oktobar 2000. godine.

Najnovije sa ovom nesrećnom kaldrmom jeste to da je već počela da se kruni, sleže i ispada iz svoje podloge, pa je sada rasprava ko je kriv za ovu bruku i ko će nadoknaditi štetu. Najlogičnije bi bilo da kompletan gradski sastav sa predsednikom Gradske skupštine na čelu plati ovu štetu iz svog džepa, a na tom mestu postave najobičnije kamene kocke kojima se inače pravi kaldrma. Ako budu radili u interesu građana i javnog interesa, neće morati da strahuju da će ih tim kockama neko gađati.

Da investitor i projektanti garaže šoping-centra u Rajićevoj ulici nisu razbili i bacili čitavu sačuvanu ulicu Rimskog »

kastruma od pre 2000 godina, već da su je sačuvali kao neprocenjivo blago ovog grada i ovog naroda, onda bi ovi gradski kaldrmeri videli kako su Rimljani svoje ulice popločavali velikim ravnim kamenim pločama, pa bi možda nešto i naučili.

ISKOPAJ, PA ZAKOPAJ

Jedna od oblasti veoma važnih za identitet Beograda jeste arheologija, koja je u toku rekonstrukcije Trga u priličnoj meri traljavo obavljena i, u stvari, potpuno zanemarena. Arheološka iskopavanja koja su rađena u ranoj fazi rekonstrukcije nagovestila su mogućnost otkrivanja temelja bedema Stambol kapije koja se nalazila tu negde, pa je usledilo razočaranje da su zapravo nađeni temelji Virtemberške kapije, i oni su mudro zatrpani.

Turci su Beogradom vladali 285 godina, a Austrijanci samo 22 – od 1717. do 1739. godine. Međutim, to je bio period najvećeg razvoja Beograda poznat kao "Barokni Beograd". Ti arheološki ostaci koji su nađeni deo su ogromne Virtemberške kasarne koja se protezala od "Ruskog cara" do Vasine ulice i morao se napraviti kreativan napor i pronaći način da se tako velika arheološka vrednost istorije Beograda učini vidljivom i pristupačnom posetiocima.

Upravu grada Beograda Transparency International svrstao je na najniže mesto među 27 evropskih prestonica

Pri povlačenju iz Beograda 1739. godine, bežeći od obnovljene turske vojske, Austrijanci su porušili sve što su sagradili – kasarne, palate, apoteke, bolnicu, pivaru, solanu, škole. Ostala je samo kuća austrijskog generala Nikole Doksata de Moreza iz 1727. godine koja je danas najstarija kuća u Beogradu, u Dušanovoj ulici br 10.

ATMOSFERA SEOSKOG VAŠARA

Nedavno nas je jedan od ovih vladajućih bića beogradskih obavestio da će Trg biti "treća scena Narodnog pozorišta". Kako vidim, slično je izjavio i jedan od arhitekata koji je bio član žirija tokom izrade konkursnih rešenja za Trg. Ako je to bila namera investitora od samog početka, onda je bilo logično da se kroz donji postroj Trga, ispod granitnih ploča, provuče sva potrebna instalacija za buduća scenska dešavanja na otvorenom, a ne da se kao nedavno, za prvi nastup pozorišne ekipe, po čitavom Trgu razvuku električni kablovi u svim pravcima sa nekakvim žutim ispupčenim zaštitnicima po kojima ljudi gaze i koji unose nedopustiv nered i potpuno obesmišljavaju ukupan trud da se postigne čistina prostora i ukupne atmosfere. Kada se ovome dodaju dva bela šatora i ogromna skela od nekakvih aluminijumskih šipki, onda dobijemo atmosferu seoskog vašara.

Ono što zahteva najveću kritiku i osudu nedovoljne ozbiljnosti pa i stručnosti gradskih vlasti u procesu ukupne rekonstrukcije Trga, jeste njihova zamisao da čitav Trg bude pešački i da se široko poveže sa Vasinom ulicom i Studentskim trgom, koji su takođe hteli da pretvore u pešačku zonu i to u čitavom profilu ulice – od zida do zida – da Vasinu ulicu, koju su proglasili ružnom, dosadnom i nefunkcionalnom, zatvore za saobraćaj i da je verovatno pretvore u nekakvo kafansko carstvo. Takođe, krajnje nerazumno su javno izašli sa predlogom da se na Trgu ukine svaki saobraćaj, ignorišući činjenicu da njime u pravcu Francuske i u pravcu Vasine ulice dnevno prođe 60.000 vozila. O tome su najbolje svedočile saobraćajne gužve u obodnim ulicama – Dečanskoj, Tadeuša Košćuška i Pop Lukinoj – koje su morale da prihvate sav taj saobraćaj, koji je toliko mileo da je trebalo čitava dva sata da se automobilom prođe kroz centar grada.

Nakon javne kritike tih njihovih suludih zamisli od nas nekolicine, a posebno od građanske inicijative "Pešaci nisu maratonci", srećom su odustali od tih svoji namera. Shvativši i sami koliko je to sve bilo pogrešno, i da bi izbegli bruku i sramotu, sada tvrde na svojim konferencijama za štampu kako im to nikad nije ni padalo na pamet. Međutim, mi i te kako ovo pišemo u svoju veliku pobedu.

Priča o Trgu se ne može ispričati bez njegovog parkovskog dela od Kolarčeve ulice do Doma vojske. O tome nas je nedavno obavestio glavni urbanista Beograda doslovce izgovorivši: "Preostaje nam da u narednih nekoliko godina izgradimo metro stanicu, javnu garažu ispod sadašnjeg Staklenca i taj budući objekat kulture". Ovakve prazne populističke izjave gradski službenici inače svakodnevno javno saopštavaju i pritom ih uopšte nije sramota.

Na mestu Trga Republike je, po francuskom projektu metroa, stanica na dubini od 27 metara s tim da je ova metro stanica udaljena bar 15 kilometara od njihove početne stanice u Makišu. Pritom, već su pogodili sa Kinezima da im na tom mestu izgrade višespratnu podzemnu garažu. Kada bi nekim slučajem tu stvarno radili metro stanicu, ona bi se radila u veoma širokom otkopu – u rupi u koju bi se silazilo od "Ruskog cara" sa jedne strane i od Doma vojske sa druge strane. To znači da bi morali da se sruše i novorekonstruisani Trg i prethodno podignuta garaža. I to sve za narednih nekoliko godina, kako kaže glavni urbanista.

Sve ovo samo govori da njima nije ni nakraj pameti izgradnja metroa i da će to biti samo predizborna šarena laža, kao što im je kod prošlogodišnjih beogradskih izbora pošlo za rukom da svoje birače ubede da se oni stvarno voze metroom, pa su uz pomoć te vešte manipulacije i dobili izbore.

Sadašnja beogradska vlast sa Trgom Republike nije ništa naučila. Oni i dalje nastavljaju da kidišu na nove gradske trgove, pa su sada na redu Trg Nikole Pašića i Savski trg, i ne pada im na pamet da jednom konačno završe kanalizacioni interceptor i pet fabrika za prečišćavanje otpadnih voda i speče sramotu što im povremeno čitav Beograd zaudara na fekalije koje se i dalje izlivaju u Savu i Dunav. To ipak ne smeta predsedniku Gradske skupštine da pre neki dan izjavi kako će se uskoro izgraditi metro i kako je on ponosan na komunalne projekte koje su oni uradili, a posebno je ponosan na projekat "Beograd na vodi". Ne preostaje ništa drugo već da se kosa digne na glavi nakon ovakve javno saopštene izjave.

Koliko je "Beograd na vodi" paradigma stanja u Srbiji toliko je Trg Republike paradigma stanja u Beogradu. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Prvi prestajač aplaudiranja

Zamislite sebe kao deputata u sali u kojoj je drug Staljin iliti Koba upravo završio govor. Jeste li sigurni da biste se usudili da prvi okončate svoj aplauz? A neko mora da bude prvi...

Drug Staljin drži govor. I drži, i drži, i drži, nikako da ga pusti. Cela sala puna deputata pažljivo i posvećeno sluša, sa izrazima što zanosa, što ushićenja: evo ovaj ovde zanesen, eno onaj tamo ushićen. Pa još jedan zanesen, pa još jedan ushićen. A ima i ona što je i zanesena i ushićena.

Naposletku, drug Staljin završava govor. Prolama se gromoglasan aplauz, garniran skandiranjem Hazjajinu. Aplauz traje i traje i traje, rušeći sve rekorde. Prolaze minuti i minuti, gromko klap-klap-klap ne da ne prestaje nego ne gubi na intenzitetu, lica su zgrčena u nečemu što liči na kombinaciju religioznog transa i olakšavajućeg ishoda probavnih smetnji, ruke snažno udaraju jedna o drugu u ritualu koji počinje da liči na demonstrativno samomučenje. Čini ti se, da napustiš poprište i da se vratiš, šta znam, sledećeg četvrtka predveče, aplauz bi još trajao.

Samo što je to, naravno, nemoguće. Niti možeš da izađeš, niti da se vratiš sledećeg četvrtka. Niti aplauz može da traje toliko dugo: to je neizvedivo usled nesavršenosti ljudskog tela, usled nedostatnosti njegove snage, pogotovo snage za besmislene, suštinski protivprirodne poslove i radnje.

Aplauz, dakle, u nekom trenutku mora da *počne da prestaje*. Kako aplauz počinje da prestaje? Tako što, negde u onoj masi, neko prvi prestane da aplaudira, pa onda za njim još neko, pa još neko... dok se naposletku svi ne umire.

Lepo sve ovo zvuči, međutim, šta? Zamislite sebe kao deputata u sali u kojoj je drug Staljin iliti Koba upravo završio govor. Jeste li sigurni da biste se usudili da prvi okončate svoj aplauz? A neko, rekosmo, mora da bude prvi... Samo što niko živ ne bi ni u ludilu voleo da to bude baš on. Zašto? Pa, kako da vam kažem... u naravi je totalitarnih vladara da ne vole početke prestanka aplaudiranja njihovoj veličini, a u naravi je takvih poredaka da začetnika prestanka može i mrak da izede.

Na ovo pomalo melanholično obnavljanje gradiva iz istorije naveo me je nedavni slučaj iz naše deputatske, pardon, skupštinske prakse. Sada već notorni poslanik Atlagić danima je, na neopisiv i neponovljiv (hm?) način uzdizao Vođu i blatio njegove kritičare, izazivajući sveopštu zgroženost, ali i neku vrstu antropološke radoznalosti kod onih koji čak i usred tzv. Vučićeve Srbije još umeju da se čude. A onda se, valjda negde četvrtog dana Atlagićevog mentalno perforiranog performansa, poslanik PUPS-a Borislav Kovačević neoprezno odvažio da primeti da bi toga možda već i moglo da bude dosta, da se Atlagić besomučno ponavlja i da bi parlament možda mogao da nastavi s radom po dnevnom redu, a Atlagić može malo da se odmori, da tihuje, da skupi inspiraciju za novi šou. PUPS je, dakako, deo vladajuće koalicije, poslanik Kovačević se predostrožno zapljunuo rekavši da je Atlagić inače sve u pravu i da se on sasvim slaže s njim, ali brate, to smo već apsolvirali, hajde da pređemo na nešto drugo...

Kao utuk, dobio je poluprekor-polupretnju tzv. Aleksandra Martinovića, naprednjačkog skupštinskog biča, a svim poslanicima vladajuće koalicije koji nisu naprednjaci uzgred je poručeno da bi mogli malo jače i sa više entuzijazma da "brane" zajedničkog Vođu (jer Vučić je, da se ne lažemo, faktički predsednik svih vladajućih partija... gle, i nekih opozicionih takođe) umesto što ćute i gledaju svoja potencijalno izdajnička i prevernička posla.

Bio svestan konsekvenci svoje intervencije ili ne, poslanik Kovačević je zapravo, i to ne krijući se previše, učinio neminovno subverzivni akt jednak, uz sve istorijski i kontekstualno neminovne razlike, činu zamišljenog deputata koji prvi prestaje da aplaudira nakon govora druga Staljina. Nije taj deputat, dakako, nikakav ubačeni imperijalistički špijun ili agent-provokator, nije ni bezumno hrabri antistaljinista i antisovjetčik; ne, on je samo pomalo naivan ili ga samo, recimo, bole ruke, ne može više da aplaudira, ili ga bole noge, ne može više da stoji, ili ga boli grlo, ne može više da urla u slavu Vođe, ukratko: *smorio se čovek*, posustao, i to je sve. Ali, pokazuje se da je ta njegova slabost bez ikakvog "ideološkog" sadržaja i naboja krajnje rizičan čin: mogla bi ga koštati višegodišnjeg boravka u ne baš sasvim komfornim uslovima i ne baš izrazito prijatnoj klimi Kolime, u ne baš probranom i ne baš prijateljskom društvu.

Toliko je Srbija, dakle, propala i toliko se politika ovde degenerisala u svega sedam godina naprednjačke, zapravo Vučićeve vlasti, pri tome formalno ne napuštajući demokratski, parlamentarni, pluralistički karakter društva, države, institucija, sistema. Nije, naime, danas ni neophodno da se demokratija – kao u vreme fašističkih i boljševičkih prevrata iz prve polovine prošlog veka – formalno ukida. Dovoljno je da se ona u potpunosti obesmisli, da se izvrne naglavačke, da od nje ostane samo ljuštura, i efekat *prvog prestajača sa aplaudiranjem* ponovo postaje moguć. Okej, da ne grešim dušu, stvari nisu tako drastične kao onomad i kao u Sovjetskom Savezu kao tadašnjoj alotropskoj modifikaciji Rusije. Mi, recimo, nemamo Kolimu i slična mesta za celoživotno prevaspitavanje u ekstremnim uslovima večnog leda i mraka. Mada, opet, nismo li ono potpisali pristupnicu Evroazijskoj uniji? Ako jesmo, onda je Kolima sada takoreći naša, što otvara ceo jedan kontinent kreativnih mogućnosti. Mislite o tome dok smete, ako smete. ¶

Pobuna iza zatvorenih

Foto: Jovana Gligorijević

Najveći problem sa blokadom Rektorata jeste taj što nijedna strana ne zna kuda dalje: rektorka jer nema ovlašćenja, a studenti jer nemaju izlaznu strategiju

Studenti iz pokreta "1 od 5 miliona" odlučili su u petak 13. septembra da se zatvore u zgradu Rektorata i tamo ostanu sve dok im ne budu ispunjeni zahtevi. U tome ih je podržao deo profesora Univerziteta u Beogradu. Osnovni zahtev studenata i profesora jeste da Rektorat, odnosno rektorka Ivanka Popović, uputi zvaničan zahtev predsednici Vlade Srbije Ani Brnabić da razreši dužnosti ministra finansija Sinišu Malog, zbog plagiranja doktorata na Fakultetu organizacionih nauka.

U prvom trenutku javnosti nije bilo najjasnije šta se događa i otkud odjednom ovako radikalan potez studenata, iako su oni još u prvom saopštenju naveli da pored ovog glavnog zahteva imaju još razloga za blokadu, a to su neodgovorno ponašanje nadležnih (sa ministrom prosvete Mladenom Šarčevićem na čelu) prema obrazovanju, pad Univerziteta na Šangajskoj listi, remećenje nastavne godine zbog održavanja Univerzijade (najava iseljavanja studenata iz Studentskog grada, pomeranje ispitnih rokova, skraćivanje godine), nedostatak literature i nemanje prostorija za održavanje nastave na nekim fakultetima.

U neku ruku, može se reći da je javnost bila zbunjena zbog jedne druge blokade – medijske. Naime, studenti su još u julu održali dvosatnu blokadu upozorenja, a 22. avgusta najavili potpunu blokadu Rektorata. Osim toga, studentske akcije u okviru protesta "1 od 5 miliona" traju maltene od početka protesta. Najupečatljivija bila je šetnja od Studentskog grada do Vlade Srbije, 6. aprila, povodom Dana studenata, kada su nosili parole protiv lažnih diploma (u jeku skandala sa diplomom ministra policije Nebojše Stefanovića). Bilo je i drugih akcija, poput one sa vezivanjem lisicama ispred Rektorata ili performansa sa koferima, kojim su upozoravali na odliv mozgova iz Srbije.

KUC, KUC... KO JE?

Ekipa "Vremena" posetila je studente u Rektoratu petog dana blokade. Unutra ne puštaju nikoga bez prethodne najave. Zaposleni u Rektoratu ne mogu da uđu, studenti su uzeli ključ od portira i puštaju samo kolege, profesore u koje imaju poverenja i medijske ekipe. Ulazi se tako što se zvoni na interfon. Onda neko od njih prvo proviri kroz vrata, a onda ih, ako je posetilac dobrodošao, otvori tek toliko da se može proći. Vrata se potom brzo zaključavaju. U holu Rektorata paketi sa vodom, sokovima, instant supama... Po hodnicima i ispred kabineta strunjače na

vrata

Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

CENZURISANO: Bunt na Univerzitetu Foto: Jovana Gligorijević

kojima spavaju. Dane provode u dvorištu Rektorata i tu primaju posetioce.

"Jasno nam je da smo ovim postupkom iznenadili Univerzitet, rektorku, javnost...", kaže za "Vreme" Mila Jovanović, studentkinja Biološkog fakulteta. "Ali mi već mesecima ukazujemo na ovaj problem lažnih diploma i plagijata. Nakon meseci i meseci borbe, mislimo da je došao trenutak za radikalizaciju."

U dvorištu Rektorata ekipa "Vremena" zatekla je profesora Filozofskog fakulteta Ognjena Radonjića u razgovoru sa studentima. Došao je, kako kaže, da pokuša dijalogom da ih ubedi da promene način borbe za svoje zahteve. "Mislim da su studenti načelno u pravu, ali moram da kažem da suštinski – nisu", kaže Radonjić u razgovoru za "Vreme" i dodaje da je upravo i došao da im to kaže, kao njihov profesor. "Dužnost profesora i, uopšte, nas starijih jeste da razgovaramo sa mladima, i kad se slažemo i kad se ne slažemo sa njihovim zahtevima. Ja se ne slažem sa njihovim zahtevom o smeni Siniše Malog i želim da im ukažem na neke elemente koje oni ne vide u svojoj strasti. Ali mislim da je Dučić davno rekao – da nema mladalačke naivnosti, ne bi bilo nijednog sunčanog dana na ovom svetu."

Radonjić objašnjava da je studentima u blokadi pokušao da objasni dve stvari – da je metoda protesta, odnosno blokada institucija loša, jer se zaposlenima uskraćuje pravo na rad, koje je garantovano Ustavom. "Druga stvar koju sam im rekao jeste da mislim kako njihov zahtev nije dobro postavljen. Rektorka nema ni dužnost ni obavezu, a nije ni preporučljivo da ona traži od premijerke da smeni ministra finansija. Ako se mi u ovom društvu borimo protiv sistema u kom jedan čovek prisvaja za sebe sve prinadležnosti, ovde mi se čini da bi rektorka za sebe prisvojila nadležnosti koje joj ne pripadaju", ukazuje Radonjić na ovu kontradiktornost. On dodaje i da ne vidi smisao zahteva za smenom Siniše Malog, jer Univerzitet treba da donese odluku o tome da li je njegov doktorat plagiran ili ne, bez obzira na to da li je on na nekoj funkciji ili nije: "Mislim da bi konkretni zahtevi studenata trebalo da se vežu za ono što je u nadležnosti Univerziteta, a u ovom slučaju reč je o Odboru za profesionalnu etiku."

Radonjić je, inače, izašao iz ovog odbora nakon odluke da slučaj doktorata Siniše Malog vrati na razmatranje komisiji FON-a. Pošto je komisiji FON-a određen novi rok za izjašnjavanje, Radonjićev predlog studentima je da se taj rok sačeka i da se poštuju sve procedure: "Nakon što FON dâ mišljenje, Odbor za profesionalnu etiku treba da dobije rok u kom će doneti svoju konačnu odluku. E to je ono o čemu ja mislim da studenti treba da razgovaraju sa Univerzitetom, da traže rok i da stoje iza te odluke."

INTERESI I SUKOB

Na ovakve savete Mila Jovanović odgovara rečima da su studenti blokadi pristupili vrlo ozbiljno: "Smatramo da smo izašli sa vrlo jasnim zahtevima koji su lako ostvarivi. Svesni smo da smo mladi i da iskustvo profesora koji dolaze i razgovaraju sa nama može da nam pomogne. Slušamo ih i naravno da sve uzimamo u obzir, ali što se tiče naših zahteva, ne smatramo da su nemogući i ne smatramo da nisu u nadležnosti rektorke. Ne tražimo od nje ništa više osim da na Radio-televiziji Srbije, kako bi svi to čuli, predloži premijerki da razreši Sinišu Malog." Mila Jovanović dodaje da nije reč o tome ko je Siniša Mali lično, nego da je reč o ministru finansija, koji određuje budžet za Univerzitet, to jest za ljude koji treba da odluče da li je njegov doktorat plagiran ili nije: "To je sukob interesa i mi samo tražimo da se procedura obavi bez tog sukoba interesa, da Rektorat pokaže dobru volju da razreši taj sukob interesa."

Prva reakcija na blokadu Rektorata došla je iz Rektorskog kolegijuma i u njoj je zaprećeno pravnim merama protiv studenata. "Mišljenja smo da ovakav način izražavanja stavova nije primeren akademskoj zajednici i da je grubo zloupotrebljena otvorenost Rektorata. Rektorski kolegijum neće dozvoliti sprečavanje normalnog rada Rektorata i u slučaju potrebe će preduzeti sve odgovarajuće pravne mere", objavio je Kolegijum u saopštenju 14. septembra. U prvom trenutku zvučalo je kao da će biti pozvana policija, a studenti rasterani, međutim, ubrzo se oglasio predsednik Srbije Aleksandar Vučić izjavom da je upad studenata iz Pokreta "1 od 5 miliona" u zgradu Rektorata "izraz njihove nemoći i želje da izazovu intervenciju policije, kako bi rekli da je to »

Kako je "osvojen" Rektorat

Na dan kada su studenti iz Pokreta "1 od 5 miliona" ušli u Rektorat, 13. septembra, u toku je bila proslava Dana Univerziteta u Beogradu. Zajedno sa zvanicama, u zgradu su ušli i studenti. Kako je kasnije saopštio Rektorski kolegijum Univerziteta, nakon Svečane akademije "jedna grupa lica koja je sebe deklarisala kao studenti iz Pokreta '1 od 5 miliona', ušla je sa transparentima na koktel u dvorište Rektorata. U međuvremenu se oformila i druga grupa i povremeno je dolazilo do međusobnih verbalnih sukoba i nagoveštaja fizičkog obračuna." Studenti su tako praktično zauzeli Rektorat i odbili da odu iako se zgrada od petka do ponedeljka zaključava. Trećeg dana blokade, tokom smene portira, uspeli su da se domognu ključa. Tokom boravka ekipe "Vremena" u zgradi Rektorata, studenti su normalno komunicirali sa portirom koji je u tom trenutku bio u smeni, iako je ključ i dalje kod njih. Štaviše, omogućeno im je da preko sigurnosnih kamera prate šta se dešava ispred zgrade.

ugrožavanje autonomije univerziteta, ali da se to neće desiti". "Neće biti intervencije policije. Nek rade šta hoće, meni je važno da Rektorat funkcioniše", rekao je Vučić novinarima u Pranjanima, istovremeno pitajući kakvo je to poštovanje institucija kad u Rektorat upadaju u kratkim pantalonama. Predsednik je osvrt na blokadu završio tiradom o tome kako neko može da bude student sa 30 godina.

Premijerka Ana Brnabić, od koje studenti očekuju da smeni Sinišu Malog, izričito je izjavila da ne pristaje na ultimatume grupe od 15-20 studenata i njihov zahtev da bude smenjen ministar finansija. Ona je, na konferenciji za novinare u ponedeljak 16. septembra, ocenila da to nije vladavina prava, niti borba za očuvanje institucija, već da je reč o anarhiji i političkim zahtevima. Brnabić je napomenula da zbog grupe od 15-20 ljudi treba da ispašta 100.000 studenata Univerziteta u Beogradu, ali je dodala da se Vlada Srbije neće mešati u autonomiju Univerziteta.

PAT POZICIJA

U ovom trenutku čini se da je u najtežoj poziciji rektorka Ivanka Popović: svi studentski zahtevi usmereni su ka njoj, a kad se ti zahtevi pogledaju, jasno je da formalno-pravno oni zaista nisu u njenoj nadležnosti. Ni ona ni zaposleni u Rektoratu u trenutku pisanja ovog teksta (utorak po podne) ne uspevaju da uđu u svoje kancelarije, a sva je prilika da će isto biti i narednih dana. Ipak, u odnosu na prvobitnu pretnju Rektorskog kolegijuma da će protiv studenata biti preduzete pravne mere, Popović sada kaže da nema nameru da zove policiju.

"Ne očekujem da vlast posreduje u razgovorima između predstavnika Beogradskog univerziteta i studenata koji su u Rektoratu, mi imamo direktnu komunikaciju", izjavila je Ivanka Popović za "Blic" i dodala da niko iz Rektorata nije tražio i ne planira da traži intervenciju policije. Popović je ocenila da zahtevi za smenu bilo kog člana Vlade Srbije nisu u nadležnosti Univerziteta, pa tako ni Siniše Malog.

"U ovom trenutku je teško predvideti kada će se odblokirati Rektorat", dodala je ona i navela da smatra da blokada nije najbolji način da se pokaže podrška Univerzitetu. Rektorka smatra da svi oni koji su učestvovali u dešavanjima u petak u zgradi Rektorata, treba dobro da se zamisle kako i na koji način su kompromitovali autonomiju Univerziteta, navodeći da su u petak došle dve grupe: "U jednoj su zaista bila lica različitog uzrasta, ali nisu nosili nikakva stranačka obeležja, tako da ne mogu da znam da li su to bili članovi Srpske napredne stranke."

Upravo negiranje da su u petak 13. septembra studente iz Pokreta "1 od 5 miliona" verbalno napali aktivisti Srpske napredne stranke, jeste nešto što učesnici blokade zameraju rektorki: "Mi imamo materijalne dokaze da su to ljudi iz SNS-a", kaže za "Vreme" Mila Jovanović. Istina, dokazi postoje. Prvo, jedna pripadnica "druge grupe" o kojoj govori rektorka rekla je pred kamerom Televizije N1 da je došla "na poziv stranke Aleksandra Vučića". Drugo, muškarac koji se studentima predstavio kao doktorand i bio najglasniji, snimljen je više puta kako u svojstvu slučajnog prolaznika ili zabrinutog građanina prekida različite akcije Pokreta "1 od 5 miliona". Iz istih razloga, to jest izostanka osude napada članova SNS-a na studente, Mila Jovanović odbija da komentariše saopštenje Studentske konferencije univerziteta Srbije (SKONUS), u kome ova organizacija kaže da ne podržava blokadu Rektorata.

Komentarišući izjavu rektorke da nije nadležna za smene ministara, Mila Jovanović kaže da studenti od nje ne traže da smenjuje ministra, ni da zahteva smenu, već da kao predstavnica institucije Univerziteta uputi preporuku da se reši sukob interesa, tj. činjenica da Mali odlučuje o finansiranju institucije koja treba da utvrdi da li je plagirao doktorat.

KAKO IZAĆI

Ognjen Radonjić kaže za "Vreme" da je sugerisao studentima organizovanje razgovora sa rektorkom uz prisustvo profesora u koje imaju poverenja kako bi se našlo kompromisno rešenje.

S druge strane, Mila Jovanović kaže: "Ja sam ovde jer očekujem da se naši zahtevi ispune. Mi smo ovde svakodnevno i iščekujemo da počnemo pregovore sa rektorkom."

Da je rektorka Ivanka Popović otvorena za pregovore, saglasni su i studenti i profesor Radonjić, koji im je u razgovoru i skrenuo pažnju na to da im rektorka nije neprijatelj. Međutim, studenti su, da bi do pregovora došlo, postavili dodatni uslov – da rektorka jasno osudi napad aktivista SNS-a na studente.

Ukupnu situaciju možda najbolje simboliše trenutni izgled Rektorata. Vrata su prelepljena trakama na kojima piše "cenzurisano". Sa spoljne strane, zgrada zaista deluje "zapušeno", baš kao i trenutna situacija. Uprkos činjenici da je doktorat Siniše Malog, malo je reći, sporan, činjenica je da rektor Univerziteta nije adresa za zahtev za njegovom smenom. Činjenica je i da u blokadi zaista učestvuje jako mali broj studenata. Ali, isto tako je i činjenica da je, ako ne smena, onda ostavka, moralan čin, kada se utvrdi da je neko plagijator. Međutim, najveći problem sa blokadom Rektorata jeste taj što nijedna strana ne zna kuda dalje: rektorka jer nema ovlašćenja, a studenti jer nemaju izlaznu strategiju. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Častan čovek ne bi ni sedeo u ovoj vladi

Danica Popović, Dušan Teodorović i Srbijanka Turajlić profesori su Univerziteta u Beogradu o kojima se, uz već uobičajeno blaćenje profesora Jova Bakića, prošle nedelje raspravljalo u Skupštini Srbije. Poslanik Narodne seljačke stranke Marjan Rističević objedinio ih je terminom "žuta pijavica": stavio je znak pitanja na akademsku čestitost Danice Popović i optužio Dušana Teodorovića za izdaju, pitajući se "kakav je on to primer svojim studentima koji je pobegao u 1999. Ameriku". Roštiljanje je zaključeno optužbama na račun profesorke Beogradskog univerziteta u penziji Srbijanke Turajlić, koja je navodno omogućila Teodoroviću da se nakon bombardovanja vrati na poziciju predavača. Na sve to, u raspravu se uključio ministar prosvete Mladen Šarčević rekavši da je već o svemu obavešten, te da istražuje "da li je Srbijanka Turajlić, dok je bila savetnik Gaše Kneževića u Ministarstvu prosvete, dekretom vratila Teodorovića, što nije u domenu izvršne vlasti i narušava autonomiju univerziteta".

"Kad vidite Šarčevića, Atlagića, Martinovića kao predstavnike vlasti, vi onda shvatite koji nivo razgovora, koji jezik ova vlast podrazumeva kao formu dijaloga koja treba da postoji u jednom društvu, i to vas, naravno, zabrine mnogo više od pojedinačnih imena koja su tog trenutka pomenuta", ocenjuje profesorka Srbijanka Turajlić.

"VREME": Šta je razlog da se u ovom trenutku u Skupštini raspravlja o univerzitetskim profesorima, potežu uvrede i, kao u vašem slučaju, traga za navodnim starim fasciklama? Filološki fakultet je u nekoj vrsti pravnog kolapsa, Beogradski univerzitet je vrtoglavo pao na Šangajskoj listi, traju rasprave o doktoratima Siniše Malog i diplomi osnovnih studija Nebojše Stefanovića. Kako to da ste vi tema?

SRBIJANKA TURAJLIĆ: Ne pratim redovno rad Skupštine, ali kad god sam imala prilike da čujem poslanika Rističevića, on je izgovarao najstrašnije uvrede ili na račun

"Trenutni fokus na akademsku zajednicu Beograda je verovatno uzrokovan svešću da je ta zajednica u prošlosti imala značajan uticaj na demokratske promene, pa bi se ovo moglo razumeti kao još jedan u nizu pokušaja da se ta zajednica zastraši i umiri"

Fotografije: Bojan Stekić

poslanika opozicije ili bilo koga drugog koji se usudio da javno kritikuje vlast. Reklo bi se da je to "zasipanje uvredama" jedina funkcija koju Rističević ima u Skupštini. Trenutni fokus na akademsku zajednicu Beograda je verovatno uzrokovan svešću da je ta zajednica u prošlosti imala značajan uticaj na demokratske promene, pa bi se ovo moglo razumeti kao još jedan u nizu pokušaja da se ta zajednica zastraši i umiri. Istina je da sam već duže vreme u penziji, ali znam kakva je to zajednica bila i duboko verujem da ona ni ovoga puta neće posustati pred bilo kojim pretnjama. Teško je zamisliti da bi oni koji su život posvetili obrazovanju mlade generacije mirno posmatrali kako se na brojnim svakodnevnim primerima nipodaštavaju profesije za koje oni pripremaju te mlade ljude, i kako se potpuno urušavaju sve vrednosti u društvu u kome ti ljudi treba sutradan da žive. Ako na to pristanu, onda mogu mirne duše i da prestanu da rade jer će njihov posao izgubiti svaku svrhu, a izgubiće i ono do čega je svakom profesoru izuzetno stalo, a to je poštovanje od strane studenata.

Studenti su za vikend ponovo dali do znanja da ne pristaju na urušavanje vrednosti. Rektorat je od vikenda u blokadi, a studenti i predstavnici inicijative "1 od 5 miliona" zahtevaju da Rektorat uputi zahtev za smenu Siniše Malog dok se ne zatvori pitanje plagiranja doktorata.

Nisam u Beogradu i ne znam tačno o čemu se radi kada je u pitanju blokada Rektorata, pa ne mogu ni da komentarišem. Prvi test je svakako plagijat doktorata Siniše Malog, koji je rektorka dr Ivanka Popović vratila na akademsku scenu, za šta joj svakako treba odati priznanje. Koliko razumem, prema postojećim pravilnicima, ta priča se mora okončati jesenas, pa je verovatno napad na pojedine članove akademske zajednice pokušaj da se i na taj način spreči bruka vlade u kojoj je ministar finansija plagijator.

Ministar prosvete Mladen Šarčević priključio se raspravi koju je Rističević prošle nedelje otvorio u Skupštini. Kaže da sumnja da ste narušili autonomiju Univerziteta, da je to protivzakonito. Kakvu ste ulogu imali u odlučivanju o tome da se akademik Teodorović vrati na svoju poziciju?

Znam da je jedan broj kolega krajem devedesetih, po donošenju Zakona 1998. godine izbačen sa posla. Neki od njih se nikada više nisu vratili, a neki jesu. Taj povratak je išao različitim tokovima. Ja sam, recimo, vodila sudski spor sa fakultetom koji je okončan u moju korist tek 2002. ili 2003. godine. Ne znam kako je to bilo u slučaju kolege Dušana Teodorovića. Kada bi ministar Šarčević bio častan čovek, on ne bi pričao o nekakvoj "istrazi" već bi jednostavno pogledao u arhivu i utvrdio da li dokument o kome govori postoji ili ne postoji. Ali naravno, častan čovek ne bi ni sedeo u ovoj vladi.

Da li je autonomija Univerziteta u Beogradu trenutno ugrožena?

Formalno gledano, nije. Međutim, izvesno je da je zbog mogućnosti postavljanja menadžera Univerziteta, što je predviđeno novim Zakonom o visokom obrazovanju, ona pod stalnom pretnjom. To zapravo znači da je vlast, uvođenjem institucije menadžera, otvorila mogućnost da u svakom trenutku, kada oceni da joj to odgovara, oduzme autonomiju Univerzitetu. Mislim da je taj preteći "menadžerski mač", uz već uobičajen strah pojedinih predstavnika akademske zajednice za njihove lične male sinekure, zapravo razlog što zajednica još uvek ćuti i odmerava svoje poteze. No, kao što rekoh, i tome će brzo doći kraj. Ljudi će uvideti da ni bez menadžera, ako se nastavi sa ćutanjem i nereagovanjem, Univerzitet više neće postojati.

Vlast i opozicija već nedeljama pokušavaju da vode dijalog o izborima, a Savez za Srbiju je objavio bojkot. Kako to ocenjujete?

Nema nikakve sumnje da u ovom trenutku u ovoj zemlji ne postoji ni naznaka mogućnosti za fer i demokratske izbore. Međutim, nisam sigurna da je bojkot baš jedini mogući i pravi odgovor na to stanje. Bojkotom izbora gubi se mogućnost da utvrdite koji procenat stanovništva vi zaista predstavljate, odnosno u čije ime govorite i branite stavove koje zastupate. Sa gubitkom statusa parlamentarne stranke gubi se, bar u nekoj meri, i mogućnost da sarađujete sa drugim parlamentarnim strankama i van granica ove zemlje, odnosno da budete legitiman sagovornik po nizu relevantnih pitanja. Drugim rečima, gubi se mogućnost da se krećete utabanim stazama parlamentarne borbe. Konačno, možda ne i najmanje važno, gubi se i prihod koji stranka ostvaruje iz budžeta, pa je gotovo izvesno da nijedna mala stranka ne može da preživi posle bojkota.

Sa druge strane, učešćem u izborima zaista dajete legitimitet jednoj potpuno nedemokratskoj vlasti. Bojkotom se izražava nepristajanje na učešće u prividu

demokratije u zemlji u kojoj je sva vlast u rukama jednog čoveka, koji je nažalost predsednik ove države. U tom smislu potpuno razumem potrebu za bojkotom, ali se istovremeno i plašim kojim stazama će se opozicija onda kretati. Naime, čini mi se da je opredeljenje za bojkot u ovom trenutku više emotivna reakcija, u smislu očuvanja sopstvenog dostojanstva, časti, samopoštovanja pojedinca, a ne osmišljena akcija koja vodi ka konačnom cilju a to su pošteni demokratski izbori. Moguće je da taj put postoji, moguće je da ga zagovornici bojkota i vide, ali ja za sada sem opštih mesta tipa "opšte građanske neposlušnosti", šta god to značilo, još uvek nisam ništa čula. Nedostaju mi strategija, pa i taktika dostizanja deklarisanog cilja. Sa praktične tačke gledišta bojkot podrazumeva i da nemate posmatrače izbora. To znači da će izlaznost, a i raspodela poslanika biti onakve kako vlast odluči.

Sa treće strane, ne razumem zašto se uporno vezuju parlamentarni i lokalni izbori. Čitav niz primedbi, posebno u pogledu informisanja, ne stoji na lokalu. U ma-

njim mestima nije potrebna nacionalna frekvencija da bi se znalo ko je ko. Pored toga, u manjim mestima vlada strah od neizlaska na izbore. I da se razumemo, taj strah je potpuno opravdan jer se tamo, za razliku od Vračara, Savskog venca i Starog grada, zaista gubi posao ili proganjaju pristalice opozicije na mnogo drugih načina. Dakle, ako su ljudi u manjim mestima već prinuđeni da izađu na izbore, zar ne bi bilo logično da pokušamo da im pomognemo da se makar u svojoj sredini

"Teško je zamisliti da bi oni koji su život posvetili obrazovanju mlade generacije mirno posmatrali kako se na brojnim svakodnevnim primerima nipodaštavaju profesije za koje oni pripremaju te mlade ljude, i kako se potpuno urušavaju sve vrednosti u društvu u kome ti ljudi treba sutradan da žive"

oslobode stege i izbore za demokratsku vlast. Konačno, ako je Imamoglu mogao u Turskoj, gde izvesno izborni uslovi nisu bolji nego u Srbiji, kampanjom od vrata do vrata da osvoji Istanbul, koji je jedno dva i po puta veći od cele Srbije, zar ne bismo mi mogli da sličnom kampanjom pomognemo jednom broju manjih mesta?

Proteste "1 od 5 miliona" podržavate od samog početka. U poslednje vreme su u fazi zatišja. Zimus, kada je potpisan Sporazum sa narodom, bili ste kritični prema opoziciji jer nije konkretizovala zahteve. Koliko je do sada uspela da konkretizuje zahteve?

Čini mi se da je zatišje prirodna posledica previranja na opozicionoj sceni, na kojoj se ovih dana odlučuje o daljim koracima. Iskustvo me je naučilo da protest ima šanse za uspeh onda kada se njime zahteva nešto konkretno, dostižno u relativno kratkom vremenskom periodu, i kada u to uspete da ubedite dovoljan broj ljudi. Zasad nam to očigledno nije pošlo za rukom.

Koliko sam ja razumela, Sporazum sa narodom je jedan otvoren papir u kome sem nekoliko prvih tačaka ništa drugo nije precizirano. Ostatak, bar kako ga ja čitam, spisak je dobrih i časnih namera, ali mi nije poznato da se radi na njegovoj konkretizaciji. U tački 7 se nabraja čitav niz stvari koje treba obezbediti, od nezavisnog sudstva, preko regulatornih tela do izbornog zakona. Svaka od tih stvari zahteva donošenje odgovarajućeg predloga zakona, pa mi se čini da bi na tome imalo smisla raditi već sada. Na stranu što su iz sporazuma izostali stavovi o obrazovanju i kulturi bez kojih zapravo nema i ne može biti pristojne države. Ima tu čini mi se neobično mnogo posla da bi se od želja i obećanja došlo do realizacije.

Zahteve opozicije iz aprila ove godine, o formiranju zajedničke komisije vlasti i opozicije za definisanje fer i poštenih izbornih uslova, izbor novog sastava Regulatornog tela za elektronske medije i izbor tehničkog i uređivačkog tima Radio-televizije Srbije i Radio-televizije Vojvodine, ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović ocenio je kao "smešne" i "nerealne".

Ako se prisetimo da je za Nebojšu Stefanovića bila smešna i tvrdnja da je plagirao svoj doktorat, onda makar svi oni koji su taj doktorat pogledali znaju da je potpuno besmisleno osvrtati se na njegove ocene. Međutim, što se mene lično tiče, ja bih se radije pozivala na predloge koje je formirala CRTA kao jedna profesionalna, nevladina organizacija koja se već duže vremena bavi izbornim procesom. Njima se ni na koji način ne mogu pripisati ni pristrasnost ni nekompetentnost, pa mi je zapravo žao što cela opozicija nije stala iza tih zahteva i time pokazala svoju opredeljenost za poštovanje profesionalnosti. Ovim svakako ne želim da kažem da je ekspertska grupa bila neprofesionalna, ali je ipak sastavljena od strane opozicije, što može da budi sumnju u pristrasnost.

Da li očekujete da bi opšti izbori na proleće mogli da donesu preokret?

Volela bih da mogu, a plašim se da ne mogu. Ne znam kuda plovi ovaj brod, ali znam da je ušao u veoma opasan uragan. I imam punu svest da o načinu dalje plovidbe ne treba da odlučuje neko mojih godina, za koga je ishod plovidbe sasvim izvestan, već oni koji će imati još puno vremena da uživaju u "dobrom moru". To je između ostalog tema koju želim da pokrenem na prvom sledećem sastanku političkog saveta PSG-a. Suviše nas je u njemu onih koji imaju preko 70 godina. Moguće je da smo godinama sakupili neko iskustvo, možda i mudrost, ali je izvesno da danas svojim savetima pokušavamo da utičemo na tuđu budućnost, a to mi se u vremenu u kome se nalazimo čini neprikladnim.

Vučić je krajem avgusta najavio da "čistka nepodobnih kadrova u SNS-u tek sledi", a najavio je da će stranka paralelno odlučiti "kuda će se kretati kampanja naprednjaka". Očekujete li bržu, jaču i bolju kampanju?

Od Vučića uvek možete očekivati sve, ali plašim se ništa dobro.

Nazire li se ko bi mogao da dođe posle Vučića?

Ne volim i ne razumem pitanje "ko". Uređenost države ne sme da zavisi od jednog čoveka ma kako sposoban ili harizmatičan on bio. Uvek mi se činilo da je pravo pitanje "šta". Na izborima se ne bira ličnost, već politika, odnosno tip društva u kome želite da živite. Što se mene tiče, uvek sam se nadala, a i dalje se nadam, da će pobediti opredeljenje za uređenu pravnu demokratsku državu sa jakom socijalnom zaštitom njenih građana. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Loše da gore ne može biti

Ako bismo počeli da nabrajamo šta se sve loše dešava na izborima u Srbiji, spisak bi bio isuviše dugačak. Gde god krenemo, naiđemo na neregularnost, počevši od korišćenja javnih resursa za kampanju predstavnika vlasti, preko kupovine glasova, "bugarskog voza", pa do direktnog i često nasilnog uticaja na birače

MOŽE BITI SAMO JEDAN: A. Vučić u kampanji
Foto: Rade Prelić /Tanjug

Ako bismo pokušali da metaforično prikažemo kako izgleda izborni proces u Srbiji od dolaska Srpske napredne stranke i Aleksandra Vučića na vlast, to bi otprilike izgledalo ovako: u pitanju je trka na sto metara u kojoj jedan takmac ima podršku skoro celog stadiona, koristi sva "nedozvoljena sredstva" ovog sveta i pritom kreće ka cilju sa jedno sedamdesetak metara prednosti. Drugi takmac pak ima zavezane i ruke i noge, i oči i uši, pa ne može ni da čuje pištolj koji označava početak trke. I tako, dok skakuće ka nevidljivom cilju, kolege iz "opozicije" i opozicije s vremena na vreme mu zveknu šljagu – i onda kada ju je zaslužio i onda kada nije.

Neki smatraju da je vlast Srpske napredne stranke proteklih godina u toj meri obesmislila i zagadila političku i društvenu scenu i sve institucije da se bojkot izbora nameće manje kao vid protesta protiv potpuno neregularnih izbornih uslova, a više kao prosvedovanje zbog endemskog beščašća i zagađenja svake vrste. Oni ističu da uspeh bojkota neće biti neposredno zavisan od delovanja opozicije i njenih sledbenika, koliko od toga da li će ga građani koji razumeju prirodu ove vlasti – shvatiti kao nešto svoje, u čemu će aktivno učestvovati. Dakle, zavisiće od toga da li će se "antinaprednjački" građani, koji nisu po "difoltu" i pristalice opozicije, i koji su trenutno prilično depresivni i očajni, probuditi, i to ne samo na dan izbora nego i u mesecima koji mu prethode, kao i u mesecima i godinama koji će nakon izbora uslediti.

Pojednostavljeno govoreći, uspeh bojkota zavisiće od toga da li ova zemlja uopšte ima kapaciteta da se izbori protiv ovog čemera koji vlada našim životima. Odnosno, budućnost ove zemlje zavisiće od toga da li će se pojaviti neki novi Otpor i sve ono što je on simbolizovao u uslovima u kojima, izvesno, bar ne još dugo, neće biti baš tako izdašne podrške sa Zapada kao što ju je bilo tokom devedesetih godina prošloga stoleća.

Čini se da je opozicija manje-više dobro procenila trenutak kada će se odlučiti za bojkot izbora, s obzirom na to da je podeljenost u društvu dosegla nivo usijanja, da je upaljen takozvani crveni alarm i povučene još takozvanije crvene linije. Bilo kakva saradnja sa vlašću – koja u recepciji dela građana uključuje i pregovore, pa i učestvovanje na izborima – biće doživljena kao kolaboracija sa smrtnim neprijateljem. Ako sve drugo stavimo po strani, bojkot izbora je dobar način da se opozicione stranke, iz opravdanih ili neopravdanih razloga prilično nepopularne, kolikotoliko približe onom delu građanstva koji nije mali a koji je zgađen ukupnom političkom scenom. Ova odluka je racionalna i zbog toga što bi opozicione stranke teško, sa hiljadu puta ponovljenim "antivučićevskim" mantrama – koje su se izlizale i izgubile energiju bez obzira što počivaju na činjenicama – uspele da izvuku dovoljan broj građana na izbore, što je preduslov njihovog nekakvog izbornog uspeha.

SEĆATE LI SE DŽAKA SA LISTIĆIMA

Sve ovo što se dešava na političkoj sceni Srbije, uključujući tu i učestale, manje-više besmislene i svakako neregularne izborne procese posle 2012. godine, moglo se naslutiti i pre nego što će naprednjaci doći na vlast. Čak i da smo doživeli amneziju i zaboravili na devedesete godine i naprednjački "minuli rad", dovoljan bi bio "spektakl" koji nam je, između dva izborna kruga predsedničkih izbora 2012. godine, priredio "dvojac" Aleksandar Vučić i Tomislav Nikolić. Oni su ispred Skupštine Srbije istresli džak prepun glasačkih listića, čime su – kako su rekli – dokazali da je Demokratska stranka "pokrala izbore". Već tada je i onima sa amnezijom trebalo biti jasno da su ti likovi spremni na sve kako bi se dokopali vlasti i, naravno, opstali na njoj. (U međuvremenu je, inače, pokazano da je jedan spremniji od drugog.) Kako su ozbiljni ljudi i pretpostavljali, džak nije bio dokaz nikakve izborne krađe već pokazni primer naprednjačkih manipulacija, kakvih ćemo se nagledati narednih godina, onoliko. Možda su neki zaboravili da je Tužilaštvo, nekoliko meseci po estradnom "izručenju" džaka, utvrdilo da nikakve izborne krađe nije bilo i da je džak sa jednog biračkog mesta u Pančevu, umesto u gradsku izbornu komisiju, isporučen Vučiću i Nikoliću, da od njega "prave cirkus" i kažu mnogo više o sebi nego o tadašnjoj vlasti. Zbog krađe izbor-

nog materijala nikada nisu odgovarali. Kao niti bilo ko drugi.

Iako bismo mogli da unedogled iznosimo zamerke na račun onih koji su "obnašali" vlast u Srbiji u periodu od 2000. do 2012. godine, činjenica je da smo tada živeli u uverenju da je jedna tekovina "petooktobarske revolucije" zauvek osvojena i cementirana – a to je smenjivost vlasti na slobodnim i fer izborima. Bilo je i tih godina zamerki na izborne procese, na balans zastupljenosti kandidata u medijima, na probleme sa tzv. funkcionerskim kampanjama, ali iz ove pozicije ti problemi deluju kao nahlada u odnosu na ono što nas je snašlo nakon 2012. godine.

DŽIPOVI SRPSKOG DE GOLA

Već prvi, vanredni izbori koji su se održavali u pojedinim lokalnim samoupravama nakon uspostavljanja naprednjačke vlasti i "ustoličenja" Aleksandra Vučića ukazivali su da je pomenuta tekovina 5. oktobra – veoma ozbiljno ugrožena.

Tako je, recimo, u martu 2013. godine, u Srbobranu, na dopunskim izborima za Skupštinu AP Vojvodine, viđen čitav onaj izborni arsenal koji će naprednjačka vlast usavršavati godinama posle. U ovom bačkom gradiću su se pojavili sada već legendarni džipovi i "ćelavci" koji su svojim izgledom izazivali strah meštana. Oni su se, kako su izveštavali retki mediji, aktivno obračunavali sa opozicionim aktivistima. Jedan meštanin je potpisniku ovih redova tada rekao da te "ćelavce" smatra, ako ne stvarnom, ono simboličnom decom sličnih "likova" koji su devedesetih zastrašivali – i ne samo zastrašivali – "inoverce" u susednim zemljama.

Oni su uglavnom, kako su tada svedočili pojedini meštani, dolazili iz prestonice i bili regrutovani iz tzv. navijačkih skupina. Srbobran je izgledao kao da se u njemu dešava "mali rat". Ovi izbori, koji i nisu bili baš nešto sudbinski bitni, ukazali su na još jednu izbornu karakteristiku naprednjaka – na svakog komarca se puca iz svog raspoloživog artiljerijskog oružja. Važno je uspostaviti, stvarno i simbolično, vlast nad svakim segmentom društva – od mesne zajednica do državnog parlamenta, od poljoprivredne apoteke do ekskluzivnog restorana.

Demokratska stranka je, povodom ovih izbora, izdala saopštenje u kojem je navela da je tokom izbornog procesa u Srbobranu pretučeno "više od 20 osoba", a da su "iz džipova beogradskih i somborskih registarskih oznaka" istrčavala "nepoznata lica sa pendrecima" i "napadala građane na ulicama". DS je tada naveo i to da su u obližnjem selu Turiji aktivisti SNS-a, sa četiri automobila, opkolili članove DS-a i napali ih metalnim palicama. Reagovale su tada i pojedine nevladine organizacije, a o svemu ovome obavešteni su i predstavnici međunarodne zajednice. Međutim, ne samo diplomate, udobno smeštene u svojim beogradskim rezidencijama, već i dobar deo čak i one nezavisne javnosti, ovim pojavama nisu pridavali veliki značaj. Sećamo se da je tada Vučić bio "srpski De Gol" koji je retke trenutke odmora koristio da bi čitao Maksa Vebera, te da se očekivalo kako će ubrzano i radikalno da demokratizuje zemlju, reši problem Kosova, privuče strane investicije, učvrsti regionalnu stabilnost i uvede Srbiju u EU očas posla.

MAŠINA ZA MLEVENJE GLASAČA

A "očas posla" smo od Srbobrana i 2013. godine, preko raznoraznih jezivih »

PODRŠKA: Građani dovedeni na skupove SNS-a
Foto: M. Milenković

izbornih ciklusa, stigli do Medveđe 2019. godine, odnosno izbora na kojima je sve ordinarno i očigledno. Naprednjaci su sebe doveli u položaj da više ne moraju ni da skrivaju svoj džipovski inženjering i "žestoke momke sa vrelog asfalta" koji stižu sa metalnim palicama da pripomognu "praznik demokratije". Tako će Dragan Šormaz, funkcioner Srpske napredne stranke, utvrditi da su džipovi u Medveđi zapravo deo "mašine koja melje opoziciju". "Svaki šraf je u obavezi da radi svoj deo! Mašina – zato i meljemo opoziciju", napisao je Šormaz na Tviteru nakon što se po društvenim mrežama šerovao video-snimak brojnih džipova koji užurbano ulaze na parking sedišta lokalnog SNS-a. Šormaz je tom prilikom dodao da on lično na biralište na svakim izborima vozi tridesetak starijih ljudi koji se teško kreću, a koji imaju žarku želju da glasaju, a za koga drugog do za Vučića i SNS. Šormaz je zapravo javno ukazao na jedan od naprednjačkih izbornih običaja – da organizuju prevoz "svojih glasača" do biračkih mesta. Javna je tajna da se za te potrebe ne koriste samo lična vozila (ili stranački džipovi) već i taksi-službe i firme koje se bave prevozom putnika.

Opozicija okupljena oko Saveza za Srbiju optužila je naprednjačku vlast da je na izborima u Medveđi koristila sve ono što je zakonom zabranjeno a što je već postala uobičajena izborna praksa: vršen je pritisak na zaposlene u javnom sektoru koji su morali da dođu organizovano na izbore i fotografišu izborne listiće, naprednjaci su imali funkcionersku kampanju (Vučić je pred ove lokalne izbore održao miting u ovom malom mestu, sve sa onim silnim autobusima koji ga prate poput vernog psa širom Srbije), vladao je potpuni medijski mrak, gradom su kružili "batinaši, kriminalci i stranački aktivisti", pristigli iz različitih delova Srbije, koji su po više puta obilazili "sumnjiva" domaćinstva da bi bili sigurni da će ona glasati za pravu stvar, to jest za SNS... Kao da naprednjaci imaju ček-listu za svake izbore, po kojoj se proverava da li su sve moguće neregularnosti – pripremljene i realizovane!

Kredibilna i formalna opozicija

Politikolog Duško Radosavljević, u razgovoru za "Vreme", smatra da su razlozi za bojkot predstojećih izbora veoma ubedljivi, odnosno da oni proizlaze iz proste činjenice da uslova za fer i slobodne izbore – nema! "Problemi se ne ogledaju samo u nesređenim biračkim spiskovima, nejasnim zakonskim odredbama u vezi sa partijskim organizovanjem i izbornim procesom, što je pogodno za manipulativne radnje režima, kao i nepoštovanju medijskih standarda u sferi političkog, što je samo po sebi katastrofično – već i u svesnoj degradiranosti političkog prostora, sa jasnom podelom na patriote (vlast) i izdajnike (opozicija), gde se svaka politička ideja ovih drugih karakteriše kao neprijateljska i usmerena protiv države Srbije", smatra Radosavljević.

On ističe da bi u takvoj situaciji izlazak "realne opozicije" na izbore značio ne samo davanje legitimiteta "lošoj, osionoj i bahatoj vlasti" nego, na duži rok, i "degradaciju i rasulo same opozicije".

Docent na Fakultetu političkih nauka u Beogradu Dušan Spasojević smatra da se, pored loših izbornih uslova, glavni razlog za bojkot izbora krije u pokušaju da se uradi "nešto novo", da se učini jedan "radikalan pristup" kojim bi se režim "isterao iz zone komfora". On, međutim, upozorava da postoje opozicione stranke koje smatraju da bojkot ne može ili neće dati rezultate, i da treba ući u izbornu utakmicu koliko god ona bila neravnopravna. Po njemu, već sada je potpuno jasno da će "kredibilna opozicija" biti podeljena oko pitanja bojkota, kao i da i bojkot i izlazak na izbore sa sobom nose rizike.

"Mislim da je već sada vidljivo da kredibilna opozicija neće imati jedinstven nastup. Bojkot je sam po sebi veliki rizik, jer se izlazi iz institucija i gube se finansije. Sa druge strane, oni koji izađu na izbore mogu da budu kažnjeni kao što se to desilo sa SPO-om 2000. godine, kada je izašao na izbore van liste DOS-a. Ako opozicija koja bojkotuje izbore ne uspe dobro da objasni građanima razloge za bojkot, može se desiti da one opozicione partije koje se nađu na biračkim listićima – profitiraju", kaže Spasojević.

Spasojević ističe da je u ovom trenutku nemoguće proceniti kako će birači reagovati, jer je u pitanju "nepoznato polje". Po njemu, sadašnje procene zasnivaju se samo na nagađanjima. "Kada sada pitate birače da li su za bojkot ili ne, oni se ne izjašnjavaju na osnovu debate, jer se ona vodi po društvenim mrežama, daleko je od opšteg javnog mnjenja", ističe Spasojević.

Duško Radosavljević smatra da je, odlukom DS-a da bojkotuje izbore i pored činjenice da je u njoj postojalo "jako krilo za izlazak", opcija bojkota "značajno ojačana". "Izlazak na izbore ostaje samo onim partijama koje će po sistemu 'pazi tako da ostanem nevina', ubeđivati svoje ostatke ostataka birača da su samo oni u pravu, 'da se neko mora žrtvovati', itd."

Radosavljević smatra da je sada više nego jasno da će se podela na "pravu" i onu "drugu" opoziciju "voditi oko pitanja

Foto: Jaroslav Pap /Tanjug

Izbore u Medveđi je okarakterisao i jedan novum, koji će – vrlo je verovatno – uskoro postati lajtmotiv mnogih izbora u zemlji. A u pitanju je uspeh ekstremno nacionalističke Srpske desnice Miše Vacića, koja je prešla cenzus i – što je važnije – bila svojevrsna udarna pesnica naprednjaka. Vacić je, neposredno pre izbora u Medveđi, napao simpatizere Saveza za Srbiju, koji je inače bojkotovao ove izbore, a nosilac liste njegove stranke je javno snimao i štampanje glasačkih listića. Srpska desnica je, odmah po saopštavanju izbornih rezultata, najavila da će ući u lokalnu vlast sa SNS-om, a odavno nije tajna da je ona i inače u veoma bliskim odnosima sa njim – i da na meti njenih napada nikada nije vlast, već isključivo "izdajnička" opozicija. Neki analitičari smatraju da bi uloga Srpske desnice na izborima ubuduće mogla da bude slična onoj koju je imala u Medveđi: da služi za verbalne, ali i fizičke napade na opoziciju kako bi se ova ućutkala. Osim toga, u odnosu na Srpsku desnicu, SNS deluje kao umerena politička opcija...

RASPAMEĆENI MEDIJI

Pojedini analitičari smatraju da je Aleksandar Vučić u potpunosti zaokružio svevlast i da pod svojom/stranačkom kontrolom drži sve političke i ekonomske procese u zemlji, te da mu podrška sa Zapada više i nije toliko neophodna. U tom smislu, sve će ga manje interesovati kritike koje dolaze sa te strane sveta, pa je moguće očekivati da izbori na proleće sledeće godine budu gori nego ikada. U međuvremenu je međunarodna zajednica počela polako da shvata da Vučić i nije baš nekakav veliki višestranački demokrata, odnosno da postoje brojni problemi i nepravilnosti u izbornim procesima. Tako se, recimo, u poslednjem Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije nalaze veoma ozbiljne zamerke na račun transparentnosti i integriteta predsedničkih izbora iz 2017. godine, sve sa preporukama koje je potrebno usvojiti kako bi se one otklonile.

U izveštaju se citiraju nalazi OEBS/ODIHR delegacije u kojima se navodi da je na proteklim predsedničkim izborima dominirao kandidat iz vladajuće koalicije koji je "iskoristio zamagljenu razliku između kampanje i zvaničnih poslova". Ova misija je ukazala i na neravnomernu zastupljenost kandidata u medijima, a takođe je iznela i "pouzdane tvrdnje" o pritisku na birače i zaposlene u "strukturama povezanim sa državom". Osim toga, ukazala je i na "zloupotrebu administrativnih sredstava" i "neefikasnu upotrebu regulatornih i nadzornih mehanizama". Po njima, treba rešiti "trajne nedostatke" kao što su transparentnost finansiranja stranaka i kampanja. Misija ističe i potrebu da se strogo "razdvoje stranački poslovi od državnih", ali i da "nezavisna regulatorna tela proaktivno i delotvorno vrše ulogu praćenja i nadzora". Koliko vlast u Srbiji poštuje ove zamerke i preporuke, veoma rečito govore izbori u Medveđi.

Sve u svemu, ako bismo počeli da nabrajamo šta se sve loše dešava na izborima u Srbiji, spisak bi bio isuviše dugačak. Gde god krenemo, naiđemo na neregularnost, počevši od spomenutog korišćenja javnih resursa za kampanju predstavnika vlasti, preko kupovine glasova, "bugarskog voza", pa do direktnog i često nasilnog uticaja na birače. Svi znamo da su javna preduzeća za vreme izbo- »

ko je za ili protiv bojkota", što je, po njemu, dobro. "Za izlazak na izbore će biti one partije koje žele nešto da ušićare, da zaštite partijsku infrastrukturu i pozicije svojih lidera, da malo duže prežive u političkom životu", kaže Radosavljević.

Dušan Spasojević smatra da "nema nikakve dileme" da će pojedine stranke, koje su samo "formalno opozicija", a zapravo su "bliske vlasti", počev od radikala, preko DSS-a, Šapića, do LDP-a i LSV-a, izaći na izbore. "Oni će doneti nekakvu opozicionu ili kvaziopozicionu sliku u naredni parlament", kaže Spasojević.

On međutim smatra da će i neki delovi kredibilne opozicije izaći na izbore i da će svojim učešćem na njima "obradovati Vučića". "Što ta opozicija bude kredibilnija, jača i veća, to će šanse za uspeh bojkota biti manje. Zbog toga je odnos unutar opozicionog bloka tako zategnut i polarizovan. Mislim, međutim, da su optužbe unutar opozicionog bloka kontraproduktivne i za uspeh izborne kampanje i za uspeh bojkota", kaže Spasojević.

Duško Radosavljević kaže da opozicija ne može biti jedinstvena jer jednostavno nikome nije ni bio cilj da stvara "opštenarodni front" protiv režima! Po njemu, može se govoriti samo o "jače izraženoj želji određenih političkih grupacija da svrgnu trenutni režim". "Takođe, postoje i grupacije koje su formalno opozicione, ali one na određenim nivoima vlasti veoma revnosno sarađuju sa režimom, krckajući apanaže i tantijeme koje im je ona udelila. Prema tome, takve i slične partije će se pojaviti na izborima, bez obzira da li ima ili nema dogovorenih uslova. Njihovi interesi će biti da se oni namire od učešća u vlasti i davanja istoj legitimiteta, da finansijski i materijalno to iskoriste, da suzbiju uticaj partija koje bojkotuju izbore, da se na njihov način dodatno profiliraju, te da svojim neupitnim liderima dodatno ojačaju poljuljani ugled", navodi Radosavljević. On podvlači da će režim vrlo lako naći "zamensku" opoziciju, u cilju "stvaranja (polu)legitimnih izbora". ¶

CRTA: Nepoverenje građana u izborni proces

Prema istraživanju Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), više od dve trećine građana Srbije smatra da je bilo nepravilnosti u izbornim procedurama u proteklih nekoliko godina. Dok jedna trećina njih veruje da su nepravilnosti bile toliko ozbiljne da su ugrozile rezultate izbora, druga trećina smatra da su nepravilnosti bile manje i nisu uticale na rezultate. Samo 11 odsto građana smatra da nije bilo nikakvih nepravilnosti tokom proteklih izbornih procesa. Većina onih koji smatraju da je na izborima bilo nepravilnosti veruje da su one prisutne često ili čak redovno na svim izborima, i to nepravilnosti vezane za zloupotrebu državnih resursa (62 odsto), zatim neravnomeran pristup medijima (54 odsto), i pritiske na birače (54 odsto).

ra manje-više prazna, pošto se dobar deo zaposlenih nalazi u kampanji. Setimo se i onog legendarnog snimka iz Sandžaka sa potonjih predsedničkih izbora, na kojem se vidi kako se listići sa zaokruženim brojem ispred imena Aleksandra Vučića u glasačku kutiju praktično ubacuju lopatama. Ako je ovaj snimak i "montiran", kako tvrde ljudi iz vlasti, nikada nismo dobili ozbiljan odgovor na pitanje kako su se, prilikom ponovljenog prebrojavanja glasova na predsedničkim izborima – koje smo gledali u izravnom prenosu – pojavili novi, nepresavijeni listići na kojima je glas dat sadašnjem predsedniku Srbije...

Osim nabrojanih, postoje tu i brojni sistemski problemi, na koje ukazuju nevladine organizacije i opozicione partije, i koji su bili tema onih nesrećnih pregovora na beogradskom Fakultetu političkih nauka. One se tiču uređivanja biračkog spiska, izmene izbornih zakona, uvođenje video-nadzora, zaštite prava birača, i tako dalje... (Vlast je kazala da je spremna o tim problemima da razgovara pod uslovom da im ostanu džipovi.) Ali, naravno, tiču se i medijske zastupljenosti kandidata.

I tako, na kraju, dođosmo do možda najskupljeg ne izbornog već političkog pitanja u zemlji, a to su medijske slobode i medijski pluralizam. Može se reći da se predizborna medijska funkcionerska kampanja u Srbiji vodi neprestano, svakodnevno, poslednjih sedam godina, i to uporedo sa neljudskim kampanjama protiv opozicije. Nedavno objavljen, "tajni" izveštaj Regulatornog tela za elektronske medije (REM) samo potvrđuje ono do čega su neke druge organizacije koje su radili monitoring medija u izbornim kampanja došle, a to je dramatična sveprisutnost Aleksandra Vučića i SNS-a na ogromnoj većini televizijskih stanica. Što se tiče štampanih medija, situacija je još gora. Setimo se samo "severnokorejskog" izgleda dnevne štampe u Srbiji uoči predizborne ćutnje na predsedničkim izborima 2017. godine. Osim jednog, svi dnevni listovi su bili obučeni u AV "gaće". Simboličan je to prikaz onoga što od 2012. godine gledamo u dnevnim listovima, a to je drastično kršenje etičkih i profesionalnih standarda koje podrazumeva iskorenjivanje bilo kakve reči kritike na račun vlasti i takoreći sadističku kampanju protiv opozicije.

Čak i da nema ovih brojnih sistemskih i "incidentnih" problema u izbornom procesu, čak i da džipovi i "ćelavci" ostanu kod kuće, zamoljeni od predsednika kao onomad pred Paradu ponosa, čak i da izborni dan u Srbiji protekne kao da živimo u Švajcarskoj – sa ovakvim, raspamećujućim medijima izbori teško da mogu biti regularni. Moglo bi se čak reći da su oni neregularni i pre nego što se raspišu. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Coca-Cola HBC

Najodrživiji proizvođač napitaka u Evropi

Prema Dau Džons indeksu održivosti za 2019. godinu, jednom od vodećih globalnih merila održivosti poslovanja, kompanija Coca-Cola HBC je rangirana kao najodrživiji proizvođač napitaka u Evropi.

"Počastvovani smo i ponosni što je posvećenost naših zaposlenih i partnera održivosti ponovo dovela do ovog priznanja. Međutim, više smo nego svesni da se priča ovde ne završava jer uvek možemo više. Zato smo toliko okrenuti konstantnom, dugoročnom ostvarivanju svojih ciljeva u oblasti održivosti", izjavio je Zoran Bogdanović, generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC, povodom ovog uspeha.

Najznačajniji rezultati u 2018. godini:

- Ispunjen naučno zasnovani cilj da se smanji emisija ugljen-dioksida duž lanca vrednosti za 25 odsto (u poređenju sa 2010. godinom), i to dve godine pre roka 2020. To znači da je kompanija eliminisala 1,27 miliona tona ugljen-dioksida iz emisije.
- Ostvarena angažovanost zaposlenih od 88 odsto, što je iznad proseka najboljih 100 kompanija na FTSE listi.

- Na 37 odsto menadžerskih pozicija nalaze se žene, a cilj kompanije je 50 odsto do 2025. godine.
- 98 odsto od ukupno 3,237 miliona evra za nabavke je utrošeno na lokalnom nivou, čime su podržani radna mesta i firme u zemljama u kojima kompanija posluje, dok je lokalnim ekonomijama uplaćeno ukupno 328 miliona evra na ime poreza.
- Uloženo je 7,9 miliona evra u projekte za zajednicu, od čega više od jedne trećine u vodeći program "Podrška mladima", čiji cilj je osnaživanje mladih u razvoju poslovnih i ličnih veština
- Smanjena količina vode koja se koristi u proizvodnji u punionicama za 22 odsto (u poređenju sa 2010. godinom).
- Prikupljeno 45 odsto ambalaže za reciklažu, u odnosu na svu primarnu ambalažu u kojoj kompanija plasira proizvode na tržištima.

MISIJA ODRŽIVOSTI

U septembru 2018. godine kompanija je predstavila *nove ciljeve* do 2025. godine, u šest glavnih oblasti održivosti: smanjenje emisija, upotreba i upravljanje vodom, "Svet bez otpada", izvori sastojaka, ishrana i briga o ljudima i zajednicama.

KISSED BY
NATURE.

USKORO!

evelina®
Surprisingly apple!

LEPA. MLADA.
PRIVLAČNA.
URBANA.

Kratki rafali po su

Kako je jedna presuda izazvala lavinu reakcija i dovela u pitanje kredibilitet sudije Miodraga Majića, koji je redovna meta srpskog režima i njima pripadajućih tabloida? Na koji način je uopšte moguće argumentovano komentarisati odluke suda

Kada je reč o krivičnim delima koja se počine nad decom, svi su ujedinjeni u oceni da takve stvari zahtevaju najstrože kazne, odnosno da osobe koje počine krivično delo nad decom moraju da dobiju najveću moguću kaznu.

Ove godine, javnost u Srbiji bila je svedok jedne duge i mučne debate upravo na tu temu, kada je trebalo da se izglasa nešto što je u javnosti dobilo naziv Tijanin zakon, a svodi se na zahtev da se za ubice dece odredi smrtna kazna.

Srbija je država koja u svom kaznenom sistemu nema smrtnu kaznu, kao i sve druge države Evrope, sve one koje su potpisnice Evropske povelje o ljudskim pravima ("Ljudski život je neprikosnoven").

Dvojica javno suprotstavljenih aktera u debati o tome da li je potrebno uvesti smrtnu kaznu u kazneni sistem Republike Srbije ili ne, Tijanin otac Igor Jurić i sudija Apelacionog suda u Beogradu Miodrag Majić našli su se i ove nedelje u nekoj vrsti tabloidnog klinča nakon što je objavljeno da je Apelacioni sud u Beogradu oslobodio optužbe za obljubu nad detetom jednog stanovnika Banatske Subotice, Roma po nacionalnosti.

Jurić se prvo oglasio na Tviteru, ocenom da je takva odluka nedopustiva, i da je možda to zbog toga što presudu potpisuje sudija Majić, protivnik uvođenja smrtne kazne u kazneni sistem RS.

Njegovu "objavu", nakon što je na portalu Apelacionog suda u formi vesti objavljena "presuda" (dakle, ne u celini), preneli su tabloidi, jedva dočekavši da omraženom sudiji, poznatom po otvorenoj kritici ovog režima, lupe zaušku i da mu pripišu strašnu optužbu da je oslobodio nekoga ko je nasilan prema deci.

Majić se iz razumljivih razloga "nije branio" jer ni ne može, osim da pozove sve koje to zanima da pročitaju puno obrazloženje presude, ali ga to nije spasilo tabloidno-internetskog linča u kome su učestvovali mnogi koji deklarativno žele da vide "drugačiju Srbiju od ove", ali im je čini se muka od ljudi kao što je Majić i veruju da valjda postoje neki drugi, bolji, koji bi trebalo da rade u institucijama Republike Srbije.

S druge strane, kontroverzna odluka veća kojim je Majić predsedavao zaista može da bude osnova za mnogobrojne debate o tome kako se primenjuje zakon, na koga se primenjuje zakon te na koji način se i zbog čega primenjuje institut neotklonjive pravne zablude, na šta se veće, između ostalog, pozvalo u svom obrazloženju.

Sve ovo nije odmaklo dalje od tabloida i društvenih mreža i nije dobacilo do neke veće i ozbiljnije rasprave u kojoj bi se pokazao život Roma, diskriminacija Roma, te činjenice koje odlikuju ovu zajednicu, a razlikuju se od onoga što "beli ljudi" razumeju kao normalno i zakonom uređeno ponašanje.

ŠTA SE DOGODILO I KO JE KRIV

U leto 2017. godine, prema onome što stoji u obrazloženju presude Apelacionog suda, preko društvene mreže Fejsbuk upoznali su se devojčica stara 13 godina i deset meseci, romske nacionalnosti, i mladić star 22 godine, takođe romske nacionalnosti. Oni su nakon upoznavanja "stupili u seksualne odnose" kada je on bio kod nje u kući, uz znanje njenih roditelja, a zatim i kod njega u kući, nakon čega je devojčici saopšteno da sada ima muža i da više ne živi sa svojim roditeljima.

Njih dvoje i danas žive u "zajednici života", što je sudsko ime za vanbračnu zajednicu, imaju decu, ali pre toga, kada je devojčica otišla na ginekološki pregled u bolnicu u Vršcu i kada je ustanovljeno da

diji i dometi zakona

je trudna, lekar ju je po službenoj dužnosti prijavio jer još uvek nije imala 14 godina, što je zakonski minimum za "legalno stupanje" u seksualne odnose.

U obrazloženju se navodi i da je, kada su imali prvi seksualni odnos, devojčica rekla mladiću kako nije sigurna da je nevina. Mladić, docnije okrivljeni, rekao je da on u bližoj porodici ima dve sestre koje su se udale i zatrudnele sa 13 godina i da zetovi koji su tada imali 19 odnosno 20 godina nisu krivično gonjeni.

"Slučaj" je formiran, mladić je uhapšen, procesuiran i osuđen na Višem sudu u Pančevu na pet godina zatvora zbog obljube deteta.

U proleće 2019. godine, posle žalbi okrivljenog, o njegovom slučaju je odlučivao Apelacioni sud u Beogradu u veću kojim je predsedavao Miodrag Majić. Posle saslušavanja svedoka i veštaka sud je doneo oslobađajuću presudu, jer je ustanovio da počinilac krivičnog dela nije mogao da bude upoznat sa tim da čini krivično delo zbog svih okolnosti koje su oblikovale njegov život i njegovu svest.

Sud je uzeo u obzir karakteristike života romske populacije, njihove osobenosti koje znače i da oni, na neki način, žive pored ostatka populacije u Srbiji (kao i u drugim državama), da ne znaju šta znači obljuba deteta ukoliko osoba sa kojom stupaju u seksualne odnose izgleda kao seksualno zrela osoba, i doneo je kontroverznu presudu koja se može tumačiti kao suspenzija zakona, kao da zakon ne važi za ovaj deo populacije u Srbiji.

JURIĆEVA BORBA I POSLEDICE

Igor Jurić je čovek koji je u trenutku izgubio ono što mu je bilo najvrednije u životu, kao i u životu bilo kog čoveka na planeti koji ima decu. Njegova ćerka Tijana ubijena je u čuvenom i strašnom slučaju koji je potresao Srbiju u leto 2014. godine, u danima kada se cela država oporavljala od poplava i histerije koja ju je pratila.

Neposredno po zločinu koji je brzo razrešen, na društvenim mrežama se "formirao" pokret kojim se tražilo uvođenje smrtne kazne za one nasilnike koji ubijaju decu, kao i strože kazne za svaki oblik nasilja nad decom.

PITANJE ZLOČINA I KAZNE: Miodrag Majić, Igor Jurić
Foto: Marija Janković, Dragan Kujundžić/ Tanjug

U tom trenutku bi "svako normalan", potresen onim što je čuo u vezi sa tragičnom sudbinom devojčice Tijane Jurić, podigao ruku i podržao da se streljanjem kazne svi koji naude deci.

Međutim, pitanje zločina i kazne fundamentalno je pitanje ljudske zajednice i ovaj svet kome i Srbija pripada, po potpisanim deklaracijama, po preuzetim obavezama, po nameri da se bude deo jedne veće evropske porodice, ukinuo je institut smrtne kazne verujući da je dugogodišnja zatvorska kazna dovoljna i za najstrašnije zločine.

Igor Jurić je, uprkos tome, pokrenuo kampanju sakupljanja potpisa za peticiju da se smrtna kazna vrati u kazneni sistem Srbije, i nije mu bilo teško da ih sakupi. Kada se to nije dogodilo ovog proleća, on je na neki način u sudiji Majiću možda video jednog od krivaca za tako nešto, pa i ne čudi da je od njega "potekla" informacija o tome kako je "Majić osobodio pedofila".

»

GDE JE PRAVDA:
Apelacioni sud u Beogradu
Foto: Apelacioni sud

U prilog istinskoj debati ide komentar koji potpisuje Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra, objavljen na portalu "Pescanik.net", i bilo bi ozdravljujuće da se u raspravu uključe i drugi koji na ovu temu umeju i znaju da kažu nešto što je zasnovano na argumentima

Jurić je najpre preneo vest sa portala "Insajder", koji je objavio ono što su u svom saopštenju objavile aktivistkinje iz Autonomnog ženskog centra (AŽC), a potom je temu "kontekstualizovao" drugim tvitom: "Oslobođen čovek koji je obljubio devojčicu od 13 godina. Predsednik veća sudija koji je i potvrdio svojim potpisom ovu presudu je dr Miodrag Majić. Gospodine Majiću, da li je ovo jedan od razloga što ste tako oštar protivnik doživotne kazne zatvora?"

AŽC je u svom saopštenju naveo da "Apelacioni sud u Beogradu, uz podršku sudskog veštaka i advokata, krši prava deteta i prava maloletnih oštećenih koja su garantovana ratifikovanim međunarodnim konvencijama i zakonima Republike Srbije, jer svojom oslobađajućom odlukom šalje poruku svima koji imaju seksualne odnose sa devojčicama romskog porekla da se neće smatrati odgovornim".

Oni dalje navode: "Autonomni ženski centar smatra da je sramotno da u 21. veku bilo ko, a posebno sudije, veštaci i advokati, pomisle da bilo koja devojčica starosti od 13 godina 'sama' bira da bude u (van)bračnoj zajednici i da ima dete. I dok se država Srbija pred UN Komitetom o pravima deteta i UN Komitetom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena hvali kako preduzima sve aktivnosti kako bi smanjila prisilne brakove i rane 'udaje' dece, o čemu je i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja najavilo izmene Porodičnog zakona, ovaj slučaj pokazuje da, nažalost, nije promenjena svest onih koji treba da čine zaštitu.

Autonomni ženski centar se nada da će nadležne institucije, a prvenstveno Visoki savet sudstva, Ministarstvo pravde, Republičko javno tužilaštvo, poverenica za zaštitu ravnopravnosti, zaštitnik građana i Advokatska komora Srbije pokrenuti postupke u okviru svojih nadležnosti protiv učesnika ovog postupka zbog kršenja prava deteta na zaštitu od seksualne zloupotrebe i zaštitu od direktne diskriminacije učinjene od strane sudskog veća, sudskog veštaka i branioca, kao i zbog nečinjenja zaštite od strane punomoćnika maloletne oštećene – advokata po službenoj dužnosti. Takođe se nadamo da će Republičko javno tužilaštvo podneti Zahtev za zaštitu zakonitosti, kao i da će Ministarstvo pravde doneti nov Zakon o sudskim veštacima kojim će se omogućiti pokretanje disciplinskih postupaka protiv veštaka zbog kršenja zakona i brisanje sa liste veštaka."

Iako je samo "Insajder" preneo ono što je AŽC objavio, "haos" je nastao kada se oglasio Jurić kao simbol borbe za kažnjavanje onih koji napadaju decu i kada su tabloidi krenuli da "pucaju" po Majiću kao predsedniku veća koje je poništilo prvostepenu odluku Višeg suda u Pančevu i oslobodilo Roma D.Č. presude na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina.

RAZGOVOR KOG NEMA

Prve reakcije na ovu vest, dakle, objavljenu na "Insajderu", u rubrici "Male velike priče", nisu bile dramatične, ali kada se oglasio Jurić na Tviteru, nastala je tarapana, tipična za histeriju društvenih mreža.

Dok se tu neko usudio da pročita šta piše u obrazloženju, etikete su već bile zalepljene: Jurić je "saradnik režima", "korisna budala" koju koristi režim da se obračuna sa onima koji ga ne podržavaju, a imaju neku moć u institucijama, Majić je neka vrsta lažnog sveca koga je ova odluka "objasnila", on se "sad pokazao", em je neznalica, em štiti "silovatelje", em diskriminiše Rome koje svi ostali u Srbiji vole i poštuju.

Nešto nad čim su sudije i ostali u procesu proveli mesece razmatrajući kako da donesu i argumentuju odluku, survalo se niz liticu glupih i šturih komentara koji su mogli da dobace najdalje do primesa zdravog razuma: to su oni koji su se pitali da li sutra svako može da se pozove na ovu presudu i kaže kako nije znao da je to krivično delo, odnosno nije znao da je u pitanju devojčica i da sa njom ne sme da ima seksualne odnose.

Odluka je kontroverzna i nije je lako braniti, ali je svakako nije moguće komentarisati u virtuelnom prostoru društvenih mreža koje služi samo kao pogonsko gorivo za tabloide.

U prilog istinskoj debati ide komentar koji potpisuje Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra, objavljen na portalu "Pescanik.net" u ponedeljak 16. septembra. Bilo bi ozdravljujuće da se u raspravu uključe i drugi koji na ovu temu umeju i znaju da kažu nešto što je zasnovano na argumentima. Ali, prvo da pročitaju presudu i da svoje argumente konfrontiraju sa onima koje je veće navelo.

A gde je pravda? To je već pitanje za bogove. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

DRAGAN ILIĆ

Kako smo prekrstili papu

Foto: Predsednistvo Srbije

Kada sam pomislio da je trend menjanja imena završen, Vučić je otišao u Vatikan

Način na koji se na televiziji izgovaraju imena političara neobično je važan.

U mini seriji *The Loudest Voice*, koja je nedavno prikazana na HBO-u, možete se uveriti u ovu činjenicu. To je priča o kontroverznom medijskom demijurgu Rodžeru Ejlsu, koji je stvorio mrežu Foks njuz i u velikoj meri definisao glas konzervativne Amerike. Čovek koji je pripremio javnost za Donalda Trampa i koji je shvatio da za pobedu na izborima ne morate imati podršku stranke, već podršku televizije. Njegova karijera je, doduše, prekinuta optužbama za seksualno uznemiravanje i preranom smrću.

Svim kolegama koje se na bilo koji način bave medijima toplo preporučujem ovu seriju. Među ostalim biserima, ovaj vrhunski manipulator je u dva navrata svom snagom pokušavao da spreči izbor Obame za predsednika SAD. Jedan od propisa za sve voditelje i prezentere bio je da ga oslovljavaju uvek i svuda isključivo sa "Husein Barak Obama". Ova praksa je primenjena da bi se gledaocima iznova i iznova u glavu usađivala slika muslimana koji će biti predsednik Amerike. Pristrasnost Foksa je bila tolika da se Obamin štab uporno žalio na tretman u medijima, baš kao i Tramp danas na CNN. Ime je, dakle, nešto od čega počinje identitet ličnosti u medijima.

Situaciju sa imenima političara imali smo i kod nas u nekoliko navrata. Ambasador SAD je bio žrtva takvih manipulacija, jer je pri njegovom imenovanju nastala podela oko transkripcije prezimena na srpski jezik: Skat ili Skot, pa su mediji, zavisno od odnosa prema Americi, koristili jednu od verzija. U ovom slučaju, s vremenom je izgovor prezimena postao irelevantan, a mnogo važnije je bilo i ostalo ono što je on imao da poruči našim političarima. U ovu polemiku se predsednik Vučić nije uključivao.

Ovom prilikom bih izbegao primer Sebastijana Kurca, čija promena prezimena po padežima i danas zabavlja publiku, a Ivicu Dačića posebno.

Međutim, u slučaju predsednika Kine ime je postalo ponovo važno. Taman je zaboravljena polemika oko engleske transkripcije, a suočili smo se sa neuporedivo komplikovanijim problemom. Kineski predsednik je godinama u našim medijima oslovljavan kao Si Đinping. Međutim, kako je srpsko-kinesko prijateljstvo postajalo čelično, naš predsednik je počeo da insistira na pravilnom izgovoru imena kineskog kolege. Tako smo upoznali Ši Đinpinga. Priznajem da bih sa rezervom prihvatio pravilan izgovor nekog Kineza u zemlji sa ogromnim brojem jezika i dijalekata. Tada smo preko noći, naročito u medijima koji nekritički prate Predsednika, mogli da proverimo pravilo kako sa stepenom bliskosti pokazane prema režimu Si prelazi u Ši. Istini za volju, na Vikipediji je i dalje kao najčešća verzija ostala ona na koju smo navikli – Si Đinping. Do sledeće posete Kini.

Kada sam pomislio da je trend menjanja imena završen, Vučić je otišao u Vatikan. Tada je preko noći papa Franja postao Francisko. U ovom slučaju, ako se vratimo do izbora aktuelnog pape, u našim medijima se pojavila preporuka o transkripciji njegovog imena. Lingvisti, ali i Vatikan, predlagali su shodno jeziku, nekoliko varijanti imena. Prema Vikipediji, u srpskim medijima se papino ime pojavilo kao Franja i Franjo. Normativni lingvista Ivan Klajn preporučuje samo prvi oblik – Franja. Osim ovih imena, papa je u medijima oslovljavan i sa Francisko ili Frančesko, mada neuporedivo ređe.

Za mene je bio fascinantan taj prevrat i prekrštavanje pape koje se horski pojavilo jednog jutra kada je Vučić otputovao u Rim. Najčudnije je što je ta promena trajala samo nekoliko dana, i ovih dana je Francisko ponovo Franja.

Ako pažljivije pregledate i stranicu Vikipedije o papi, primetićete da se pokušaj promene imena desio baš u vreme posete Svetoj stolici, a zlobnici će reći: u sedmom minutu Drugog dnevnika.

Ova promena, ma kako bizarna bila, pokazuje nam barem dve stvari. Prva je test uticaja na medije, koji će preko noći papagajski ponavljati sve ono što im se kaže. Da se razumemo, ovakvu promenu pamtim iz vremena kada je Boris Tadić dao ostavku i raspisao istovremeno parlamentarne i predsedničke izbore. Naime, sledećeg jutra u svim medijima (opet dirigovano iz Kabineta) osvanuo je eufemizam za ostavku "skraćenje mandata", što se horski ponavljalo naredna dva dana. Usput, na tim izborima je Boris pukao, što je takođe nauk za one koji žele apsolutnu kontrolu.

Druga stvar, koja je pomalo zastrašujuća, jeste potreba da se političari bave neverovatnim detaljima. Neko nije želeo vest u kojoj bi se Vučić susreo sa Franjom, pa još katolikom. Glupost, jer je ovakav Franja neuporedivo korektniji prema Srbima od njegovih prethodnika i nema potrebe da ga "detuđmanizujemo" promenom imena. Konačno, on je ime izabrao odajući počast svom uzoru, svetom Franji Asiškom, zaštitniku sirotinje, a koliko mi je poznato, u Srbiji ga još ne zovemo Francisko Asiški. Do sledeće posete. ¶

U počast Ligi šampiona

Nakon postrojavanja Garde Vojske Srbije u čast Crvene zvezde ne bi začudilo da se ova jedinica angažuje po nalogu ministra Aleksandra Vulina da u studiju njegovog kuma Željka Mitrovića u Šimanovcima priredi doček za nove učesnike "Zadruge"

Na crvenom tepihu, pred počasnim vodom, komandant Garde Vojske Srbije dočekao predsednika i prvotimce fudbalskog kluba. Da nažalost nije tačna, vest bi izgledala kao da je sa *njuz.neta* ili sličnih duhovitih portala. Ali, s obzirom da je u zemlji Srbiji sve moguće, 11. septembra desio se i slučaj da komandant Garde general-major Milomir Todorović primi rukovodstvo i fudbalere FK Crvena zvezda i da crvenim tepihom, kojim su hodali državnici najmoćnijih zemalja sveta, defiluju momci u patikama, trenerkama, sa običnim majicama, većina i sa neizostavnom žvakom u ustima. I predsednik kluba bez kravate – podrazumeva se.

U urušavanju svih institucija sistema, a Vojske posebno, još jedan od dokaza je i da se formira paradržavni klub samo zato što je "vrhovni komandant" ministra odbrane navijač Zvezde. Zašto je posle tenka pred stadionom Garda odavala počast Zvezdinom rukovodstvu i fudbalerima bez obzira na to što se time krše pravila i protokol za upotrebu počasnog voda? To znaju ministar Aleksandar Vulin i njegov lični "vrhovni", ali i komandant Garde Todorović je to naređenje slepo poslušao. Svojevremeno su, tamo pedesetih, starešinama vojske bezbednjaci u dosijea upisivali kao negativnu stvar to što umesto za Partizan, "voj-

VERNI NAVIJAČI: Garda VS salutira fudbalerima Crvene zvezde
Foto: Goran Stanković /Tanjug

Pad kriterijuma

U kakvom je stanju Vojska i kako je sve podređeno "šminkanju" i marketingu, pokazao je i presedan na promociji mladih potporučnika u subotu. U svečanim uniformama i sa ešarpama (onaj zlatnožuti pleteni kaiš) nosili su čizme, što dosad nikad nije zabeleženo, jer pravilnik o odevanju propisuje da se uz svečanu uniformu nose isključivo cipele. Kod mnogih u publici to je izazvalo podsmeh.

Zašto se to desilo, pravi razlog je nepoznat, ali profesionalci tvrde samo jedno – zbog strojevog koraka. Naime, strojevi korak je teško, kad si neuvežban, gaziti u cipelama, a organizatorima te promocije, svojevrsne parade, bilo je stalo da se javnosti pokaže kako novi potporučnici savršeno to rade. I onda, pošto je marketing u pitanju, preskoči pravila, daj dobru sliku za kamere i direktan TV prenos.

Zašto mladi potporučnici loše "gaze", pa verovatno zato što se istovremeno školuju za menadžere i što većina jedva čeka da oduži državi koliko treba za godine školovanja i ono što je uložila u njih, pa da ide ili u neke druge firme, za veći novac, ili u inostranstvo. A Vulin i Vučić će i dalje ponavljati kako su vraćeni ugled i atraktivnost vojnog poziva. Toliko vraćeni da se, na primer, ove godine po drugi put pojavio konkurs za Vojnu akademiju jer se na prvom nije prijavio ili nije prošao dovoljan broj kandidata. Onda je nađeno jednostavno rešenje: snizi kriterijume da se popuni broj.

ni klub", navijaju za Zvezdu. Sada ne bi čudilo da bude obrnuto – da nekom glavna prepreka za napredovanje bude napisano to što navija za Partizan ili Radnički iz Niša; ne daj bože za Radnik iz Surdulice – to je već direktno suprotstavljanje Srpskoj naprednoj stranci.

MIMO SVAKOG PRAVILA

Ne računajući bivše pripadnike Garde koje je, čak i ako su zagriženi "zvezdaši", pogodila činjenica da se jedinica postrojava da oda počast nekim tamo likovima u patikama, nezadovoljstvo je "prokuljalo" i u samoj Gardi, jer su taj dan mogli da rade neke pametnije poslove, neki čak i da budu na slobodnim danima... Usput, oni koji misle da je to jednostavno samo postrojiti jedinicu i posle je povući – varaju se. Svako postrojavanje iziskuje pripreme od bar jednog dana, zatim precizne planove, od toga gde će i kako biti postavljen tepih do rasporeda ljudstva. Plus oblačenje svečanih uniformi, glancanje čizama, nameštanje opasača i šapki, ravnanje uniformi i oružja – nije to tako bezazleno kako se čini kad se na televizijskom prenosu vidi počasni stroj i predaja raporta.

Uz saopštenje Ministarstva odbrane sa tog događaja nije dat video-snimak, nego samo fotografije, pa ne može da se vidi kome je komandir počasnog voda predao raport – komandantu Todoroviću ili predsedniku Zvezde Svetozaru Mijailoviću. Ako je Todoroviću – a naslućuje se da jeste po rasporedu hodanja, jer je Mijailović desno od komandanta – onda to nije kršenje pravila, ali je svakako derogiranje i ponižavanje jedinice koja je, po definiciji, namenjena za zaštitu predsednika države i njegovih gostiju.

"Osim zbog komandanta, gardisti mogu da se postroje samo za najviše državnike", kaže za "Vreme" jedan od bivših oficira Garde. Mada, u vreme Tita, nije se postrojavala čak ni za predsednike vlada, samo za predsednike država i monarhe. Sad se taj nivo spustio do neprepoznatljivosti."

Drugi penzionisani oficir, bivši vojni diplomata, ukazuje da, nažalost, one koji danas rukovode Gardom izgleda niko ne uči, "a oni se prave mutavi", da u svakoj normalnoj državi postoji državni protokol, čiji je sastavni deo i onaj vojni regulisan i propisan uputstvima.

"Postoji i Uputstvo o vojnom protokolu i ceremonijama, pa valjda Garda ima sačuvana sva ta uputstva od njenog nastanka do danas. Čak smo nekad formirali i protokol u Ministarstvu odbrane, a posle su ga spojili sa Odeljenjem za vezu sa stranim vojnim predstavnicima. Pošto ovi sada ništa ne poštuju osim sopstvenu volju i hirove, verovatno su i to odeljenje ukinuli ili sveli na minimum, niti ih ko za bilo šta pita", kaže naš sagovornik.

Nekadašnji pukovnik Garde precizira: "Počasni vod se postrojavao kada u Gardu dolazi ministar odbrane i načelnik Generalštaba. Četa – kada u Gardu dolazi predsednik naše vlade ili prilikom posete predsednika vlade strane zemlje, a bataljon – kada dolazi predsednik strane države! To nije nikakva vojna tajna. Ne vezujem počast Garde za ime, nego za funkciju, pravilnik i protokol." A funkcija FK Crvena zvezda teško da postoji negde u pravilniku i protokolu.

KRATKA ISTORIJA

Urušavanje Garde, navode mnogi, nije počelo od juče. To traje, ako ne od besmislenog slanja na ratište u Vukovar 1991, onda bar od 1999, kada je bila predviđena »

U spomen na Arkana

Todorović je, prema saopštenju Ministarstva odbrane, izgovorio: "Garda je najstarija jedinica Vojske Srbije, Crvena zvezda je jedan od najstarijih fudbalskih klubova u Srbiji, najtrofejniji fudbalski klub, a Garda je jedna od najelitnijih jedinica Vojske Srbije. Svet prepoznaje fudbal prema Crvenoj zvezdi, a vojsku prema Gardi. Osim toga, razmešteni smo u istom delu Beograda, na Topčiderskom brdu, tako da smo i u najbližem komšiluku."

Razumeti smisao svega, osim "komšiluka", teško je. Kad je komšiluk u pitanju, kuća pevačice Svetlane Cece Ražnatović je isto u komšiluku, a njen muž je bio osnivač isto tako jedne "garde" – one Srpske dobrovoljačke i, usput, bio vođa navijača Zvezde. Ako je Arkan kohezioni faktor između Zvezde i Garde, možda se i njegova fotografija jednog dana nađe u Gardinoj spomen-sobi. Usput, zajedno su se i borili u Istočnoj Slavoniji. A tu su Arkanovi "generali" i "pukovnici" bili poznatiji po nadimcima (evidentiranim u policijskim kartotekama) nego po imenima.

ZVEZDA, RAT I MIR: Arkan sa svojom gardom na tenku u ratu devedesetih i T-55 ispred stadiona ovih dana

Foto: Ron Haviv

kao neka vrsta "pretorijanske garde" Slobodana Miloševića. Poznato je da je 2001, prilikom hapšenja Miloševića, Garda praktično otkazala poslušnost. Inače, potonji predsednik Vojislav Koštunica nije preterano mario za te vojne počasti, kao ni njegov naslednik na čelu savezne države Svetozar Marović; Garda je bila tu čisto iz ceremonijalnih razloga.

Kada je postao predsednik Srbije, Boris Tadić je ulogu Garde digao na viši nivo i voleo je da "paradira" pred njima, sve okružen pripadnicima specijalne jedinice "Kobre", koji su po formaciji pripadali Gardi. A zbog njega i zato što voli da salutira, promenjeno je i Pravilo službe Vojske po kome se moglo salutirati i bez kape. Nađen je tako kompromis – Tadiću ispunjena želja da salutira, a propisi nisu kršeni. U Gardu se "zaljubio" i sledeći predsednik Tomislav Nikolić i uveo je da gardisti stražare na ulazu u Novi dvor na Andrićevom vencu 2 i da imaju ceremonijalne smene straže. A onda je komandant Garde pristao, bez otpora i pozivanja na vojne pravilnike i propise, da učini ustupak Nikolićevoj šefici protokola i da se na ceremoniji polaganja venca na Krfu pojavi, umesto u službenoj, u uniformi nekadašnje srpske vojske iz Prvog svetskog rata – onoj u kojoj se Arkan venčavao sa Cecom, prokomentarisali su cinici – i to sa oznakama na reveru koje u to vreme nisu postojale. Posle toga, očito može sve...

Zašto je na sve ovo pristao general Todorović (54), profesionalac koji je radni vek proveo u Gardi? U toj jedinici je služio vojni rok, pre toga položio prijemni na Mašinskom fakultetu u Beogradu, ali ga je velika ljubav prema vojsci odvela na Vojnu akademiju, koju završava kao prvi u rangu sa prosekom 9,95 – specijalnost vojnopolicijska. Kao prvi u rangu, Todorović je mogao da bira radno mesto i izabrao – šta drugo – nego Gardu. Tu je prošao sve nivoe, od komandira voda do komandanta jedinice, završivši usput sve stepene višeg vojnog obrazovanja. I takav čovek pristane da obuče neku parauniformu, iako je vojnim propisima striktno regulisana upotreba uniforme aktivnih vojnih lica u inostranstvu.

Todorovićeve kolege i nekadašnji pretpostavljeni smatraju da je kod njega, iz nepoznatih razloga, prevladao sindrom udvorištva. "Ide ministar odbrane da poseti Karađorđevo, a Todorović tamo, bez ikakve potrebe, samo da bude viđen i da se nađe pri ruci ministru, ako nešto treba. To ne sme biti karakteristika komandanta Garde", kaže jedan penzionisani general.

Inače, dok je Aleksandar Vučić bio premijer, znao se šepuriti ispred počasnog stroja Garde u patikama, farmerkama, ali i sakou. Kako za "Vreme" objašnjava jedan penzionisani oficir, to nije bilo kršenje propisa jer je pravilnik promenjen (dok je bio ministar odbrane, Vučić je dolazio isto tako obučen, za razliku od svih svojih prethodnika, pa i naslednika, osim Vulina) stavljanjem odredbe da gost treba biti "pristojno obučen", što je širok dijapazon. Ali fudbaleri Zvezde su bili sve samo ne pristojno obučeni. I onda je usledilo sve što se danas dešava – ne bi začudilo da se Garda, po nalogu Vulina, angažuje da u studiju u Šimanovcima priredi doček za nove učesnike "Zadruge"...

BEŽANJE GLAVOM BEZ OBZIRA

Kakvo je danas stanje u Gardi? Njeni pripadnici tvrde da je svedena na nivo socijalne ustanove... Kriterijumi za prijem su pali jer je popuna katastrofalna. Inače, procenat je vojna tajna, kao što je i popuna vojske državna tajna. Od jedinice u koju je prijem bio najveća čast u narodu ("primljen u Gardu", govorili su s ponosom svi roditelji u bivšoj SFRJ), danas je postala nešto u rangu kulturno-umetničkog društva – za prikaze i egzercir, da se narod veseli i aplaudira, u suštini neborbena jedinica. Ljudi dođu privučeni navodno većom platom i onda odlaze, razočarani svime što se dešava. Interni konkurs za Gardu stalno je otvoren...

Kao i sa Gardom, isto je, na širem nivou, i sa Vojskom Srbije, koju svakim danom napušta sve više vojnika po ugovoru, ali i podoficira i oficira. Kao ilustracija i svojevrstan "biser", nedavno je otišla i potporučnica iz 250. raketne brigade, a gde – da radi kao stjuardesa u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Ili, na primer, zastavnik prve klase iz RV i PVO, čovek koji je kao mlad vodnik 1995. godine oborio

Foto: Marija Jankovic

francuski miraž 2000 iznad Pala, napustio je Vojsku Srbije i otišao u Nemačku da radi kao kuvar. I nije samo materijalni momenat u pitanju, postoji tu dosta dubljih organizacionih razloga pred kojima Ministarstvo odbrane zatvara oči. Za to vreme iz vrha države obećavaju veće plate, bolji standard, jeftine stanove za vojnike... Vulin od kraja 2017. obećava početak gradnje jeftinih stanova, po 500 evra kvadrat, najpre za početak 2018, pa za 2019; tu se nešto zaista i gradi, ali u Vranju i Leskovcu. U Novom Sadu tek je označen početak radova (ko još započinje gradnju u jesen), dok se u Beogradu još ne zna ni gde će biti lokacija.

Kakvo je stvarno stanje u Vojsci pokazuje i neposredno pre promocije nove klase potporučnika interni konkurs za komandire odeljenja koji će biti prevedeni u rang oficira objavljen listu "Odbrana". To znači da će podoficiri, profesionalni vojnici i civilna lica zaposlena u vojsci ako imaju završen fakultet i prijave se (civili i šestomesečnu Školu rezervnih oficira), biti proizvodeni u potporučnika i preuzeti komandu nad, na primer, tenkovskim vodom. U praksi, reč je o završavanju na brzinu nekog "sega-mega" fakulteta i čovek odmah postaje oficir i komandir voda. To što vrlo malo zna o svemu tome, nema veze, naučiće usput.

Slučaj Garde i Zvezde samo je još jedna epizoda politikantskih zloupotreba Vojske Srbije. Ko je sledeći na redu? Reprezentativke u odbojci? ¶

DAVOR LUKAČ

Coworking

Nova Iskra Workspace powered by Rent24 otvorila svoj novi prostor u Beogradu

Prošlog četvrtka zvanično je otvoren prostor u ulici Cara Uroša 18

U moderno opremljeni prostor površine 1200m² useljava se zajednica od oko 130 članova, među kojima su frilenseri, ali i veće kompanije iz različitih domena IT i kreativnih industrija.

Najnoviji prostor pruža se na nekoliko nivoa i čine ga multifunkcionalni interaktivni prostor za konferencije, projekcije i *meetup* događaje, sale za sastanke, *open space* radni prostor, privatne kancelarije, zona za zabavu i opuštanje, krovna terasa, restoran i bar, kao i centralni (ulazni) prostor u kome se nalazi urbani vrt.

Lokacija na Dorćolu izdvaja se i novitetima u vidu restorana i bara i time postaje prvi *coworking* prostor u Beogradu koji poseduje ovakve sadržaje i pogodnosti za korisnike.

Posebna prednost nove lokacije je sasvim novi koncept prostora za događaje, koji je u potpunosti izdvojen od ostatka radnog prostora i osmišljen da pruži jedinstveno iskustvo za do 80 gostiju i bioskopskom

postavkom. Ceo prostor je opremljen najsavremenijom tehničkom opremom i slobodan je za iznajmljivanje za najrazličitije vrste događaja.

Nova Iskra Workspace powered by Rent24 je vodeći *coworking* brend u Srbiji, koji je od septembra prošle godine deo internacionalne kompanije Rent24, globalnog *coworking* i *coliving* lidera, koji u svom portofilju trenutno ima oko 45 lokacija koje se prostiru na tri kontinenta.

Marko Radenković, osnivač i generalni menadžer Nove Iskre, kaže da je otvaranjem nove lokacije na Dorćolu sigurno podignuta lestvica kada su u pitanju sadržaji koje pruža jedna *coworking* lokacija. Marko dodaje da je Nova Iskra Workspace dugo bila u potrazi za partnerom koji će moći da razume i podrži ideju rasta i sada, zajedničkim snagama sa kompanijom Rent24, radi na otvaranju novih lokacija, a lokacija na Dorćolu predstavlja prvi zajednički poduhvat.

Robert Bukvić, osnivač kompanije Rent24, smatra da Beograd ne nosi bez razloga epitet "Silicijumske Srbije" i da Rent24 ima zadovoljstvo da dodatno osnaži tu percepciju novim *coworking* prostorom. Robert je takođe izrazio i lično zadovoljstvo zbog otvaranja nove lokacije na Dorćolu, dodajući da se Balkan mnogo razvio poslednjih godina i da je kompanija Rent24 ponosna što je deo tog procesa.

Balkanska pustoš

U protekle četiri godine Nemačka je izdala 200.000 radnih viza građanima Srbije i komšijskih zemalja. A od sledeće godine će zapošljavanje u Nemačkoj biti neuporedivo lakše. To ostavlja rupe u Srbiji. Kolaps preti svuda, od gradskog prevoza do zdravstvenog sistema

za "Vreme" iz Bona

"Koliko Srbija ulaže u zdravstvene radnike, obrazovanje naučnika, koji, eto, posle odu?", zapitala se predsednica Skupštine Maja Gojković prošle sedmice. "Moramo da razmislimo o tome kako država treba da se zaštiti jer je ona uložila u te ljude", rekla je ona, izazivajući podsmeh na društvenim mrežama u stilu "hoće li sada još da zabrane i da se ode?".

Sa jedne strane, Srbija i njoj slične zemlje, načete izgubljenim decenijama, belom kugom i hroničnom nemaštinom. Sa druge – silna Nemačka spremna da usisa svu radnu snagu Balkana i sa novim zakonom koji će joj to još olakšati.

Šta je to novo na nemačkom tržištu rada i kakvu rupu to ostavlja u Srbiji?

POMALO KAO KANADA

Teško da prođe koja sedmica, a da Nemce sa naslovnih strana ne napadne kakva studija koja nalikuje hororu: nedostaje 80.000 negovatelja! Za pet godina faliće 300.000 vaspitačica u vrtićima! Na zapadu zemlje nema nastavnika matematike! Nemačkoj hitno treba 50.000 programera!

Nemačkoj ekonomiji nedostaje oko 1,2 miliona radnika, posebno u nezi starijih i bolesnih te u građevinarstvu. "Ko u Berlinu sada pokuša da nađe majstora, zna koliko bi više posla moglo biti obavljeno kada bi na raspolaganju bilo više stručne radne snage", rezimirao je savezni ministar rada Hubertus Hajl (SPD) u raspravi koja se u parlamentu vodila o predlogu novog zakona.

Pred takvim scenarijima i pritiskom privrede morala je da popusti i Hrišćansko-demokratska unija, stranka koja u liku Angele Merkel već u četvrtom mandatu vlada Nemačkom. Sarađivali su ovih godina u tri koalicije sa socijaldemokratama, u jednoj sa liberalima, i malo su pomalo napuštali tvrdu konzervativnu liniju – kada se radi o izbeglicama, socijalnim davanjima... Simbolični je kraj konzervativizma bio blagoslov kancelarke da se dopuste gej brakovi.

Najduže su demohrišćani odolevali kada je u pitanju zakon o doseljavanju. Premda su od pedesetih godina i prvih talasa gastarbajtera desetine miliona ljudi došle u Nemačku, konzervativci nikada nisu hteli da Nemačku definišu kao "useljeničku zemlju" po ugledu na recimo Kanadu.

I tako sve do ove godine.

Posle dugog koalicionog natezanja nedavno je donet Zakon o doseljavanju stručne radne snage koji svi skraćeno zovu "useljeničkim zakonom". To je rezultat pomenutog pritiska preduzetnika, ali i neumoljive demografije i dobrog privrednog rasta prethodnih godina. Uprošćeno rečeno, posla ima, a nema ko da radi.

NAĐEŠ POSAO, DOBIJEŠ VIZU

Suština tog zakona je da Nemci i drugi državljani EU više na tržištu rada nemaju prednost u odnosu na recimo državljane Srbije ili Filipina. Do sada je dodeli radne dozvole prethodila komplikovana provera da li već na nemačkom tržištu rada postoje nezaposleni sa potrebnim kvalifikacijama, a od sledeće godine će praktično važiti: imaš poslodavca i ugovor, možeš u Nemačku.

To važi samo za stručnu radnu snagu, dakle neko bez diplome ne može se zaputiti u Nemačku da pomaže na bauštelu ili u kuhinji nekog restorana. Ali svi ostali – od kvalifikovanih varilaca do lekara – imaju širom otvorena vrata.

Kvalifikacija se dokazuje diplomom, a u slučaju programera čak ni to nije potrebno – dovoljno je pet godina radnog iskustva. Predviđeno je lakše priznavanje diploma i ubrzane procedure u konzulatima.

Uz to će građani Srbije od sledeće godine u potrazi za poslom moći da provedu u Nemačkoj do šest meseci u komadu, ali moraju dokazati da se tokom tog boravka mogu samostalno izdržavati – recimo tako što pokažu izvod iz banke ili dovoljno keša.

"U zakonski predlog je vladajuća koalicija postavila prepreku za preprekom. Oni koji bi da se zaposle moraju da znaju tečno nemački. Kvalifikacije moraju da odgovaraju nemačkim standardima, a za potragu za poslom mora im biti dovoljno šest meseci", piše Andrea Miler, novinarka javnog servisa NDR.

"To su sve sami rokovi, uslovi, kriterijumi za eliminaciju. Planom provejava strah od zloupotrebe i pogrešnih doseljenika. Ministar unutrašnjih poslova Zehofer je ugradio i mogućnost da se građani određenih zemalja izuzmu iz zakona", piše Miler.

Jer posebno je bavarskom konzervativcu Horstu Zehoferu bilo važno da birači slučajno ne pomisle kako se ovime otvara mogućnost da više od milion izbeglica trajno ostane u Nemačkoj – uz pomoć radne vize. Zato je istovremeno donet i drugi zakon prema kojem azilanti najpre preko privremenih dozvola pune četiri godine moraju da rade i uplaćuju poreze i doprinose kako bi došli do normalne radne vize.

Nije onda čudo da se protiv takvog solomonskog rešenja – hoćemo radnike, ali nećemo da to budu ove izbeglice – pobunila šarena koalicija: od krupnog kapitala i njihovih političkih zastupnika u vidu liberala, pa sve do Zelenih i levice.

Na drugoj strani su desničari iz Alternative za Nemačku koji u svemu vide zaveru da Nemačku preplave stranci koji nikome ne trebaju.

KO ĆE NAS LEČITI:
Egzodus medicinskog osoblja
Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

ODLIV VREDNIH RUKU

Daleko od tih političkih prepucavanja, ovakav zakon je probudio nade desetinama hiljada ljudi koji na Balkanu čuče na spakovanim koferima, a do sada se zbog komplikovanih procedura nisu odvažili da krenu ka Nemačkoj. Od prvog januara će to biti lakše nego ikad i bilo bi pravo čudo da se ekonomski egzodus iz Srbije i komšiluka ne pojača.

Samo je u poslednje četiri godine državljanima zemalja takozvanog Zapadnog Balkana izdato oko 200.000 radnih viza za Nemačku. Nekada se govorilo da je u pitanju odliv mozgova. Ali ovo danas je odliv i vrednih ruku, praktično svih koji nešto znaju da rade, mladih i starih, nezaposlenih i situiranih.

U ružičastoj paralelnoj stvarnosti se predsednik Srbije Aleksandar Vučić hvali rekordno niskom nezaposlenošću i time što će Srbija morati da uvozi radnike ko zna odakle. U pravoj stvarnosti zjape rupe koje ostavljaju oni što su kupili kartu u jednom pravcu.

Beogradu, recimo, nedostaju stotine vozača autobusa, i to više ne kriju ni u Gradskom-saobraćajnom preduzeću. U Nemačkoj su plate barem četiri ili pet puta više, a u nemačkom Udruženju prometa robe i logistike tvrde da nedostaje 60.000 vozača kamiona. Ko zna da vozi autobus, zna i kamion – a u Nemačkoj će ga dočekati raširenih ruku.

Nedavno je građevinski inženjer Lazar Lazić, odgovorni izvođač radova na nekoliko većih gradilišta u Srbiji, za DW ispričao da su i majstori masovno otišli u Nemačku. "Problem je sa radnicima betonske i tesarske struke pre svega. Njih je sve manje, sve više odlaze u inostranstvo i ovde ostaju ljudi koji sebe nazivaju majstorima, koji su ljudi kvaliteta nekad prosečnog fizikalca."

U jednom lancu staračkih domova u Nemačkoj je ovom novinaru rečeno da bez problema izdvajaju deset ili petnaest hiljada evra kako bi doveli jednu medicinsku sestru iz Srbije. Taj novac odlazi posrednicima, troši se na škole jezika ili dokumentaciju, često se došljacima isplaćuju premije. Kažu, kada to ne bi radili, ne bi našli nikog i morali bi da zatvaraju radnju.

CINIČNA RAČUNICA

Pritom Nemci nemaju baš mnogo skrupula. Njihovi "agenti" koji vrbuju medicinsko osoblje po Balkanu bez pardona ulaze u klinike i domove zdravlja ne bi li nudili posao u Nemačkoj. UN imaju listu zemalja iz kojih ne bi trebalo vrbovati medicinsko osoblje jer im preti kolaps zdravstvenog sistema. Ali, kako nam je rečeno u jednoj posredničkoj agenciji iz Kelna, ta se lista jednostavno ignoriše.

Posle Rumuna i, u poslednje vreme, Sirijaca, srpski lekari su u vrhu liste stranih lekara u Nemačkoj.

Ne deluje da će izjava Maje Gojković označiti početak smislene debate niti je ona moralna instanca koja bi tu debatu mogla da pokrene.

Pa ipak, vredi razmisliti o ovoj činjenici: sirota Srbija i dalje ima 17 svršenih studenata medicine godišnje na 100.000 stanovnika, dok bogata Nemačka ima tek 11. Godinama lekarske komore i medicinski fakulteti u Nemačkoj zahtevaju i mole da se poveća broj mesta na studijama medicine. To je fakultet koji je daleko najteže upisati i u obzir dolaze samo odlikaši jer za jedno mesto u proseku konkuriše šestoro kandidata.

Ali ništa se ne dešava. Računica je dopola tačna, a otpola cinična: zašto o trošku nemačkih poreskih obveznika plaćati školovanje lekara po 200.000 evra, kada se specijalista sa iskustvom može dovesti iz nekakve Srbije za par hiljada evra?

"Nemačka ne bi smela da se osloni na to da će svoje medicinske potrebe pokriti radnom snagom iz inostranstva. To nije doraslo odgovornosti kakvu imamo kao bogata zemlja", rekao je Urlih Montgomeri, predsednik Savezne lekarske komore, u jednom razgovoru za list "Velt". Ovakvi stavovi se retko čuju u Nemačkoj.

U Srbiji se pak s vremena na vreme pojavljuju dramatični izveštaji o manjku radiologa ili anesteziologa u nekim krajevima, svakodnevno se neko požali da mu je hitni pregled zakazan za tek šest meseci ili više.

Drugim rečima, novcem građana Srbije se školuju lekari koji će lečiti građane Nemačke. Da bi se to zaustavilo, potrebno je mnogo više od laži o sveopštem napretku i jedne usputne rečenice najpoznatije preletačice srpske političke scene. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Biti političan znači

"Kada radim projekat, ljudi sa kojima sarađujem kažu: ja bih uradio nešto drugo, a ja bih, opet, da vratim na prvo. Zato ponekad moram da manipulišem, jer stvari ne funkcionišu, pravi se haos. Ja sam veliki fan propagande i manipulacije i volim da budem emocionalno manipulisan od strane umetničkog dela. Ali politika je u suštini ispiranje mozga"

Svake godine selektor Ivan Medenica nastoji da otvaranje Bitefa bude nešto izuzetno. Uloga "izuzetnog" ove godine je pripala reditelju Milu Rauu i njegovoj predstavi *Orest u Mosulu*. Milo Rau je evropska rediteljska zvezda i dobitnik je brojnih nagrada. Godine 2017. Rau je proglašen za reditelja godine u anketi među kritičarima koju je sproveo časopis "Dojče bine". Naredne godine dobio je Evropsku pozorišnu nagradu. Od prošle pozorišne sezone vodi institucionalno pozorište NT Gent u Belgiji insistirajući na zahtevima neobičnim za jednu instituciju. Insistira da pozorište izađe iz zone komfora, a to znači da se predstave o krizi ili čak ratu rade na mestu gde se ta kriza ili rat stvarno dešavaju, da u rad budu uključeni umetnici "sa lica mesta", kao i neprofesionalni glumci jer pozorište mora biti uzbudljiv i neočekivan kolektiv, a to nikako ne može biti ako se igra na sigurno. Milo Rau početnu inspiraciju za svoj rad pronalazi u velikim umetničkim delima potvrđujući značaj umetnosti za samospoznaju pojedinca i čitavog društva. U

biti eksplicitan

Foto: Youtube

predstavama uvek istražuje traumatične i tragične momente kako za pojedinca tako i za čitavo društvo u kome predstava nastaje i o kome govori. Godine 2015. u predstavi *Mračne godine* okupio je umetnike sa ex-Ju prostora i iz Nemačke kao bi, inspirisani *Ričardom* III, govorili o fenomenu rata, žrtava i zločinaca. U *Pet lakih komada* bavio se odnosom belgijskog društva prema masovnom ubici dece – velikoj aferi koja je potresala ovu zemlju devedesetih. Naziv ove predstave je "pozajmljen" od Igora Stravinskog koji je napisao *Pet lakih komada* kako bi deca lakše učila da sviraju klavir. *Orest u Mosulu* je predstava zasnovana na Eshilovoj *Orestiji*, jedinoj sačuvanoj starogrčkoj tragičkoj trilogiji. *Orestija* govori o tome kako je zahvaljujući boginji Atini i atinskom demokratskom sudu prekinut lanac krvne osvete u porodici Atreja i čitav slučaj uveden u pravni okvir. Milo Rau postavlja pitanje da li savremeno društvo ima snage da prekine lanac zločina na Bliskom istoku. Da bi to ispitao, Milo Rau je sa svojom ekipom otišao u Mosul, grad koji je teško stradao u sukobima »

islamističkih ekstremista i SAD. Zajedno sa tamošnjim umetnicima i običnim građanima snimio je film i napravio predstavu o savremenom ratu i savremenom lancu zločina koji još nije prekinut. Kakvo pozorište može da se suprotstavi nasilju u savremenom svetu i na koji način? Stavljajući sebi u zadatak da stvore takvo pozorište, Milo Rau i njegove kolege su na ulaz u NT Gent stavili tablu sa manifestom na kome je ispisano deset pozorišnih pravila. Odatle smo počeli ovaj intervju.

"VREME": U manifestu vašeg pozorišta piše da se na sceni vašeg teatra mora govoriti na bar dva jezika, da bar dva glumca moraju biti neprofesionalci, da makar jedna predstava mora biti odigrana u zoni konflikta, odnosno ratnoj zoni... Šta pozorište dobija time i da li nešto gubi?

MILO RAU: Jednostavno sam pokušao da zapišem ono što smo želeli da uradimo u flamanskom, nemačkom, francuskom pozorištu prethodnih 25 godina, ali nikada nismo uspevali. Rekao sam: "Okej, hajdemo u akciju!" Otvorili smo diskusiju: "treba uraditi ovo, treba uraditi ono...". Zapisivali smo. Pričali smo o onome što nije urađeno kroz institucije. Ako želiš da uradiš nešto u instituciji, moraš napraviti eksplicitna pravila, jer biti političan znači biti eksplicitan. I onda sam rekao ako budemo sledili ova pravila, imaćemo integrativno, otvoreno, realistično, globalno pozorište o kakvom pričamo već generacijama. To je vrlo jednostavno. Dali smo sebi mnogo vremena da ne bismo bili estetični, već tehnički.

Šta to znači tehnički, a ne estetični?

Nije stvar u tome da treba sve vreme da slediš svih deset, ni sedam, ni osam pravila, jer ako na primer imaš monolog, zašto bi na sceni imao dva neprofesionalna glumca ili ga govorio na dva jezika? Sve zavisi od toga kakav rezultat želiš. To nas je jako oslobodilo. Najveći problem, posebno za mene, bio je to što ljudi prave razlike tipa: ovo je nemački problem, ovo je francuski problem. Zatim, kod nas postoji uvreženo stanovište da se svi mladi reditelji moraju pretvarati da su moderni tako što će adaptirati pozorišne komade, a u stvari su izgubili osećaj za kreativnost. U pozorištu treba poći od belog papira – ljudi se sretnu i to je početak. Nemaju tekst, nemaju autora, sve pronalaze putujući, improvizujući, čitajući, susrećusa ljudima... Jednostavno, biti sa ljudima to je za mene pravo pozorište. Pozorište je skup ljudi koji stvaraju nešto ni iz čega. Takođe, insisitiram da taj skup ljudi nije kolektiv iz umetničke škole. Mi obično kolektiv tretiramo kao ljude koji su iz iste glumačke škole. Ako je tako, onda su oni deo jednog miljea i dele uverenja tog miljea. Hteo sam da imamo nepredvidiv kolektiv, utopijski sastavljen od ljudi koji se ranije nisu sreli, da bi se stvorio novi kreativni prostor.

NANOVO TRANSFORMISANI MIT: ***Orest u Mosulu***

Savremeni mediji koriste dokumentarne snimke da bi napravili svoju medijsku predstavu. Kako kroz predstavu "rasklopiti" tu medijsku sliku i doći do istine o tragediji stvarnih ljudi?

To se tiče poslednjeg pravila našeg manifesta. Moramo da izađemo iz sopstvenog miljea i da prestanemo da pravimo pozorište iz našeg miljea. Tek ako to uradiš, možeš da praviš i *Orestiju*. Ja sam rekao okej. Hajde da radimo kanonski komad, ali da sledimo pravila kako da ne radimo po kanonu. Šta je rezultat? Na primer, Eshil nije prvi koji je pisao *Orestiju*, ali je jedini koga znamo... Kada je Šekspir radio *Hamleta*, on je jednostavno uzeo svoje ljude i pravio svog *Hamleta* iz njih. Jednostavno nema "karaoke" stvaranja. U pozorištu u Evropi smo izgubili taj osećaj. Možda je u Srbiji drugačije. U Evropi svako želi da bude autor, a to je postao veliki problem, jer se pravljenje pozorišta svelo na novi formalistički prilaz čemu god. U savremenom svetu potrebno je nanovo transformisati mit, a ne pričati melodramske priče.

Šta je smisao savremenog pozorišta?

Problem sa tim pitanjem je u tome što bi trebalo da vam kažem da to što ja radim u pozorištu jeste svrha pozorišta, a to zvuči veoma narcistički. Ono što mene zanima je utopistički dokumentarizam. U Marksovom manifestu se kaže: "Ne treba samo da objašnjavaš svet već i da ga menjaš." A drugi deo kaže: "U opisu realnosti je i razumevanje te realnosti." Lepota pozorišnog rada je u tome što se "nešto" dogodi u ljudima koji su u projektu, nešto sa kontekstom u kome se igra... Tokom 2009. i 2010. radio sam projekat (film, predstava i knjiga) *Poslednji dani Čaušeskua*, o revoluciji u Rumuniji. To sam radio jer deo moje porodice živi u Rumuniji. Nakon revolucije usledio je raskid sa staljinizmom, pa promene u ekonomiji... Ljudi u Rumuniji su bili zaista rastureni. Kada su pitali jednog profesora istorije iz Bukurešta šta je revolucija

zaista promenila, on je odgovorio je da je svako ko je učestvovao u tom ustanku, koji je trajao nedelju dana, bio promenjen i da se to nikada neće zaboraviti. To je za mene smisao umetnosti. To je jedna nedelja, ili jedan sat, ili tri dana revolucije kada je sve moguće, kada su kondenzovane emocionalne snage na nekoliko sati. Ne želim da imam pozorište koje nije jasno, razumljivo i nije političko. Nisu svi moji saradnici politični na moj način, ali ja volim ovako da radim.

Vi za svoje projekte birate veoma teške, važne i često neprijatne teme koje zahtevaju ne samo angažovanog glumca već i angažovanu publiku. Kako napraviti distinkciju između teatra koje se ozbiljno i posvećeno bavi određenom temom i predstave koja manipuliše publikom, glumcima i žrtvama konflikta?

Mislim da je to lična odluka. Kada radim projekat, ljudi sa kojima sarađujem kažu: ja bih uradio nešto drugo, a ja bih, opet, da vratim na prvo. Zato ponekad moram da manipulišem, jer stvari ne funkcionišu, pravi se haos. Ja sam veliki fan propagande i manipulacije i volim da budem emocionalno manipulisan od strane umetničkog dela. Ali politika je u suštini ispiranje mozga. Kada želimo da promenimo naše društvo, da prestanemo da uništavamo planetu, onda moramo da uključimo obrazovanje i moramo da ispiramo mozak čitavoj generaciji sa geslom "prekinite da uništavate planetu". Zatim, možda je već sada činjenica da uspeh u životu više nije od presudne važnosti, ali mi "ispiramo mozak" i tvrdimo da jeste važan, tako da i tu moramo da pristupimo reispiranju mozga. Mi smo jednostavne životinje i ne smemo potcenjivati ispiranje mozga, manipulaciju i propagandu. To možda deluje malo komplikovano i neprijatno, ali tako je kako je. I postoje različiti nivoi manipulacije. Filmovi Larsa fon Trira i Igmara Bergmana funkcionišu dobro zato što na veoma pametan način manipulišu našim emocijama. S druge strane, postoje krajnje jednostavni vidovi manipulacije kada je, na primer, seks u pitanju. Ja ne volim kompleksnost modernih predstava. Ja volim da pričam priču i da slušam priče, i da na kraju krajeva budem manipulisan od strane priče. Sarađivao sam na projektu *120 dana u Sodomi*. Gledali smo Pazolinijev film *Jevanđelje po Mateju* o stradanju Hrista. Gledali smo kraj, Bahova muzika, raspeće Hrista, i ja sam se bukvalno rasplakao jer je to jedna predivna manipulacija. Divan crno-beli film, sve uloge igraju neprofesionalci... Film je potpuno dirljiv, mada je meni bilo sasvim jasno kako je film napravljen. U kadru svako lice koje se prikazuje gleda sa strane, i time sam bio posebno dirnut. Pazolini je pronašao skroman način kako da ponovo ispričamo tu priču. U njegov napor se uključilo na stotine ljudi koji nisu profesionalci. Oni su došli jednostavno da učestvuju, iako nisu bili u stanju čak ni da zapamte tekst. Glumac koji nije profesionalac i koji je kod mene igrao Isusa, rekao mi je: "Milo, moraš da napraviš panele sa tekstovima jer ne mogu da zapamtim tekst." Onda sam ponovo pogledao Pazolinijev film i shvatio da kod njega svi gledaju preko kamere zato što čitaju tekst sa panela! I to je predivno jer stvari moraju biti urađene kolektivnim, zajedničkim radom. To je mnogo više od onoga standardnog: ja sam reditelj, a ovo je komad. U kolektivnom radu ostajete van tih funkcija i sve se spaja u jednom trenutku. Za mene to nije manipulacija, mada Pazolini sve vreme manipuliše mojim osećanjima. Pritom, Pazolini je marksista, a napravio je jedan od najboljih filmova o bazičnoj knjizi katolicizma. On je morao da bude "neverujući" da bi mogao da predstavi tu priču tako da dirne i mene. Moraš mi objasniti zašto su te reči izgovorene, i ja želim da stvarno budem izmanipulisan, a ne jednostavno da verujem.

Kada biste radili u Beogradu, o čemu biste pravili predstavu?

Kada sam radio kasting u Beogradu i Sarajevu za predstavu *Mračna vremena* (*Dark Ages*, 2015), glumci su mi stalno govorili da svaka kultura ima svoj komad, klasičan komad koji je jako važan. U Nemačkoj bi govorili o *Razbojnicima* ili *Faustu*, u Francuskoj bi govorili o Molijeru ili Koltesu. Za vreme tog projekta mnogi glumci su govorili o *Ričardu III*. Naravno da postoji paralela sa građanskim ratom, načinom na koji politika funkcioniše, raspadom komunizma i tako dalje, ali onda sam pomislio da bi bilo interesantno da radimo adaptaciju *Ričarda III*. Na sličan način sam adaptirao i *Orestiju* za predstavu *Orest u Mosulu*. Pokušao sam da savremenu istoriju Beograda i ovog regiona uvedemo u to klasično delo. To smo tada tako radili. Sada bih bio zainteresovan da pozovem političare da igraju određene uloge u mojoj predstavi. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Fanatici, marš iz sale!

Foto: Jetmir Idrizi

"Ne zanimaju nas obično pozorište i konvencionalne teme, već one koje su urgentne i koje treba plasirati javnosti", precizno je u jednom intervjuu definisao motiv i prirodu svog stvaralaštva kosovski dramski pisac Jeton Neziraj, autor više od 20 predstava izvedenih širom Evrope i SAD. Neziraj je autor koji, i pored otežanih političkih okolnosti, održava dugogodišnju saradnju sa srpskim umetnicima, zajedno sa njima pravi predstave i gostuje u Beogradu. Svoju "umetničku kuću" koju je osnovao u Prištini, Ćendra (Qendra) multimedija, fokusiranu pre svega na savremenu pozorišnu umetnost, politički teatar i književnost, "teorijski" temelji na idealima slobode, kosmopolitskih vrednosti, povezivanja sa drugima, do srži raščlanjujući sve lokalne i globalne pojave koje tome stoje na putu. Koristeći, pritom, kao svojstven pozorišni jezik – nemilosrdnu provokaciju. Zbog toga je danas, i verovatno s pravom, Ćendra multimedija u internacionalnim okvirima proglašena za jednu od najzanimljivijih i najprovokativnijih pozorišnih kuća u Jugoistočnoj Evropi.

"Ko je za Tačija, ko je za Vučića, ko je religiozni fanatik ili homofob, molimo da smesta izađe iz sale" – reči su kojima je počela predstava *55 Shades of Gay: balkansko proleće seksualne revolucije* u izvođenju Ćendre, u produkciji La MaMa iz Njujorka, u režiji Blerte Neziraj i po tekstu Jetona Neziraja. Tim uvodnim rečima otvoren je prvi po redu Beogradski prajd pozorišni festival (kao deo Nedelje Ponosa), u organizaciji Hartefakta, u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Premda burleska, predstava od samog početka pa u svakom sledećem minutu, za cilj ima da grublje i jače osvesti publiku, istovremeno joj lupajući šamare i upućujući joj po koji udarac u pleksus. Nezirajev eksperimentalni teatar inače ima formu duhovite i uvrnute političke komedije ili tragikomedije, ali i daje slojevit odgovor na "vruće teme": o odnosima Kosova i Srbije, politike i umetnosti, religije i terorizma, naravno, uz nedvosmisleno ismevanje i tabua i predrasuda.

"To je ono što pozorište može da uradi", rekao je Neziraj u razgovoru povodom beogradskog izvođenja *55 Shades of Gay*. "Naravno, ne možemo da promenimo mišljenje ljudi, ali možemo da promenimo situaciju iz 'nenormalne' u 'normalnu'." U prilog tome, inspiraciju za predstavu dobio je na osnovu vesti o istopolnom paru sa Kosova koji je želeo da se venča, naprosto zato što je po kosovskom ustavu to dozvoljeno. Naime, tamošnja ustavna definicija braka glasi da je brak zajednica "dvoje ljudi", a ne muškarca i žene – kako obično i piše u ustavima. Neziraj, doduše, ne zna da li je takvo rešenje slučajno nepažnjom promaklo u ustavnom tekstu Kosova ili je odista posledica, kako kaže, "opštepoznate spremnosti kosovskih vlasti da učine sve što bi moglo da doprinese ulasku u Evropsku uniju". Ipak, papirološko pravo na istopolni brak u kosovskom ustavu nije isto što i realna mogućnost, te je takav brak kod matičara za sada ipak nemoguć. Prolazeći kroz vrtlog dešavanja i prateći uspone i padove zaljubljenog para, Neziraj se do kraja drži teze

Premda burleska, predstava Blerte i Jetona Neziraja od samog početka za cilj ima da grublje i jače osvesti publiku, istovremeno joj lupajući šamare i upućujući joj pokoji udarac u pleksus

da moć sredine ipak niveliše sve. Naprosto, ljudi nose duh sredine u kojoj žive i to oblikuje njihov moral.

Pitanje da li su seksualne slobode onda uopšte moguće na Balkanu, okvir je u kom se formalno kreće tema predstave. Odgovor se traži u duboko ukorenjenoj balkanskoj homofobiji i višestrukim odnosima moći, a njih je mnogo više od tek 55 nijansi: moć meštana prema "nastranim" pojedincima, sramota tih istih meštana što se bruka baš njima desila, ismevanje komšiluka zbog "pederskog" Tašanika (u stvarnosti, u pitanju je mesto Kačanik), "teror" EU da se poštuju ljudska prava, ponizno pretvaranje opštinara i matičara Tašanika u gejeve prilikom dolaska EU patrole, sado-mazo igre sa evropskim izaslanicima, te zbog svega toga ljigavo divljenje EU jer su "videli" veliki skok u napretku ljudskih prava i to u sredini u kojoj sa gej populacijom "razgovaraju" samo bombaši-ubice. Brze smene slika, songova, pokreta, zvukova, albanskog jezika, engleskog, srpskog, svih detalja i konteksta, traumatično natapaju onu jedinu mirnu luku na bini, a to je ljubavna veza između Merlina, momka sa Kosova, i njegovog partnera Adriana, Italijana, "biznismena" koji je u Tašaniku otvorio fabriku kondoma.

Tenzija neprestanih provokacija, u izvrsnoj glumi pet kosovskih glumaca, reklo bi se da ima zadatak da do krajnosti testira publiku. Taman kad se pomisli da je jedna "drskost" prošla, kao što je odjekivala prozivka srpskih homofoba, aktuelnih srpskih političara i vlasti i opozicije, popularnih desničara i crkvenih velikodostojnika, nova zamka već je bila spremna. U jednom trenutku glumci će pozvati publiku da ustane jer sledi himna, čija himna, albanska. Pa sad, neko će ustati, neko neće. Slika je sledeća: gro publike odaje počast albanskoj himni mirno stojeći, grmi njena melodija, a glumci padaju u nacionalni trans. Jedino što tekst himne koju pevaju čine potpuno uvrnuti, skaredni i bezobrazni stihovi.

U slučaju da je neko iz publike nosio i najmanji kamičak tradicionalizma u sebi, sa predstave je otišao bez njega. Za one koji su se previše uželeli direktnog društvenog angažmana u teatru, Nezirajeva ogoljena provokacija se može učiniti kao nešto što nam je još jedino preostalo i što nam još jedino treba. Ipak, kako sam kaže, utisak je njegov da u poslednjih pet-šest godina teže ostvaruje saradnju sa Beogradom. Nekada su JDP, Atelje 212 i Bitef teatar imali otvorena vrata, a ovih nekoliko godina, kaže Neziraj, više mu ne daju potvrde za gostovanje, čak i ne odgovaraju na upit. Može biti da je neko ovde pobrkao lončiće, pa je u sveopštem političkom carstvu, umesto "politički teatar", greškom pročitao "politički nepodoban teatar" ili "politički incident". ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Službe, snajka, službe

Foto: Bojan Stekić

“Tokom vremena sam shvatio da odbrane nema, čak i ako pokušate ekstremno, da odete nekuda daleko. To je jako bitan segment filma *Pijavice*: bekstvo, ma koliko daleko, nije moguće. Ako zaista želite da se kao pojedinac odbranite, od zla moćnijeg, morate pronaći neki radikalniji lični otpor”

Devetnaestog septembra, nakon niza festivalskih projekcija u Srbiji i nagrade na 19. izdanju Međunarodnog filmskog festivala Beverli Hils u Los Anđelesu (u pitanju je Nagrada za najbolji celovečernji film), u redovnu bioskopsku distribuciju u našoj zemlji stižu *Pijavice*, novi, peti dugometražni film scenariste i reditelja Dragana Marinkovića. Žanrovski i idejno, ovo ostvarenje može se okarakterisati i kao polemički i paranoidni politički triler, što svakako jeste retka pojava u srpskom filmu današnjice, a u njenoj žiži je književnik Petar Mirić (u tumačenju Nikole Đurička) koji se nađe u vrtlogu lične pobune protiv nepravičnog i nezdravog političkog sistema, vlastitih nesigurnosti, nemira, trzavica i šumova u komunikaciji sa bližnjima i onima na koje je upućen, te vršljanja i sučeljavanja raznorodnih, ovdašnjih i stranih obaveštajnih službi. Uz Đurička, u *Pijavicama* značajne uloge odigrali su i Lazar Ristovski (jedan od koproducenata ovog filma), Iva Mihalić, Marijana Janković, Toni Mihajlovski i Tihomir Stanić, uz Marinkovića na scenariju su radili i David Albahari i Dušan Spasojević, a film je nastao kao srpsko-hrvatsko-makedonska koprodukcija. Istoimeni roman velikog Davida Albaharija bio je nadahnuće i polazište za scenario. Podsećamo, ovo je čak peti put da se ovaj autor prihvata filmskih adaptacija proznih dela ovdašnjih autora – *Neka čudna zemlja* je bila nadahnuta delom Radoja Domanovića, *Vizantijsko plavo* prozom Milorada Pavića, *Boomerang* je nastao po predlošku Svetislava Basare, a prethodni film, *Diši duboko*, bio je zasnovan na prozi Hajdane Baletić. I upravo tu, na tački susreta filma i književnosti, može i možda i treba da počne ovaj razgovor sa Draganom Marinkovićem, sa početkom kino-distribucije kao direktnim povodom.

“VREME”: I u slučaju *Pijavica* ostajete verni adaptaciji književnih dela, to je i jedna od specifičnosti vašeg opusa. Da li je to sada već svestan autorski izbor ili je ipak reč o sticaju produkcionih i drugih okolnosti?

DRAGAN MARINKOVIĆ: Nikada nisam o tome razmišljao, ali sada mi se čini da ste u pravu da je to autorski izbor jer su i moji prvi kratki filmovi rađeni prema literaturi Ive Andrića i Aleksandra Tišme. Nakon toga dolazi dramska serija *Ex libris* koja je predstavljala knjige najpoznatijih svetskih pisaca, među kojima su G. G. Markes, Edgar Alan Po, Džordž Orvel...

S tim u vezi, šta je to što vas je baš u ovom trenutku privuklo prozi Davida Albaharija i konkretno *Pijavicama*?

Taj trenutak se produžio. Počeo je pre desetak godina, kada sam ja živeo u Cirihu, a David u Kanadi. Naravno, i trenuci se menjaju, pogotovo u tako dugom, turbulentnom vremenskom periodu.

Pošto se *Pijavice* mogu odrediti i kao politički triler, kako se postiže ta pipava ravnoteža između evidentne političke dimenzije priče i te žanrovske, trilerske oblande?

Nema nikakve potrebe za ravnotežom, čini mi se da politička dimenzija uvek ima triler elemente, tako da se prožimaju, a otkrivaju se pre ili kasnije.

***Pijavice* se dobrim delom bave i motivom pobunjenog intelektualca. Koji su, po vašem viđenju, stvarni dometi takvih pokušaja?**

Nikakvi ili veoma slabi, što se vidi i danas, a takav stav sam pokušao da prezentiram i u filmu. Uvek sam se pitao da li je ta lična "pobuna" iskrena ili se dešava po nekoj logici običnih floskula. Kada to kažem, mislim na ove naše prostore.

Petar, glavni junak vaših *Pijavica*, iniciran vrtlogom zavere čiji je deo postao, počinje da sumnja u sve oko sebe. Gde vidite mogućnost zaštite prostora ličnog, privatnog i intimnog pred naletom onog šireg, društvenog i moćnijeg?

Pokušaću posredno da odgovorim. Ja sam u jednom periodu života bio ubeđen da svi u mojoj okolini rade za neke službe i da su moja privatnost, moj integritet, ozbiljno ugroženi. Svako koga sretnem pitao me je "šta si radio juče, gde si bio"... To je počelo da me opseda i pokušavao sam na razne načine da se odbranim. Bili su to sitni pokušaji, čitanje, pisanje, snimanje... Tokom vremena sam shvatio da odbrane nema, čak i ako pokušate ekstremno, da odete nekuda daleko. To je jako bitan segment filma *Pijavice*: bekstvo, ma koliko daleko, nije moguće. Ako zaista želite da se kao pojedinac odbranite, od zla moćnijeg, kako ste rekli, morate pronaći neki radikalniji lični otpor.

Ovaj vaš film značajnim delom polemiše i sa aspektom nadgornjavanja i rovarenja službi bezbednosti. Da li ste (radeći na ovom filmu) pronikli u srž objašnjenja primetne fascinacije naših građana delanjem i moćima tih službi i da li se službe kao česta tema naših filmova i serija ipak mogu posmatrati i kao u nekim slučajevima implicitno podilaženje senzacionalizmu sklonog dela publike?

Nema nikakvog senzacionalizma, postoji samo realnost, koja nije baš uvek prijatna. Voleo bih da mogu da se složim sa vašim ocenama o fascinaciji naših građana moćima raznih službi, ali po mom mišljenju građani, ili bolje da se fokusiram na gledaoce, su u pravu. Da se vratim na stav koji sam izneo, postoji samo realnost od koje je teško pobeći, a još teže suprotstaviti se pametno.

Posve slučajno, početak bioskopske distribucije *Pijavica* poklapa se i sa ponovo aktuelizovanim pričama o nužnosti brze izgradnje memorijalnog centra na lokaciji Starog sajmišta, te vas molim za komentar tog važnog društvenog pitanja.

Nema tu posebnog komentara, već čista logika, koja proizvodi zaključak da je to trebalo uraditi decenijama ranije. Ako već nije bilo dovoljno pažnje prema drugima, što je besmislica, memorijalni centar na Starom sajmištu morao je da se uradi zbog svog naroda. To se vidi u filmu, ubijen je otac Srbin, njegovo dete je jevrejskog porekla. Taj deo se nekim ljudima koji se bave evropskim filmom nije dopao, jer sam "napustio čistu liniju filma i to nepotrebno ubacio". Znam da tu nije u pitanju mit, samo činjenice.

Ovaj vek ste započeli naoko lahorastom apsurdnošću postpetooktobarske Srbije (nakon, kako se u monologu na početku tog filma ističe, manjeg nesporazuma naše zemlje sa ostatkom sveta) u filmu *Boomerang*, a *Pijavice* pak određuju i nose znatno mračniji tonovi. Kako smo stigli od tog (o)smeha sa zadrškom do mraka koji prikazuje vaš najnoviji film?

Veoma jednostavno. Smeh je bio velika nada posle 2000. godine, i ja sam svojoj deci, nakon povratka iz Nemačke, uporno govorio da je Srbija zemlja budućnosti. Nažalost, ispalo je da je to iskreno očekivanje deo komedije koje je moju radost u odnosu na film umanjilo. Pokušaću da nađem snagu za još jednu crnu komediju u stilu *Boomeranga*, dvadesetak godina kasnije. Čini mi se da je ta ideja veoma logična.

Mimo onoga što će sada i bioskopska publika videti u *Pijavicama*, koji deo, koji aspekt naše stvarnosti u ovom trenutku vidite i prepoznajete kao filmski najispirativniji i najpotentniji u tom smislu?

Prethodno je odgovor i na ovo pitanje. Jednostavno – komedija. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Tihi glas, prodorno

Savremenici su Konrada zapamtili kao razumnog i odmerenog čoveka koji pažljivo sluša i upućeno govori, zainteresovanog za kritičko mišljenje i za dijalog, kao čoveka koji, uprkos svim svojim iskustvima, nikada nije bio ogorčen

Odlaskom Đerđa Konrada zaklopila se u evropskim razmerama jedna epoha u kojoj su prirodni i vidljivi delovi društva bili kritički intelektualci koji nisu ćutali kada je trebalo govoriti i čije su biografije bile sastavljene od uzbudljivih i traumatičnih epizoda iz savremene istorije svoje zajednice. U izmenjenom socijalnom, kulturnom i medijskom kontekstu takvi intelektualci, koliko god bez njih bila nezamisliva evropska istorija posle prosvetiteljstva, više nisu mogući. Sasvim precizno: nije više moguća njihova uloga, jer kritički duh mišljenja, utemeljen u prosvetiteljstvu i racionalnosti, ne uspeva da obnovi sopstvenu javnu snagu posle globalne marginalizacije kulture. Kultura je zamenjena "beskrajnom zabavom" i lakim žanrovima potrošačke civilizacije koji pogoduju samozaboravnom i neupitnom prihvatanju date realnosti kao jedino moguće, dok kultura, po samoj svojoj prirodi kritička i subverzivna, sumnja i preispituje, zagovara raspravu i oblikuje snage modernizacije i pobune.

I u najvećem delu Konradovog života bilo je mnogo lakše ćutati nego govoriti, biti saputnik koji se prilagođava režimima i ideološkim porecima, redom koji su u 20. veku dolazili, uvek tvrdeći da je to zauvek i da, kao logičan plod istorije, više nikada neće ni otići. Istorija minulog veka puna je takvih intelektualaca kod kojih znanje i lični i društveni moral nisu bili ni u kakvom savezu, ali je postojanje intelektualaca Konradovog kova jedna od najvažnijih priča moderne evropske istorije.

Romansijer i esejista Konrad obeležio je poslednjih decenija evropsku književnost i mišljenje o najvažnijim društvenim temama savremenog doba. Dve takve ideje imale su posebnu snagu i privlačnost za nekoliko evropskih generacija. Konrad je, najpre, na presudan način učestvovao u oblikovanju ideje Srednje Evrope koja se pokazala kao jedna od najuticajnijih ideja evropskog mišljenja u poslednjoj deceniji Hladnog rata. Za Konrada to nije bio ni geografski, ni meteorološki pojam, već način da se na vrhuncima Hladnog rata oblikuje međuprostor u kome će kulturno posredovanje dovesti do političkog i vojnog detanta. "Već i sam pojam Srednje Evrope je prenosan i osporava blokovske granice", kaže Konrad u slavnom eseju "Postoji li još san o Srednjoj Evropi" napisanom na samoj sredokraći osamdesetih godina. Paradoksalno, ali, uprkos istorijskim i političkim promenama koje su usledile, temeljno promeniviši lice Evrope, ovaj medijatorski karakter panevropskog projekta nije izgubio privlačnost niti snagu upozorenja. "Srednjoevropljanin je onaj koga vređa, iritira, uznemirava, kome smeta podeljenost našeg kontinenta", naglašava Konrad. Podeljenost Evrope u političkoj stvarnosti, koja se u toku Konradovog života menjala tako dramatično i ponekad se činilo nepovratno, pisac prevazilazi iskustvom srednjoevropskog i evropskog trajanja. Na obalama evropskih reka, a za Konrada Dunav je ključna evropska reka, talože se geološki slojevi evropske istorije i kulture. Upravo je kultura ona osnova na kojoj Konrad pronalazi mogućnost prevazilaženja političkih granica, državnih surevnjivosti i istorijskih nasleđa. "Kulturna mapa Evrope nema mnogo dodirnih tačaka s kartom državnih granica." Na tom tvrdom uverenju, izloženom nebrojenim iskušenjima istorijskog i političkog iskustva 20. veka, pri čemu su sva ta iskušenja deo piščeve biografije, utemeljena je jedna od najizrazitijih i najprodubljenijih esejističkih avantura savremene Evrope.

Ključna tema Konradove esejistike jeste ideja antipolitike kao moćnog instrumenta slobodnih ljudi i kritičkih intelektualaca koji odbijaju, demaskiraju, demistifikuju i kritički razmatraju projekte i postupke vladajuće politike. U Konradovom razumevanju antipolitika nije poricanje smisla politike, jer bi to bilo građanski neodgovorno, već upravo temeljno preispitivanje trenutno dominantne politike i zagovaranje kritičkog mišljenja kao načina da ograničimo moć obesnih vladara. Antipolitika je utoliko pohvala građaninu i piščev nauk kako živeti u malim narodima u kojima život ne može proteći bez istorije, ali se neprestano valja truditi da se on uredi tako da, ipak, bude podnošljiv. Konradova snošljiva država, u kojoj su jedinke građani a ne podanici, od svojih stanovnika ne traži ni smrt ni pokornost kao garanciju privrženosti.

Konrad je znao ono što su, predani specijalističkim umećima, ličnom umrežavanju i prividnom individualnom prevazilaženju konkretne društvene situacije, mnogi intelektualci modernih vremena zaboravili: društva teške istorije, pune nerešenih nasleđenih konflikata, pritom krhkih institucija i mutnih demokratskih tradicija, imaju šansu za demokratski preobražaj samo ako se uspostavi figura građanina i ako se kritičke snage društva ne povuku pred himerama populizma, autokratije i socijalne ravnodušnosti. Otuda Konradovi eseji ostaju veliko zaveštanje jedne duboko promišljene i jednako duboko proživljene egzistencije. Ako je iskustvo Konradovog života u najvećem svom delu bilo dramatično, ono je u piščevim esejima i romanima pretočeno u iskustvo koje se tiče svih nas, u smirenu mudrost koja uči i inspiriše, u životnu sabranost koja zna da se nijedan pustošni horizont ne može prevladati bez humanističkog vitalizma ljudi uverenih da svoju sudbinu ne smeju predati u ruke bezumnih stihija i bezumnih ljudi.

mišljenje

Foto: Lajos Soos / MTI via AP

Prirodno je što je čovek takve biografije napisao javno pismo Viktoru Orbanu u času njegove najveće moći: "Uveren sam da ste upravo Vi najveća štetočina među mađarskim političarima od promene političkog sistema. Nikome nije uspelo da nagomila toliko neosnovanih tvrdnji, neistina i kleveta, Vi ste šampion. Vaš najvredniji patriotski čin bila bi ostavka na funkciju koju obavljate." Ako zamenimo samo dva-tri imena u Konradovom pismu, moći ćemo to isto pismo da pošaljemo bilo kom populističkom vladaru našeg doba.

Život Đerđa Konrada jeste velika i paradigmatična priča 20. veka. Kao dečak je preživeo užase Drugog svetskog rata. Potom je usledio dolazak komunizma u Mađarsku i uspostavljanje represivnog jednopartijskog sistema. Kao mladić bio je svedok i učesnik Mađarske revolucije 1956. godine. Nije napustio zemlju, kao mnogi iz njegove generacije, ali nije odustao ni od borbe u kojoj će mu proći decenije života. Koliko je duhovne snage bilo potrebno tom čoveku da u pustinji jednopartijskog komunizma ostane postojan kritičar i nepotkupljivi svedok svog doba. Gotovo da nije imao saveznika osim svojih uverenja i velikih ideala slobode i demokratije. Svedočio je političkoj represiji u godinama i decenijama koje su usledile. U jednopartijskom komunističkom sistemu Konrad je disident koji nije mogao da objavljuje svoje knjige od 1974. do 1988. godine. U prvim godinama tranzicije Konrad je jedan od vođa demokratske opozicije u Mađarskoj. Od 1990. do 1993. bio je predsednik Međunarodnog PEN-a.

Konradovi romani *Odlazak od kuće i povratak kući* i *Pomračenje sunca, na brdu* jesu izvrsna autobiografska proza koja, osim slike jednog uzbudljivog i ispunjenog života, daje i razuđenu sliku 20. veka u Istočnoj Evropi. *Odlazak od kuće i povratak kući* je roman o detinjstvu i odrastanju u Mađarskoj i Srednjoj Evropi tokom Drugog svetskog rata. Konradov roman na uzbudljiv način prati detinjstvo glavnog junaka, potonjeg pisca, koji od mirnog građanskog života u unutrašnjosti Mađarske odjednom, na samom početku rata, pada u najteža iskušenja života: roditelji bivaju odvedeni u logor, a on sa sestrom pokušava da preživi odlazeći od kuće i skrivajući se u getoima i podzemljima ratne Budimpešte. Kada se rat završi, junaci shvataju da povratak nekadašnjem životu i porodičnom miru građanskog života nije moguć i da iskušenja tek predstoje. U romanu *Pomračenje sunca, na brdu* Konrad nastavlja priču o istoriji u svom životu. Roman izbliza prati komunističku epohu Mađarske i Istočne Evrope od kraja Drugog svetskog rata do kraja 20. veka. Slikajući vreme, ljude i događaje, Konrad je, kao svedok i učesnik, ispričao upečatljiv roman o istoriji koja se umešala u ljudske živote i o ideologiji koja je htela da bude jedina stvarnost u tim životima. S posebnom pažnjom Konrad pripoveda o nekim od ključnih događaja u tom periodu: nacionalizaciji imovine, uništenju građanske klase, neuspešnoj mađarskoj revoluciji 1956. godine, političkim progonima i montiranim procesima u Mađarskoj i Istočnoj Evropi, pojava spoljne i unutrašnje emigracije, sve do pada Berlinskog zida i vremena tranzicije koji su usledili. Tako je svedočanstvo o našem vremenu postalo i priča o našem životu.

Zajedno sa ranijim Konradovim romanima kakvi su *Posetilac* ili *Osnivač grada*, *Gubitnik* ili *Vrtna zabava*, piščevi autobiografski romani istrajno i sugestivno pripovedaju nekoliko socijalnih modela i genezu njihovog obistinjenja u istorijskom kontekstu: od modela građanskog društva pre Drugog svetskog rata, potonulog pred užasima modela nacističkog totalitarizma, preko modela komunističkog vlasništva nad društvom, do modela društva u tranziciji koje postepeno traga za vlastitom slobodom. Istorija se, međutim, ostvaruje u običnom ljudskom životu, zbog čega, recimo, u romanu *Gubitnik* veliki entiteti evropske istorije 20. veka imaju sledeći oblik: ludnica, porodica, rat, politika, opraštanje, iskustvo gubitka. Da bi se razumela intenzivna potrošnja istorije, koja odavno prevazilazi moći običnih ljudi koji nastavljaju da je konzumiraju, Konrad uvodi figuru vrta kao preko potrebnog individualnog odmaka od zahuktalih istorijskih tokova, dok u ravni pripovedanja poseže za samosvesnom, ironičnom interpretacijom istorije.

Progonjen i osuđivan, cenzurisan i zabranjivan, Konrad je uvek bio slobodan čovek koji nije odstupao od svog mišljenja i od svojih uverenja. Savremenici su ga zapamtili kao razumnog i odmerenog čoveka koji pažljivo sluša i upućeno govori, zainteresovanog za kritičko mišljenje i za dijalog, kao čoveka koji, uprkos svim svojim iskustvima, nikada nije bio ogorčen. Verovao je da se u dijalogu mogu razrešiti najkomplikovanija pitanja, a da traumatična iskustva prošlosti moraju biti osnov za prevazilaženje nesporazuma u savremenosti i oblikovanje razumnijih rešenja u budućnosti.

Redak i izuzetan čovek, Đerđ Konrad je bio jedan od najrazumnijih ljudi koje sam upoznao. Nikada se ne može dovoljno naglasiti šta je značila njegova podrška Srpskom PEN centru, niti šta su za našu intelektualnu zajednicu značili njegovi dolasci u Beograd, Novi Sad i Budvu tokom protekle tri decenije. Divan čovek, tihi glas, prodorno mišljenje. ¶

GOJKO BOŽOVIĆ

Bivstvo i ubistvo

Martin Heidegger, *Sein und Zeit* (1927)

GENIJALNOST I BANALNOST: Martin Hajdeger

Nikada problem s biografijom Martina Hajdegera nije bio u činjenicama: ni sam Hajdeger, jedan od najuticajnijih filozofa 20. veka, nije sporio da se, eto, malo bio zaneo Hitlerom, da je bio član nacionalsocijalističke partije, da je, u svojstvu člana, godinu dana bio rektor Frajburškog univerziteta, da je održao kretenski rektorski govor "Samopotvrđivanje nemačkog Univerziteta" premazan debelim slojem filozofske retorike, da je imao antisemitske izlete, da je, u procesu denacifikacije, promrsio da je to bila greška (nije, doduše, specifikovao i čija), nije sporno ni to da se nikada nije jasno i nedvosmisleno odrekao nacizma, tako da ni *Crne sveske*, beleške dnevničkog karaktera objavljene 2014. godine, nisu donele, barem na prvi pogled, spektakularna otkrića. Čak se i to što se nikada nije izričito odrekao nacizma, pretvorilo, u nekoliko navrata, u zanimljive rasprave o tome šta bi Hajdeger dobio takvim jednim gestom, a šta bismo time dobili mi, čitaoci njegove knjige *Biće i vreme*? Jedan od najrevnosnijih, a nesumnjivo i najduhovitijih Hajdegerovih branitelja bio je Žak Derida (Jevrejin poreklom, ako je to nekome bitno), francuski filozof čije delo, jednim od svojih bitnih tokova, proističe iz Hajdegerove filozofije. Derida je bio jasan: ćutanjem o svojoj nacističkoj epizodi Hajdeger je više uradio nego da se, automatski, posuo pepelom po glavi, jer njegovo bi se javno odricanje od nacizma utopilo u niz takvih gestova, dok ovako, kad god se povede reč o Hajdegeru, problem nacizma uvek se iznova otvara. Uz to, dodavao je Derida, šta je bitnije: Hajdegerova nesrećna, glupa, beščasna epizoda, ili (kako je francuski filozof smatrao) remek-delo *Biće i vreme*? Problem se komplikuje utoliko što je upravo Hajdeger primetio da životopis autora nije bitan za recepciju njegovog dela: o životu Platona ili Aristotela znamo jako malo (o Homeru ni toliko), možda su bili najgori ljudi na svetu, možda i najbolji, ali ništa od toga nije bitno sve dok nas uzbuđuje njihovo delo.

S druge strane Hajdeger se nije branio, naprosto, ćutanjem, još manje nekakvim znakovitim, ili dostojanstvenim držanjem. Vadio se banalnim dosetkama i gotovo očajničkim zamenama teza, prigovarao novinarima i tumačima da oni, u stvari, nisu dobro razumeli šta je on, *u stvari*, rekao, podsećao da su neki od najznačajnijih njegovih učenika Jevreji (premda je uporno prećutkivao kako se odvratno poneo prema svom učitelju Edmundu Huserlu, Jevrejinu, kao i to da je, eto samo malo, denuncirao svoje kolege), ljubavna dogodovština s Hanom Arent, Jevrejkom, lebdela je u pozadini kao neizgovoreni deo odbrane i, uopšte, prodavao je Hajdeger maglu do iznemoglosti, tako da bi, na kraju, ako bismo mu poverovali, ispalo da je ušao u Partiju kako bi je, zapravo, potkopavao iznutra, a ne zato što je podržavao Hitlerove tlapnje i budalaštine. Nikada, dakle, Hajdeger nije izgovorio te tri reči: žao mi je. Ono, međutim, što pronalazimo u njegovim *Crnim sveskama*, toliko je banalno da je sasvim prirodno zapitati se da li neko ko je u stanju da ispiše takve koještarije u stanju da napiše bilo šta što nije, naprosto, glupo? Da li je pisac koji se da opčiniti infernalnim pajacem poput Hitlera, jednom ispraznom, banalnom figurom i njegovim prostačkim pokretom, da li je, dakle, takav pisac u stanju da proizvede nešto drugo do ba-

nalnosti? (Ernst Kantorovic, pisac remek-dela *Dva kraljeva tela*, tvrdi konzervativac koji nije bio gadljiv na neke od nacističkih ideja, pobegao je glavom bez obzira kada je video koja družina i na koje načine te ideje sprovodi u delo.) Da li se može misliti duboko, a u građanskom i političkom smislu držati se kao idiot?

Ipak, problem ostaje. Sve i da je Hajdeger moralna nakaza i obično ljudsko smeće (moralni div svakako nije bio, kao što je, izvesno, bio skučen čovek), on je pisac nečega što se zove *Biće i vreme*, knjige koja je, doslovno, obeležila filozofiju – i ne samo filozofiju – dvadesetog veka. Tu su knjigu pomno čitali veoma pametni ljudi, računajući i jednu Hanu Arent. Da li se, dakle, ta i takva knjiga, može čitati a da nam u isto vreme, dok je čitamo, ne lebdi pred očima lik s hitlerovskim brčićima i glavom Superhika, obučenim u špilhoznice i sa smešnom kapicom na glavi, kako šeta mračnim nemačkim šumama i *misli*?

SEINSGESCHICHLICHTER ANTISEMITISMUS

Branitelji Hajdegerovog dela hrabre se, naime, njegovom kritikom nacističkog antisemitizma koji je počivao na rasnoj, odnosno biološkoj pretpostavci. Hajdeger je takve teorije prezirao, te je naglašavao da je njegov antisemitizam, zapravo, metafizički (*Seinsgeschichlichter Antisemitismus*). To bi, pak, značilo da on nema ništa protiv konkretnih, pojedinačnih Jevreja, već da je antisemitizam svojevrsno stanje duha, pojava koja nanosi nepopravljivu štetu na nacionalnoj, evropskoj, pa i svetskoj ravni. Da li se, međutim, "metafiziki antisemitizam", kao struktura, razlikuje bilo na koji način od "vulgarnog antisemitizma", onako, otprilike, kako bi se "duhovni nacizam" kao, valjda, dopušteni nacizam, imao razlikovati od "vulgarnog nacizma"? Nikakvi tu zakučasti filozofski putevi neće uspeti da prebrišu tragove koji vonjaju do neba, nikakva teška filozofska artiljerija neće uspeti da poruši dubinu banalnosti takvih smatranja. Nijedno tumačenje ne pokazuje šta je to u metafizičkom antisemitizmu dopušteno? Kako se, uopšte, može misliti nešto što žigoše čitav narod, jednu rasu, jednu zajednicu? Zašto, najzad, zadržati jednu tako opasnu i istorijom opterećenu oznaku kakav je "semitizam" da bi se reklo nešto novo? Dobar odgovor ne postoji. Nije li, uostalom, "metafizički antisemitizam" (kao i "duhovni nacizam", uostalom) gori od vulgarnog, nacističkog antisemitizma koji je u svojoj vulgarnosti i banalnosti pobio milione semita? Gori zato što dopušta, čak i ako se zaista suprotstavlja hitlerizmu, da u svojoj proizvoljnosti i neodređenosti pod sebe podvede i hitlerizam, da ga, pod krinkom nekakve uzvišenosti i složenosti, opravda na još temeljnijoj i još beznadežnijoj ravni. Ako, dakle, metafizički antisemitizam pokazuje da u semitizmu postoji i nekakva pojmovna, a ne samo biološka falinka (kako su to utvrdili "vulgarni" nacisti), onda semit može da postane bilo ko bilo kad i bilo gde, samo ako ga profesor Hajdeger, nekakav poglavica poput Miloševića, ili vođa poput Hitlera – bilo pod kojim imenom, uostalom – proglase takvim.

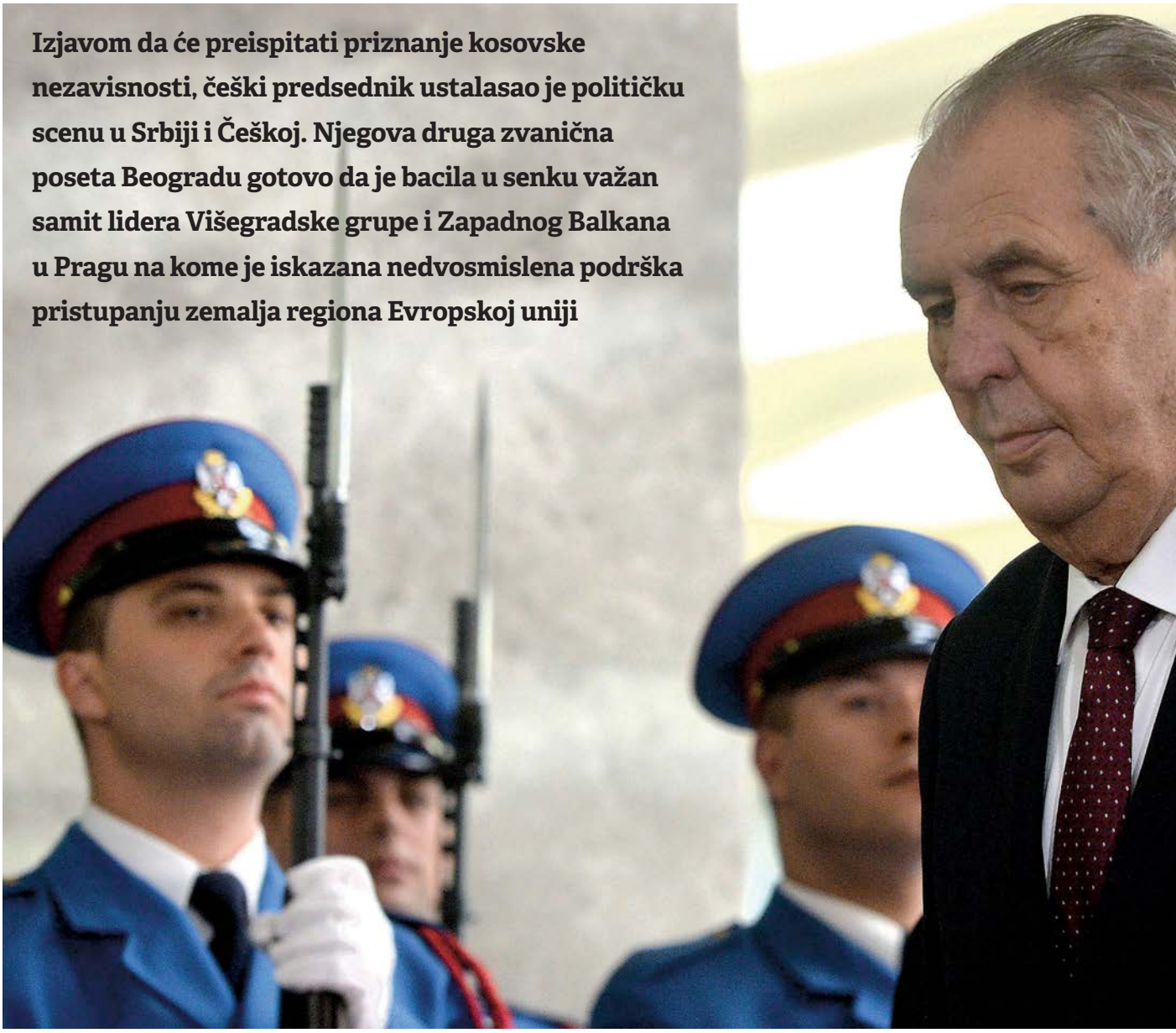
BIĆE I VREME

Da li, međutim, sve ovo znači da Hajdegeru nije dopušteno ono što jeste Paundu, Hamsunu ili Selinu koji se jesu žestoko opekli, ali im status velikih pisaca nije osporen? Šta je s gomilom naučnika koja je naciste opskrbljivala vrlo ubitačnim oruđima i oružjima, pa im se, ipak, nekako progledalo kroz prste (naročito ako su, sada, svoje znanje i umeće stavili u službu pobednika, što je Hajdeger odbio da uradi)? Branioci Hajdegera nepokolebljivo ostaju pri tome da je *Biće i vreme* najveća filozofska knjiga 20. veka, te da njeni potencijali ni izbliza nisu iscrpljeni. Kritičari će, pak, bez teškoća u njoj pronaći upravo nedvosmislene nacističke motive, a činjenica da je knjiga pisana i objavljena pre nego što su nacisti postali vidljivi na javnoj sceni, ne abolira je od odgovornosti jer pokazuje da je struktura Hajdegerovog mišljenja u svojim najvažnijim tačkama upravo nacistička. Shvatanje naroda u toj knjizi je problematično. Sam pojam bića veoma je pogodan za sredinu u koju se "realni nacizam" smestio kao bubreg u loju. Ili, recimo, analiza bezličnog "se", koja nije slabija od, recimo, analiza Radomira Konstantinovića istog tog bezličnog "se", u jednom trenutku ipak zadržava pozitivan momenat, naime bezličnost pojedinca svoj smisao dobija u liku naroda, narodne zajednice (*Volksgemeinschaft*), u tom nadindividualnom entitetu u koji se, za razliku od Konstantinovića, Hajdeger otisnuo s nedopustivom lakoćom. Ipak, ništa od toga nije dovoljno ubedljivo da bi se Hajdeger proglasio protonacistom koji je, s dolaskom Hitlera na vlast, samo ispoljio svoju "istinsku prirodu". Sve i da je bio politički idiot (a nije), to ga ne opravdava. Sve i da je bio naivan (a nije) nacistička se epizoda ne može zaobići. Ali sve i da je biblija nacizma (a nije) *Biće i vreme* se mora čitati, makar samo zbog toga što ćemo, možda, u toj knjizi pronaći istinu nacizma. *Biće i vreme*, naprosto, nije *Mein Kampf*, nakupina užasavajuće zamornih smatranja jednog pajaca. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Češki kec u srpskom

Izjavom da će preispitati priznanje kosovske nezavisnosti, češki predsednik ustalasao je političku scenu u Srbiji i Češkoj. Njegova druga zvanična poseta Beogradu gotovo da je bacila u senku važan samit lidera Višegradske grupe i Zapadnog Balkana u Pragu na kome je iskazana nedvosmislena podrška pristupanju zemalja regiona Evropskoj uniji

"Volim Srbiju i srpski narod, ali ne i Kosovo." Ova rečenica, koju je češki predsednik Miloš Zeman po izlasku iz aviona na beogradskom aerodromu "Nikola Tesla" uputio svom srpskom kolegi Aleksandru Vučiću, izazvala je nesvakidašnju buru na domaćoj, ali i češkoj političkoj sceni. Ona je, međutim, bila samo uvodna karika u potonjem lancu događaja koji će kulminirati Zemanovom izjavom da će inicirati preispitivanje češkog priznanja nezavisnosti tzv. Kosova. Ako je suditi po hvalospevnim reakcijama političara u Srbiji i medijskim natpisima koji su im u tome zdušno tercirali, češki predsednik pogodio je pravo u centar. Posle ove Zemanove izjave nedovoljno informisana politička javnost u Srbiji češkog šefa države vinula je u sâm vrh najvećih prijatelja koje je naša zemlja ikada imala.

PREISPITATI ODLUKU O KOSOVU

Na konferenciji za štampu održanoj nakon sastanka sa srpskim predsednikom, Miloš Zeman, koji je boravio u dvodnevnoj zvaničnoj poseti Beogradu, rekao je da će postaviti pitanje o mogućnosti da se preispita češki stav o nezavisnosti Kosova. "Mogu da kažem da ću, kada se za oko mesec dana sastanu svi najviši organi vlasti u zemlji, upitati da li bi bilo moguće da se to učini." Njegov kritički stav po pitanju Kosova nije, međutim, nikakva novost. Iako je Češka Republika priznala nezavisnost srpske pokrajine, Miloš Zeman rezolutno odbija da imenuje češkog ambasadora u Prištini, pa su diplomatski odnosi svedeni na nivo otpravnika poslo-

rukavu

Foto: Tanjug / Zoran Žestić

va. U tome je, uostalom, samo nastavio praksu svog prethodnika na funkciji predsednika Vaclava Klausa, koji takođe nije dozvolio da Češka i Kosovo razmene ambasadore.

Zanimljivo je i da je Zeman neposredno uoči dolaska u Srbiju javno podržao osmoricu češkim fudbalskih navijača koje je pre dve nedelje privela kosovska policija. Oni su navodno imali u planu da na utakmici fudbalskih reprezentacija Kosova i Češke, a u okviru kvalifikacija za Euro 2020, nad »

Svojeglavi predsednik

Datum i mesto rođenja: 28. septembar 1944. godine, Kolin, Češka Republika

KARIJERA: Miloš Zeman spada u političare starog kova. Bio je dugogodišnji lider nekada najsnažnije Socijaldemokratske partije Češke (ČSSD) i obavljao je sve tri najznačajnije funkcije u državi – bio je premijer, predsednik parlamenta i šef države. Uz pokojnog Vaclava Havela i nekadašnjeg istaknutog češkog političara Vaclava Klausa, spada u najznačajnije političare u postkomunističkoj eri Češke Republike. Politički je postao aktivan još 1968, kada je pristupio Komunističkoj partiji Čehoslovačke, iz koje je izbačen dve godine kasnije, u razdoblju tzv. "normalizacije". U vremenu komunističke vladavine radio je kao ekonomski prognostičar. Učestvovao je u "plišanoj revoluciji" koja je srušila komunistički režim u Čehoslovačkoj u novembru 1989. Već sledeće godine postao je poslanik u federalnom parlamentu, a 1993. godine izabran je za predsednika ČSSD, da bi na tu funkciju bio reizabran još tri puta. Za predsednika Donjeg doma parlamenta biran je 1996, a za predsednika Vlade 1998. godine.

OBAVLJENA MISIJA: Dobrovoljno se povlačio sa funkcije predsednika stranke, ali i češke vlade, sa obrazloženjem da je ispunio sve postavljene zadatke: da je Socijaldemokratska partija pod njegovim vođstvom postala najjača politička stranka u zemlji i da je njegova vlada uspela zemlju da izbavi iz ekonomske krize.

Na izborima 2003. neuspešno se kandidovao za predsednika države, koji je tada bio biran u češkom parlamentu. U januaru 2013. pobedio je na prvim direktnim izborima za predsednika Češke, a početkom prošle godine ponovo je izabran za šefa države, osvojivši sto hiljada glasova više nego na prethodnim izborima.

ŠTA MU ZAMERAJU: Kritičari su bivšem socijaldemokrati zamerali da deli češko društvo, naginje evroskepticizmu, da ima negativan i populistički pristup migrantskom pitanju i da se u javnosti pojavljuje čak i pod dejstvom alkohola. Liberalni i "evrofilski" deo češke političke scene Zemanu zamera što jača odnose sa Kinom i Rusijom. Češki predsednik sklon je i da se nimalo laskavim rečnikom obračunava sa novinarima i da, ne birajući reči, javno iskaže svoje negativno mišljenje o političkoj i medijskoj eliti.

RAZMIMOILAŽENJE SA EU: Miloš Zeman se nebrojeno puta sukobio sa Briselom i politikom koju zagovaraju najuticajnije evropske zemlje. Rezolutno odbija izbegličke kvote, a u migrantskom talasu ka Evropi vidi "organizovanu invaziju". On smatra da Češka ne sme da se "savija" spram EU po tom pitanju i da je "u najgorem slučaju bolje odustati od evropskih subvencija nego da ovde pustimo migrante". Takođe, češki predsednik već dugo kritikuje "komične" evropske sankcije uperene protiv Rusije ocenjujući da one "nikada ničemu ne vode", a da Rusija zbog njih "neće propasti". Bio je gost na vojnim paradama u Moskvi i Pekingu uprkos "bojkotu" većine članica EU, a poznat je i po tome što je "zatvorio vrata" predsedničke palate za ambasadora SAD u Pragu, jer se ovaj usudio da kritikuje njegov put u Moskvu na paradu za Dan pobede.

OVLAŠĆENJA I UTICAJ: Iako predsednik Češke ima ograničena, mahom ceremonijalna ovlašćenja, njegovo ogromno političko iskustvo i autoritet koji je stekao pobedivši dva puta na direktnim izborima za šefa države, omogućavaju mu da ima izuzetno veliku neformalnu moć. Smatra se "zaštitnikom" češkog premijera Andreja Babiša, kojem je više puta pomogao da ostane na funkciji. Nakon masovnih demonstracija protiv češkog predsednika vlade, osumnjičenog za sukob interesa i zloupotrebu evropskih fondova, Miloš Zeman posavetovao je Babiša da jednostavno ignoriše demonstracije građana, dodavši da neće ulica smenjivati premijera i vladu. Zeman je, inače, dva puta bio ženjen i ima odraslu ćerku Kateržinu, koja je aktivno učestvovala u obe njegove predsedničke kampanje.

stadionom "Fadilj Vokri" u Prištini puste dron koji bi nosio zastavu sa natpisom "Kosovo je Srbija".

Na pres konferenciji u Beogradu Zeman se zahvalio Srbiji što je "stala na stranu Čehoslovačke 1938. i 1968. godine", aludirajući na prelomne momente u češkoj novijoj istoriji. "Imamo šta da otplaćujemo i zato sam ovde", rekao je češki predsednik i dodao da između Češke i Srbije ne postoje nikakve prepreke za saradnju u bilo kojoj oblasti.

Miloš Zeman češke interese u svetu podržava i tako što na svaki važan službeni put u inostranstvo vodi brojnu privrednu delegaciju. Tako je bilo i u Beogradu. Tokom njegove posete Srbiji održan je i Poslovni forum Srbija–Češka kome je prisustvovalo 50 čeških i više od 100 srpskih privrednika. Aleksandar Vučić je na Forumu podsetio da je Češka četvrta zemlja po broju investicija u Srbiji i 12. ili 13. trgovinski partner, kao i da je trgovinska razmena dve zemlje utrostručena u poslednjih deset godina. Zeman je dodao da je dobro da dve zemlje "trguju jabukama", ali da je još bolje da "sade stabla". "Drago mi je da smo posadili stabla u kompanijama Telenor i 'Knjaz Miloš'. Postoji mogućnost i za razvoj filmskog studija 'Avala'. Treba da sadimo stabla od čijih će plodova deca imati korist", rekao je on.

Češkim medijima nije promakao pikantan detalj da je Zeman Vučiću na poklon doneo pištolj CZ-75 SP01 proizveden u čuvenoj fabrici Češka zbrojovka.

KONTINUIRANA KRITIKA

Češki predsednik važi za političara koji glasno i jasno iskazuje svoje stavove i ne libi se da vodi politiku koja je često u suprotnosti sa evropskim i globalnim "mejnstrimom". U prošlosti se više puta javno i veoma kritički izjašnjavao po pitanju statusa južne srpske pokrajine. Tako je, recimo, tokom svoje prve zvanične posete Srbiji u aprilu 2014. godine ocenio da bi stvaranje oružanih snaga Kosova bilo zapravo "samo ponovno naoružavanje Oslobodilačke vojske Kosova", odgovorne za terorističke akcije.

Takođe, 2015. je u intervjuu za "Večernje novosti" rekao da je "kosovski presedan otvorio Pandorinu kutiju" i započeo opasan proces prekrajanja granica širom sveta. Dve godine kasnije, tokom zvanične posete Hrvatskoj, izjavio je da se zalaže za evroatlantsku integraciju čitavog Balkana, ali bez Kosova. Više puta je vodeće kosovske zvaničnike nazivao ratnim zločincima, a o Kosovu se izjašnjavao kao "blago rečeno, veoma čudnoj državi sa jakim uticajem narko-mafije". "Država koju predvode ratni zločinci ne bi trebalo da se nalazi u zajednici demokratskih zemalja", upozorio je češki predsednik i ovom prilikom boraveći u Beogradu.

Zeman je oštro kritikovao i što se u svetu primenjuju "dvostruki aršini" u slučajevima Kosova i Krima, navodeći da je referendum na Krimu proglašen za aneksiju Rusije, dok je "sve u redu" kada se Kosovo odvoji od Srbije kršeći pritom Rezoluciju Saveta bezbednosti UN.

MILOŠE SRBINE: Predsednik Češke M. Zeman sa srpskim kolegom A. Vučićem u Beogradu
Foto: Tanjug / Zoran Žestić

Intenzivna komunikacija na najvišem nivou između Srbije i Češke dobila je u poslednje vreme pravi zamajac. U samo nekoliko nedelja brojni zvaničnici Češke Republike razgovaraće sa srpskim političarima u različitim formatima. Srpska premijerka Ana Brnabić, recimo, prisustvovala je sastanku zemalja Višegradske grupe prošlog četvrtka u Pragu, gde su pored zemalja članica (Češka, Slovačka, Poljska i Mađarska) pozvane i države Zapadnog Balkana. Najviši kosovski zvaničnici, međutim, nisu prisustvovali samitu, negodujući zbog izjava češkog predsednika.

Takođe, predsednik Srbije će početkom oktobra prisustvovati sličnom sastanku šefova država u predsedničkoj rezidenciji u Lanima kod Praga. Miloš Zeman naravno nije zaboravio da kaže da na samit predsednika zemalja Višegradske grupe i Zapadnog Balkana u Pragu nije pozvao predsednika privremenih kosovskih institucija Hašima Tačija. I na kraju, sledećeg meseca i predsednik Predstavničkog doma češkog parlamenta Radek Vondraček takođe će se uputiti ka Srbiji.

POMEŠANE REAKCIJE

Izjavom da će preispitati priznanje kosovske nezavisnosti u svojoj zemlji, češki predsednik ustalasao je političku scenu, kako kod kuće, tako i u Srbiji. Čini se, međutim, da je Evropska unija potpuno ignorisala ovaj Zemanov stav. Najavljujući debatu o mogućem povlačenju priznavanja, Zeman je potegao dva snažna argumenta: da je Predstavnički dom češkog parlamenta svojevremeno usvojio rezoluciju u kojoj je pozvao češku vladu da ne prizna Kosovo, a da se tadašnja desničarska vlada premijera Mireka Topolaneka, koja je pritom bila u tehničkom mandatu, oglušila o taj poziv priznavši Kosovo u maju 2008. godine.

"Drugi argument je što se Haški tribunal bavi i zločinima izvršenim na kosovskoj teritoriji. Morate da priznate da ako su vodeći političari na čelu sa premijerom pod istragom za ratne zločine, to je nešto drugo nego kada bi bili pod istragom za privredni kriminal", rekao je Zeman češkim novinarima po povratku u Prag.

Politički establišment u Češkoj, međutim, podeljen je po pitanju najnovije Zemanove inicijative, a i u aktuelnoj češkoj vladi među ministrima, kao i među opozicionim parlamentarnim strankama, mogu se čuti različiti stavovi po pitanju kosovske nezavisnosti. Češki premijer Andrej Babiš rekao je da će razgovarati o tome sa Zemanom i predsednicima oba doma parlamenta, ali da ne vidi razlog da Češka menja svoj stav po pitanju priznanju Kosova.

Češki ministar odbrane Lubomir Metnar je, prema rečima češkog predsednika, izjavio da je bila greška što je priznata nezavisnost Kosova. Sa druge strane, ministarstvo spoljnih poslova te zemlje navelo je da je Češka Republika definitivno priznala Kosovo kao državu i da "u svojoj praksi nikada do sada nije povukla priznanje nijedne države".

Aleksandar Vučić je istakao da su retki takvi prijatelji i ljudi koji dolaze u Srbiju kao što je Miloš Zeman i da je Srbija zahvalna na njegovim stavovima o KiM. On je, međutim, ipak spustio očekivanja srpske javnosti, rekavši da ne misli da je realno da Češka povuče priznanje nezavisnosti Kosova. "Mi bismo to voleli, ali ne mislim da je to realno i jednostavno. Hvala našim češkim prijateljima, hvala beskrajno Zemanu, hvala Babišu, ali da ne pravimo od njega neprijatelja ako ne bude odluke koju bismo mi voleli", rekao je predsednik Srbije.

KO NEDOSTAJE NA FOTOGRAFIJI: Skup Višegradske grupe i predsednika Zapadnog Balkana bez predstavnika Prištine

Foto: Tanjug / Vlada Republike Srbije / Slobodan Miljević

SAMIT V4 + ZB

Češka je početkom jula preuzela predsedavanje Višegradskom grupom od Slovačke, a u prestonici te zemlje, na susretu lidera V4 i predstavnika Zapadnog Balkana, takođe su se mogli čuti veoma pozitivni tonovi o Srbiji i njenom evropskom putu.

Mađarski premijer Viktor Orban naveo je da je upravo Srbija ključ za buduću integraciju čitavog regiona, zalažući se za što skoriji prijem naše zemlje u EU. "Ako uspemo da rešimo pitanje integracije Srbije u EU, ubrzaće se proces integracije celog regiona Zapadnog Balkana jer je Srbija ključ za otvaranje ovih vrata", poručio je mađarski premijer.

Odgovarajući na pitanje novinara da li je za Srbiju dobro što je za evropskog komesara za proširenje predložen upravo mađarski političar Laslo Tročanji, Orban je rekao da bi mu, da je on Srbin, to bilo drago iz više razloga. Mađarska već ima iskustva sa evropskim integracijama, podsetio je Orban, a i "mnogo ljudi u Mađarskoj se seća da je životni standard u Srbiji nekada bio bolji". "Znamo šta je Srbija bila i šta može da postane. Ako postoji pozitivna vizija Srbije, to je mađarska vizija", objasnio je mađarski premijer.

I predsednik slovačke vlade Peter Pelegrini takođe je naglasio da je od presudne važnosti što evropski komesar za proširenje dolazi iz zemlje koja se zalaže za proširenje EU.

A kako stvari stoje, izgleda da je u čitavoj Evropskoj uniji samo zemljama Višegradske grupe iskreno stalo da se EU proširi novim članicama, a izjave njenih lidera tome idu u prilog. Premijeri zemalja V4 nakon sastanka sa predsednicima vlada zemalja Zapadnog Balkana usvojili su i Deklaraciju o nedvosmislenoj podršci pristupanju zemalja tog regiona u Evropsku uniju. Njome je izraženo uverenje da ujedinjenje Evrope neće biti potpuno bez pristupanja celog regiona EU, ali i da će "proces pristupanja ostati baziran na zaslugama i da će zavisiti od objektivno postignutog napretka zemalja-kandidata". ¶

UROŠ MITROVIĆ

Povlačenje priznanja Kosova

Posle redovnog neformalnog sastanka sa predsednikom Milošem Zemanom u predsedničkoj rezidenciji u zamku Lani kraj Praga, češki premijer Andrej Babiš izjavio je u ponedeljak da će pitanje povlačenja nezavisnosti Kosova sigurno biti razmotreno, ali da on kao premijer ne može o tome sâm da odlučuje u ime vlade. "Rešavaćemo to pitanje na koordinacionom sastanku kojem će prisustvovati ministri unutrašnjih i spoljnih poslova, predsednik Senata i predsednik Poslaničkog doma", rekao je Babiš. Češki premijer i šef države sastaju se u proseku jednom mesečno, a istog dana, uoči sastanka u Lanima, Babiš i Zeman sreli su se i na sednici vlade koja je raspravljala o državnom budžetu za narednu godinu.

SMRTONOSNIJE

Pred kraj Prvog svetskog rata 1918. godine, među vojnicima koji su taman srećno preživeli sve opasnosti bojišta, počela je da se širi infekcija koju su u prvo vreme smatrali gripom. Ubrzo je širom sveta umrlo između pedeset i sedamdeset miliona ljudi. Više nego od sveg mogućeg oružja za vreme rata

Piše: **Ivan Ivanji**

Pre sto godina štošta se promenilo u svetu. Raspala su se tri carstva, rusko, nemačko i austrougarsko. Rodio se niz novih država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Čehoslovačka, Izrael, Avganistan. Preraspoređene su kolonije u Africi i Aziji, oduzete su Nemcima, nove je uzimala Velika Britanija. Versajski i Trijanonski ugovori povukli su nove granice i odredili velike odštete koje su morale da plate države koje su izgubile rat. U Rusiji se rađala prva komunistička država na svetu, krvavo su propali pokušaji da se na osnovu iste ideologije stvore državna ustrojstva u Nemačkoj i Mađarskoj. Osnovana je Liga naroda, na neki način nespretna prethodnica Ujedinjenih nacija. Iako su mnogi evropski gradovi tek počeli da se rađaju iz ratnih ruševina, rađala se nada da će na njima nastati večni mir. Nije se shvatalo da je zapravo posejano seme za ratove još većih razmera.

Stogodišnjice svih tih događaja povod je za diskusije, nove knjige, nova tumačenja, a ove jeseni sve se preklapa i sa 80. godišnjicom početka Drugog svetskog rata

OD RATA

TRANSATLANSKA BOLEST: Američki vojnici u Kanzasu oboleli od španske groznice

koji dve skromne decenije mira pretvara u zatišje pred novu oluju. Zbog svega toga malo ko se seća da je baš te 1918, a pre svega 1919. godine, najstrašnija pandemija u istoriji čovečanstva prouzrokovala gotovo isto toliko, a po nekim računicama čak i više smrti nego ceo Prvi svetski rat. Bolest nazvana španskom groznicom ubila je između 50 i 70 miliona ljudi na svim kontinentima. Danas je nemoguće utvrditi tačan broj, statistike su tada bile nepouzdane, uzroci smrti nisu uvek precizno utvrđivani, jer iznenađeno zdravstvo čak se ni u evropskim zemljama nije pokazalo spremnim da izađe na kraj s tom pošasti. Nisu još potpuno bili zbrinuti ni ranjenici i invalidi rata.

Kako smo mogli da taj pakao na zemlji potisnemo u zaborav?

OD ANTONINSKE KUGE DO ŠPANSKE GROZNICE

Da bi se širenje jedne bolesti nazvalo pandemijom, prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji treba da budu ispunjena tri uslova: da se radi o dotle nepoznatoj bolesti; da uzročnici inficiraju ljude sa teškim posledicama; da se uzročnici šire veoma brzo.

To znači da se, na primer, velika smrtnost zbog raka širom sveta ne može nazvati pandemijom jer uzročnici nisu zarazni, bolest se javlja samo individualno. Karakterističan za pandemiju nije samo broj smrtnih slučajeva, nego su bitne infekcija i globalnost pojava.

Navešću nekoliko poznatih slučajeva pandemije. Antoninska kuga se širila od 165. do 180. godine posle Hrista i prouzrokovala 5 miliona smrtnih slučajeva. Ime je dobila po caru Marku Antoniju jer se pojavila u doba njegove vladavine. Nije izvesno, ali pretpostavlja se da je i sam car podlegao toj bolesti koju je Galen opisao u svom traktatu *Methodus medendi*. Bolest su u Rim preneli legionari vraćajući se sa pohoda u Mesopotamiji. Danas se smatra da se zapravo nije radilo o kugi, nego o variola veri, o velikim boginjama, ali tadašnja medicina nije precizno razlikovala zarazne bolesti.

Justinijanska kuga nazvana je po caru Justinijanu, harala je od 527. do 565. godine, prouzrokovala je smrt gotovo polovine stanovnika Istočnog rimskog carstva. Može se smatrati da je izazvala oko 12,5 miliona smrtnih slučajeva. Zaraza je krenula iz Egipta, ali se proširila i na Zapadno rimsko carstvo, od nje je umro i papa Pelagije II. Crkva je smatrala da se radi o kazni božijoj.

Takozvana crna smrt – druga pandemija kuge – širila se poznatim svetom od 1346. do 1353. godine. Uzrok je bila bakterija *yersinia pestis*. Pokosila je između 75 i 100 miliona ljudi. Evropa je ukupno imala toliko stanovnika, njeno je stanovništvo prepolovljeno od te bolesti. Javila se prvo u centralnoj Aziji, a u Evropu stigla Putem svile, za razliku od prethodnih nisu je širili vojnici, nego trgovci. U nekim delovima Evrope smatralo se da je Jevreji namerno šire, tako da je došlo do pogroma naročito na jugu Francuske i u Kataloniji, u Švajcarskoj i Italiji. Stigla je i do Srbije, car Dušan Silni se sa svojom porodicom sklonio u Hilandar. Sveta gora je zaista ostala pošteđena, verovatno pre svega zbog toga što nije imala mnogo kontakata sa ostatkom sveta. Kuga je već 1348. stigla u Dubrovnik. Poučeni tom nesrećom, mudri Dubrovčani su 1377. godine doneli odluku da brodovi ne mogu da uplove dok ne provedu neko vreme na ostrvu Mrkan pod nadzorom franjevačkog reda ili na Mljetu pod nadzorom benediktinskog manastira. Karantin je posle premešten bliže, ali van gradskih zidina, svi su namernici tu morali da provedu 40 dana pre nego što bi mogli da uđu u sam grad.

Pred kraj Prvog svetskog rata, 1918. godine, među vojnicima koji su taman srećno preživeli sve opasnosti bojišta, počela je da se širi infekcija koju su u prvo vreme smatrali gripom. Ljudi inače oslabeli, loše uhranjeni, sve dotle izloženi raznim klimatskim neprilikama, lako su se razboljevali, logično, zar ne? Vojnici su demobilisani i hrlili svojim kućama širom sveta. I poneli infekciju. Krajem 1918. godine pokazalo se da to nije obična influenca jer su sve češće beleženi smrtni slučajevi, i to pretežno među mladim, dotle zdravim muškarcima, populacijom koja se dotle smatrala najmanje izložena težim oblicima bolesti respiratornog trakta, a teži oblici te bolesti i smrt dotle su zadesili uglavnom starije ljude.

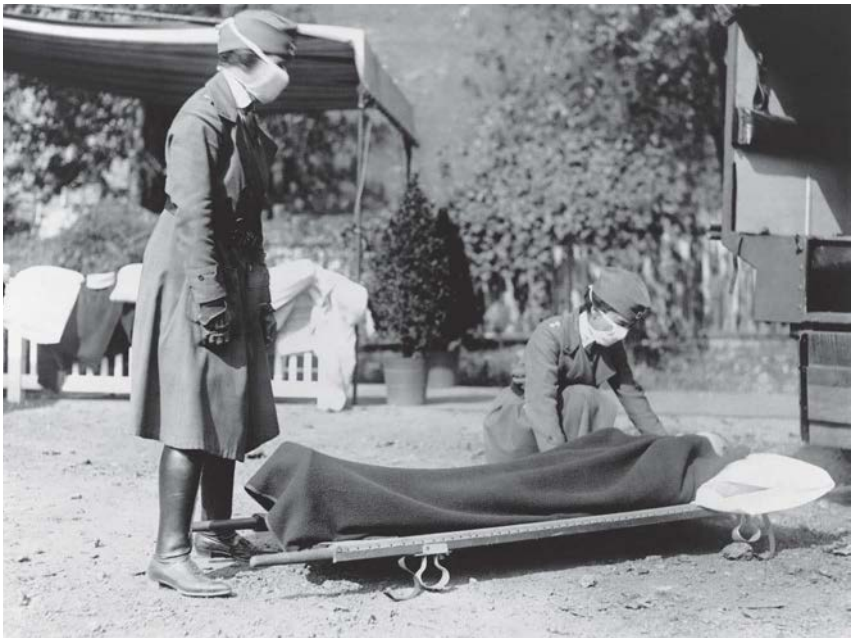
PRAVITE KOVČEGE

Počelo je da se govori o novoj bolesti jer je uzimala više žrtava nego na bojištima vatreno, hladno i hemijsko oružje. Širila se neverovatnom brzinom, zabeležena je na udaljenim pacifičkim ostrvima, u tropskim krajevima, ali i među Inuitima na severu, među večnim snegom i ledom. Ta smrt nije bila probirljiva, umirali su ljudi bez obzira na vrstu uniforme ili civilne odeća, narodne ili verske pripadnosti, strasnih političkih ubeđenja ili nezainteresovanosti za društveni razvoj.

Neko je tu bolest nazvao španskom groznicom i to se održalo. Ona se svakako nije prvi put javila u Španiji, ali su tamo na drugi način obraćali pažnju na nju, jer je ta zemlja u Prvom svetskom ratu bila neutralna, štampa otvorenija, liberalnija nego kod zaraćenih strana. Španija nije imala gubitaka na ratištima, nije razarana. Vojne vlasti svih zaraćenih zemalja nisu dozvoljavale da se objavljuju vesti o broju obolelih i umrlih da se ne bi širila panika. U Španiji, međutim, kad je u Madridu obolela trećina stanovnika, među njima i kralj Alfonso XIII, pa su zbog zaraze stali tramvaji, zatvarana nadleštva i trgovačke radnje, to je i te kako bila vest. Nemački vojnici su među sobom govorili o "flandrijskoj bolesti" jer su bili zaraženi mnogi ratni zarobljenici u tom delu severne Belgije.

Grip je, naravno, odavno bio poznat, ali nova zaraza je bila specifična po ekstremnoj brzini širenja i smrtnosti ponekad već trećeg dana posle oboljenja. Bolest se javljala sa skokom temperature, bolovima u glavi i udovima, za tri dana je ili prolazila ili izazivala smrtonosno zapaljenje pluća. Upravo vojnici, još u uniformi

»

SMRT VAN BOJNOG POLJA:
Zaraza van kontrole

ili tek demobilisani, koji su sebe smatrali očvrslim i hteli na nogama da prebole bolest, na kraju bi popadali na ulicama.

Pošto su bolesni američki vojnici stigli u domovinu i tamo počeli da šire zarazu, odande je poslat nervozan telegram: "Sakupite sve stolare da izrade kovčege i slobodne radnike da kopaju rake, inače nećete stići da sahranite mrtve..."

Ime bolesti među Srbima tada još nije bilo poznato, ali španska groznica zahvatila je i srpske vojnike na Krfu i na Solunskom frontu. Srpski narod je već i dotle desetkovan pegavim tifusom, malarijom, kolerom i drugim teškim bolestima, tako da se na smrtnost sa novim simptomima izgleda nije obraćala posebna pažnja, i o tome ne raspolažemo statističkim podacima.

VIRUS H1N1

Za vreme trajanja zaraze mnogi lekari su smatrali da se radilo o bakterijskom oboljenju. Između dva svetska rata bolest se proučavala samo u naučnim krugovima. Pojednostavljeno rečeno, definitivni proboj i dokaz o čemu se radilo dogodio se tek 1995. godine. Tada je dr Johan Haltin u večnom ledu Aljaske našao dobro očuvane posmrtne ostatke žene iz plemena Inuita umrle verovatno u tridesetoj godini, a virolog dr Džefri Taubenberger (1961) u Vojnom medicinskom centru "Valter Rid" blizu Vašingtona na osnovu njenih pluća je definisao virus tipa H1N1 kao uzročnika španske groznice.

Sada i mi laici bar nešto razumemo jer o takvom obeležavanju virusa gripa saznajemo u medijima svake jeseni kada se povede diskusija o tome kako se zaštititi od te bolesti. Prouzrokuje epidemije koje nazivamo svinjskim gripom, a drugi tip ptičjim gripom. I u novije doba se čovečanstvo sretalo sa epidemijama te zarazne bolesti, ali danas imamo vakcinu, imamo niz lekova, pre svega antibiotike koji pre sto godina nisu postojali, smrtnost se javlja uglavnom samo kod starijih osoba koje već i iz drugih razloga imaju oslabljen imunitet. Kod nas se upravo piše o virusu zapadnog Nila koji prenose komarci, a od koga je ove sezone u Srbiji umrla jedna 84-godišnja žena koja je imala dodatne hronične bolesti. Briga modernih vremena, smrtnost od zaraznih bolesti, brzina širenja zaraze u naše vreme ni po čemu ne može da se uporedi sa pandemijom koja je harala celim svetom od 1918. do 1920. godine.

Za proglašavanje pandemija danas je odgovorna Svetska zdravstvena organizacija, kao posebna organizacija UN. Osnovana je 1948. godine, sedište joj je u Ženevi. Ona proglašava upozorenja, odnosno uzbune o pandemijama u šest kategorija. Prva je "mali rizik", druga kad se u životinjskom carstvu zapažaju virusi koji mogu da postanu opasni i po čoveka, treća kad se bolest životinja širi na više zemalja i kontinente, a ljudi su zaraženi samo u zemlji porekla isključivo ako su imali bliži kontakt sa životinjama. Uzbuna četvrtog stepena proglašava se kad je zapažen prenos zaraze sa čoveka na čoveka u zemlji porekla, ali virus još nije dobro prilagođen, a uzbuna petog stepena stupa na snagu kada je virus prilagođen čoveku i prenosi se sa čoveka na čoveka i izvan zemlje porekla. Najzad, period pandemije se proglašava kada se virus širi sa čoveka na čoveka obuhvatajući celo svetsko stanovništvo.

Poslednje decenije uzbuđivalo nas je proglašavanje svinjskog, pa ptičjeg gripa. Bilo je tada i kontroverznih obaveštenja da je farmaceutska industrija uticala na Svetsku zdravstvenu organizaciju da proglasi pandemije ne bi li bolje prodavala određene vakcine. Sve u svemu: opšti pomor kao što se zbio 1919. godine više se ne može zamisliti, osim... Osim ako se eksperimenti sa veštački stvorenim virusima kojima se bave neke velike sile u ratne svrhe ne otmu kontroli.

U POMEN ŽRTVAMA BOLESTI

Postoje i dva konkretna datuma kojih treba da se setimo kada se radi o stogodišnjici, a posebno se tiču i Srbije i eventualno bi trebalo da ih obeležimo.

U dvorcu Sen Žermen kraj Pariza 10. septembra 1919. predstavnici Austrije, pobedničkih sila i nasledničkih zemalja potpisali su ugovor kojim je zvanično prestala da postoji Austro-Ugarska. Italijanski pesnik i avanturista Gabrijel d'Anuncio je 12. septembra 1919. na čelu paravojne formacije umaršira u Rijeku i time pretekao snage Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca da svojoj državi priključi Istru sa pretežno slovenskim življem.

Ko će u tom kontekstu da misli na one koji su tada umirali od "običnih", "civilnih" bolesti?

I danas za mnoge važi čuvena izreka *Dulce et decorum est pro patria mori* – Slatko je i slavno za otadžbinu mreti. I Danilo Kiš je jednoj svojoj noveli dao tu izreku kao naslov. Mnogi misle da je to stara latinska izreka, ali nije, napisao ju je engleski pesnik Vilfred Oven 1917. godine inspirisan napadom otrovnim plinom na zapadnom frontu i pogibijom britanskih vojnika. Napisao je to tužno, cinično jer je smatrao da ta smrt nimalo nije bila ni slatka, ni slavna. Međutim, spomenici ratnicima koji su slavno poginuli u ratovima podignuti su svuda na svetu.

Za one desetine miliona vojnika i civila koji pre ravno sto godina nisu poginuli u borbi već umrli od španske groznice, nigde nema spomenika. Neka makar ovaj tekst bude u pomen žrtvama najveće pandemije čovečanstva do današnjih dana. ¶

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

Apologija književnog pustinjaka

Sin Džeroma Dejvida Selindžera, Metju (na slici), u iščekivanju štampanja neobjavljenih dela velikog pisca, o svom ocu

"Ako vas stvarno zanima sve ovo, verovatno ćete prvo hteti da saznate gde sam rođen, kakvo je bilo moje bezvezno detinjstvo, šta su moji radili u životu pre nego što su me dobili i još masu takvih gluposti a la Dejvid Koperfild, ali nisam baš raspoložen da se upuštam u te stvari", jada se nesrećni tinejdžer i glavni (anti)junak Holden Kolfild na početku kultnog romana *Lovac u raži* američkog pisca Dž. D. Selindžera objavljenog 1951. godine.

Ovaj neobični uvod u roman mogao bi da bude odlična sinteza piščevog odnosa prema biografskom žanru. Već duže vreme broj biografija o Selindžeru premašuje njegov neveliki književni opus, a piščev privatni život ne prestaje da izaziva interesovanje čitalačke publike. Čini se da mit o njegovom eremitskom načinu života u šumovitoj nedođiji Nju Hempšira mnogo više golica maštu čitaoca negoli samo njegovo književno delo. Naime, Džeromu Selindžeru se na vrhuncu književne slave smučilo fanfaronstvo marketinške književne mašine te se tako iz rodnog i frenetičnog Njujorka 1953. godine povukao u izolovani Korniš, Nju Hempšir. U međuvremenu je objavio novelu *Freni i Zui* (1961), dok je knjiga koja sadrži dve priče, *Podignite visoko krovnu gredu, tesari* i *Simor: Uvod*, prethodno tiskane u "Njujorkeru", izašla 1963. Poslednju pripovetku *Hepvort 16, 1924* nedeljnik "Njujorker" je objavio 1965. i od te godine Selindžer više ništa nije objavio, iako je pisao svakodnevno, do kraja svog dugog, neobičnog života.

U Milanu je nedavno, povodom novog, osavremenjenog prevoda *Lovca u raži* (prethodni datira iz 1961. godine), boravio piščev sin, glumac i producent Metju Selindžer, koji mi je tom prilikom poverio:

"Zaboravite na sve biografije o Dž. D. Selindžeru: neke mu pristupaju idealizujući ga, a gotovo sve su pune netačnosti i koještarija. Mog oca nijedan novinar nije uspeo da intervjuiše; članci o njemu su puni izmišljotina. U njima su svedočili ljudi koji nisu poznavali mog oca, na primer vlasnik novinarnice u blizini naše kuće ili poštar koji je izjavio da je s mojim ocem do duboko u noć pio skoč. Ali moj otac uopšte nije voleo da pije skoč! Odrastao sam slušajući gomilu gluposti vezanih za usamljenički život koji je odabrao moj otac: pisali su da je u Kornišu gajio pse čuvare, da je bio naoružan, da je podigao električnu ogradu oko kuće... A ta ograda, drvena, zapravo je postojala zbog mene i moje sestre Margaret, kako ne bismo izlazili iz dvorišta dok smo bili mali. On nije želeo da bude pustinjak, jednostavno je odlučio da napusti rodni Njujork i njegovu književnu scenu, koju je doživljavao kao napadnu i koja mu je odvlačila pažnju. Želeo je da se osami i potpuno posveti pisanju na svom izolovanom imanju okruženom šumom. Tamo je naposletku i živeo, kako je to odlično definisao Holden Kolfild, glavni junak njegovog romana *Lovac u raži*, "daleko od bilo kakvih glupavih razgovora sa bilo kime".

Met Selindžer je visok, sredovečan gospodin svetloplavih očiju. Nije od oca nasledio markantnu i melanholičnu fotogeniju, ali je zato nasledio retki kvalitet da sa neverovatnom pažnjom sluša svog sagovornika. Priča tiho, sporo i oprezno, pogotovu o temama koje se tiču privatnog života Dž. D. Selindžera i njegove neobjavljene književne zaostavštine. Njegov put u Italiju je ujedno i misija u kojoj želi da ispravi sve namerne i nenamerne netačnosti vezane za izolovani život njegovog oca i da obelodani najvažniju vest radoznalim selindžerolozima: "Reći ću vam sledeće: da, moj otac nikada nije prestao da piše, i da, sve će biti objavljeno!", smeje se Met Selindžer.

Iz brojnih piščevih biografija svakako nećemo saznati kako je Met doživljavao svog oca jer on o tome nikome ništa nije pričao. Ipak, njegova sestra Margaret Selindžer je 2000. godine objavila svoja sećanja vezana za detinjstvo. U knjizi *Lovac na snove* Margaret je optužila svog oca zbog despotskog odnosa prema njenoj majci i eremitskog i bizarnog načina života kakav im je on, iz svojih sebičnih razloga, nametnuo. Tu knjigu joj otac nikad nije oprostio, a zbog nje ju je i Met okarakterisao kao "neuračunljivu osobu". Međutim, kako je Met Selindžer gledao na svog intrigantnog oca? "Nisam ga nikad doživljavao kao poznatu ličnost. On je za mene bio jednostavno otac: voleo sam ga jer je bio pažljiv, jer je imao sjajan smisao za humor i prijatan glas i talenat da priča dobre priče. Želeo sam, zapravo, da sačuvam sliku koju sam oduvek imao o njemu. Kada bi moj otac razgovarao sa nekom osobom, izgledalo je da za njega postoji samo ona. Imao je toliko toga da kaže i ponekad je bio očajan što nije nalazio prave reči u koje će da odene svoje misli. Uživao je u istraživačkom procesu pisanja: izlazio bi iz svoje radne sobe užarenog, zacakljenog pogleda, ponekad bi se smejao ili bi nam, pun zaraznog entuzijazma, nešto od napisanog pročitao. Knjige je doživljavao kao svoje prijatelje, tačno je znao koja bi mu poslužila u određenom raspoloženju, čak i koji odeljak iz knjige mu je potreban. Razgovarali bismo o raznim temama vezanim za politiku, filozofiju, religiju, duhovnost. Moj otac je bio duhovna osoba, ali nije verovao u kult ličnosti. Njegov karakter je najizrazitiji i najistinskiji u knjizi *Freni i Zui*, tamo treba da tražite suštinu njegove ličnosti", kaže Met, koji je i sam relativno kasno pročitao knjige svog oca. Vidno zabavljen, Met nastavlja: "'Krajnje je vreme da pročitas njegove knjige', dobacila mi

je sestra Margaret pred moj odlazak na koledž. I tako sam pročitao *Lovca u raži*, i mnogo sam se smejao dok sam je čitao. Sestra me je upozorila da će u školi neizostavno pričati o njegovim knjigama, pa sam tako, dok sam čitao deo iz knjige gde se pominje prostitutka, zamišljao pitanje profesora: 'O čemu je to tvoj otac pisao? Šta sa njim nije u redu?' A zapravo nije uopšte trebalo da brinem zbog toga jer nijedan profesor taj deo knjige nije analizirao. Godinama sam verovao da je to zbog toga što su bili uviđavni prema meni, a onda sam shvatio da jednostavno nisu želeli da rizikuju da opovrgnem njihovo mišljenje."

Mnogi Selindžerovi biografi su se, na neumesan i banalan način, bavili traumom koju je pretrpeo u Drugom svetskom ratu. "Način na koji tragamo za lepotom promeni se zauvek po završetku rata, i ja verujem da se niko iole inteligentan nije vratio iz rata nepromenjen. Još ako je taj neko dodatno osetljive prirode, sve to doživljava mnogo dublje. U jednoj biografiji se tvrdi da je *Lovac u raži* roman o ratu, ali to je patetično. Moj otac je ovu knjigu napisao pre nego što je rat počeo, a on je samo potvrdio svoja osećanja vezana za prirodu ljudskog bića. I pre rata je znao šta su ljudi u stanju da učine, a zatim je u ratu to isto i doživeo. Postoji velika razlika između shvatanja i doživljavanja. U ratu je zamrzeo zimu, video je mnoge koji su umrli od hladnoće. Govorio je da nikada više neće trpeti dve stvari: da čeka u redu za bilo šta i da mu bude hladno. Stoga je uvek nosio šal oko vrata i imao kamin u svakoj prostoriji. Kraj rata je dočekao u bolnici, izmučen ratnom neurozom, koju su neki biografi tumačili kao nervni slom. Jedne godine sam na univerzitetu iznenada dobio visoku temperaturu i završio sam u bolnici. Otac me pozvao telefonom i rekao mi: 'Ma, to je odlično! Slušaj, i ja sam u ratu uradio sličnu stvar. Nisam više bio u stanju da slušam naređenja, vapio sam za tišinom i čistom posteljinom.' Ne verujem da je doživeo nervni slom jer ga poznajem dovoljno dobro, znam šta mi je ispričao", pojašnjava Met Selindžer.

Književna zaostavština Dž. D. Selindžera sastoji se od mnoštva nesređenih rukopisa koje je ostavio za sobom tokom 45 godina neobjavljivanja. Po proceni Meta Selindžera, na njihovo objavljivanje će morati da se čeka od tri do deset godina. "Moj otac nije želeo da njegovu zaostavštinu preuzmu akademski profesori niti izdavači, nije imao poverenja u njih, govorio je da oni ne znaju da slušaju. Stoga sam se ja latio posla: organizujem i sređujem rukopise, ništa ne dodajem niti oduzimam tekstu, ne korigujem i ne dopisujem, jednom rečju ne bavim se editingom. Moj otac je pisao knjige koristeći dve pisaće mašine, a između pisanih redova bi ostavljao širok prostor u koji bi rukom upisivao ispravke. Kako ne postoji softver koji bi sve to mogao da digitalizuje, primoran sam da prekucavam ručno sve ono što je moj otac napisao. Ali, to mi ne pada teško, naprotiv, uživam u tome! Sačuvao sam i pismo koje mi je poslala jedna starija, bolesna žena. U njemu piše da ne bi želela da umre pre nego što pročita neobjavljene rukopise mog oca. Ta njena iskrena ispovest mi je podsetnik da što pre završim taj ogromni posao, ali pošto na tome radim sam, potrebno mi je još neko vreme."

Po izričitoj želji Dž. D. Selindžera, na koricama njegovih knjiga nema nikakvih slika; nije dozvoljavao da se na osnovu njih snimaju filmovi niti da se izvode pozorišne predstave. Jedini film koji je prihvatao bio je onaj koji bi čitalac zamišljao dok bi čitao njegove knjige. Čak nije voleo da čuje da se njegove knjige čitaju naglas. Mislio je da je i prevođenje njegovih knjiga na druge jezike "neka vrsta neiskrene i osiromašujuće izdaje. Bio je protiv svega što bi se isprečilo između njega i njegovih čitalaca. On je odnos između pisca i čitaoca smatrao svetinjom i bilo kakve interpretacije njegovog dela su mu ličile na skrnavljenje. Selindžer se za života iz petnih žila trudio da niko ne komercijalizuje njegova dela jer je želeo da ostanu devičanski čista, za svakog čitaoca ponaosob", zaključuje njegov sin Met.

Objavljivanje do sada nepoznatih Selindžerovih dela biće, nije teško pretpostaviti, svetski hit i tema o kojoj će mnogi želeti nešto da kažu. Biće to novo otkrivanje Dž. D. Selindžera. ¶

ANDRIJANA RUŽIĆ

AJB DOC

AL JAZEERA BALKANS
DOCUMENTARY FILM
FESTIVAL

20
24
SEPT

2. MEĐUNARODNI FESTIVAL DOKUMENTARNOG FILMA

CINEMA CITY, SARAJEVO

WWW.AJBDOC.BA

17 2 2024 BAM

ALJAZEERA BALKANS · bh · COURTYARD Marriott SARAJEVO · ovako · SARAJEVO OSIGURANJE · Lejla · STARline · SAMAS · ALJAZEERA MEDIA INSTITUTE
ANADOLU AGENCY · BHRT · klix · Buka · FENA · ajb.tv · OSLOBOĐENJE · Danas · НИН · VREME · NOVI MAGAZIN · dokumentarninet · RSG RADIO

Pitanje od hiljadu evra

Navikli smo se da početkom septembra Epl predstavi svoje nove proizvode, obično nove modele ajfona praćene još nekim spravama. Početkom avgusta Samsung obično predstavi svoj novi Nout model te se već u septembru može podvući crta za celu godinu budući da je sve spremno za jesenju kupovinu zaključno sa Božićem.

Prvi utisak posle svega viđenog je da Samsung izmiče tehnološkim kvalitetom i postavlja standarde koje Epl relativno uspešno prati. Iako će to malo koji ajfondžija priznati, Samsungovi aparati su nešto brži i moćniji, a ovoga puta su i bolje dizajnirani što je, takoreći, blasfemija.

Epl je prvi put izbacio modele sa tri kamere na poleđini, koliko imaju i Nout i Galaksi S10 lansiran još u februaru, ali kamere na ajfonu 11 ne izgledaju "kao salivene" već više kao da su nalepljene. Ipak, teško da će to mnogima previše smetati ako se uzme u obzir da Epl tradicionalno ima bolji sofver za snimanje te izmiče konkurenciji u toj kategoriji, verovatno najvažnijoj u ovom trenutku.

Ono što bi moglo da nas zabrine je to što nijedan Eplov telefon nema 5G opciju. Jedno objašnjenje, manje verovatno, jeste da u Kupertinu nemaju odgovarajuću tehnologiju koju bi spakovali u ajfon. Verovatnije je da procenjuju da se 5G neće značajno širiti u naredne tri godine koliko će ovogodišnji noviteti biti realno aktuelni.

Sledeće pitanje je, Epl ili Android? To je stalna dilema, osim za tehnološke "vernike" koji nikada ne bi prešli na drugu platformu. Čini se da tu Epl trenutno bolje stoji.

Najpre, uz nove modele lansiran je i program "staro za novo" koji omogućuje da svoj stari ajfon zamenite na bilo koji noviji, od "osmice" naviše i tako, po prvi put, do novog ajfona stignete za malo više od 300 dolara (za najjeftiniji model)! Do sada je minimalna cena bila 450 dolara.

Takođe, to što je najbogatija kompanija na svetu (ili barem jedna od tri, na smenu) Epl može da zahvali svojim servisima više nego svom hardveru. Pre svega počivšem ajtjunsu zbog koga se masovno kupovao ajpod odakle je prelazak na ajfon bio logičan korak.

Sada Epl vrlo ozbiljno ulazi u trgovinu sadržajem preko Epl Teve-a i Arkade. Prvi je servis za video sadržaje nalik Netfliksu i HBO-u, drugi je platforma za video igre. Posedovanjem Eplovog uređaja stičete godišnju ulaznicu za ove servise koji bi trebalo da imaju vrhunske sadržaje. U to nemojte sumnjati, kompanija ima više nego dovoljno novca da finansira novu hit seriju ili igru vrednu pretplate od 5 dolara mesečno. Ili bez pretplate ako svake godine obnovite aparat.

Na to Android kao krajnje demokratizovan operativni sistem nema dobar odgovor. Proizvođači android telefona nastoje da vas zadive sa onim što vaš telefon može, a vi ćete znati šta s tim da radite. Epl vas ubeđuje da vam daje ono što vam je neophodno. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

kompjuteri i logika sna

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ALI SADA SAM POKUŠAVAO DA TAJ RUKOPIS SAČUVAM U PAMĆENJU TAKO ŠTO BIH DESNIM KLIKOM OZNAČIO OPCIJU "SAVE", KAO DA UPOTREBLJAVAM KOMPJUTER. TO NARAVNO NIJE BILO MOGUĆE, I KADA SAM TO SHVATIO, GOTOVO DA SAM POSTAO SVESTAN DA SANJAM...

NEKOLIKO NOĆI KASNIJE, SANJAO SAM DA ŠALJEM PORUKE IZ "DAULUMA, GRADA NA MESECU"...

KADA SAM SE PROBUDIO, PREKO INTERNET PRETRAŽIVAČA SAM POTRAŽIO REČ "DAULUM", I ISPOSTAVILO SE DA JE TO NAZIV IZ RIMSKOG PERIODA ZA DOLO, GRADIĆ U BLIZINI VENECIJE... NI "DOLO" NI "DAULUM" NISU BILI NAZIVI POZNATI MOJOJ POVRŠINSKOJ SVESTI. OTKUD TO U MOJIM MISLIMA?

Za Peđu

U februaru 2008. godine umrla je moja ujna Latinka. To je bio šok za mene, jer je to bila žena sa kojom sam proveo mnogo dana i nedelja svakog leta dok su me slali "kod babe i dede" na selo. Ona je bila jedina od odraslih koja je imala vremena za decu uprkos poslu koji je morala da uradi svakoga dana. Ona je jedina slušala šta mi mali govorimo, šta nam treba i kako možemo i mi njoj da pomognemo.

Njena smrt bila je strašna vest i zatekla me je u Zaječaru, gde smo bili na treningu koji smo organizovali za novinare lokalnih redakcija.

Znam da me je probudila zvonjava mobilnog telefona u rano jutro, na displeju je pisalo Liki – to je moja tetka i bio sam siguran da nisu dobre vesti.

Ne sećam se da li sam plakao, samo znam da mi nije bilo dobro i znao sam da će biti teško suočiti se sa tom novom realnošću, da će biti teško videti i utešiti mog ujaka, da će mi biti teško da se zagrlim sa bratom i sestrom koji su ostali bez majke, činilo nam se, tako rano. Ujna je bila u pedesetim i činilo se, opet činilo se, da sada kada su joj deca porasla, kada su postali ljudi, da će moći da se malo opusti i da možda proživi neke lepše godine.

Foto: harum.koh

Najbolje su one godine koje imaš, a ne one koje misliš da će doći, lekcija je koju sam tada naučio.

Uglavnom, na doručku u hotelu pričao sam sa Vasketom, zajedno smo radili u to vreme, i rekao mu šta se dogodilo. On se ponudio da mi ustupi svoj auto da bih što pre otišao "kod svojih", ali sam odlučio da završimo taj dan sve što imamo i da odemo po planu za Beograd, pa ću ja sutradan svojim putem.

Kao da sam hteo da odložim, kao da nisam smeo da se odmah pustim i odem tamo gde se plače, rida, gde svi ćute, zapanjeni božjom surovošću koja najbolje pokupi prve.

Sutradan, već kod kuće, sedim u dvorištu i čekam da dođe Peđa. Dan je lep, hladno je, ali je sunčano, izgleda kao da je zima već prošla, i kao da smo u onom međuprostoru u kome je vazduh nekako najčistiji čak i u ovom zamagljenom Beogradu. Udišem svežinu februarskog jutra i čekam Peđu sa kojim sam se dogovorio da donese novogodišnju jelku koju su Gaga i on kupili te zime i sada, razume se, žele da je negde posade. Ponudio sam mu da to bude u dvorištu moje mame. Ubrzo stiže sivi polo folksvagen i iz njega izlaze Peđa i mali Bogdan, njihov sin, koji tada ima tri i po godine.

Izlaze veseli, ali kada me vide smušenog shvataju da nešto nije kako treba. Pozdravim se sa njima i objasnim šta se dogodilo. Na takvu "vest" nema se šta reći osim onog "da počiva u miru", šta više od toga.

Peđa iznosi jelku iz gepeka, odredimo mesto na kome ćemo je zasaditi i mali Bogdan se prvi ponudi da kopa, jer on želi da učestvuje, želi da bude uključen. Nas dvojicu to zabavlja, setim se svoje ujne i kako je i ona nas male puštala da radimo sa velikima bez histerije i bez nervoze koje stariji gonjeni poslom pokazuju. Bogdan malo kopa, malo kopamo nas dvojica, Peđa slika i postavlja sliku na svoj Fejsbuk profil. Ne znam da li je i dalje tamo, ali on će znati.

Peđa ima božju ruku. Šta god da posadi to se brzo primi i krene da se razvija.

Tako je i sa onom jelkom koja jedanaest godina docnije već nadvisuje krov kuće i već počinjemo da razmišljamo da je otfikarimo malo, mada je toliko pravilna i simetrična da mi se čini da bi to bio greh, da bismo samo ojadili drvo, koje su Bogdan i Peđa sa toliko ljubavi i dobre volje posadili u dvorištu moje mame.

Peđa je poslednjih godinu dana odsutan, bori se sa najvećim izazovom u životu. Ja nisam mogao ništa da mu pomognem, ništa posebno da učinim za njega, a da li je zaista tako, ne znam. Znam samo da kad god vidim to drvo, prvo pomislim na njega i čini mi se da duh tog drveta živi i u njemu, i da će on, kao ta jelka, uz pomoć svoje porodice, baš kao i onda, da preskoči sve nevolje i da nadvisi sve krovove. Siguran sam da na neki šamanski način taj duh može i njemu da pomogne, da mu da dodatnu snagu i da ga otrgne iz bolesti koja ga je napala.

Čekam ga da se vrati, da dođe i uveri se kako raste to njegovo drvo. Zovemo ga Bogdanova jelka, ali ima tu i Peđinog udela. Čekam ga samo da se vrati i vidi kako raste ono što je on oživeo. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

BRAD PITT
AD ASTRA
PREMIJERNO U BIOSKOPIMA
OD 18. SEPTEMBRA

ZA OVAJ POSAO NIJE TI POTREBNA VEZA

MI ZAPOŠLJAVAMO BEZ VEZE

I najsnažnijem timu potrebno je pojačanje.
Ako vidiš sebe u modernoj, uspešnoj kompaniji,
u jedinstvenom i nagrađivanom programu za razvoj talenata,
konkuriši za 8. generaciju Mladih lidera.

U projekat Mladi lideri ulaziš samo svojim kvalitetima:
znanjem, ambicijom, timskim duhom, radnim navikama,
veštinama komunikacije...

TRAJANJE KONKURSA od **9.** do **22. septembra** u ponoć

USLOVI KONKURSA završen fakultet ili apsolventski staž na fakultetu bilo kog usmerenja

NAČIN PRIJAVLJIVANJA isključivo online, na adresi **konkurs.mladilideri.rs**

DELTA HOLDING

MLADI LIDERI

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec